

Waardering en verwerking van rundvee en fruitopstanden in de jaarrekening

D. Waasdorp
J.A. Boone

Projectcode 99.0000.330

Juni 2002

Rapport 8.02.01

LEI, Den Haag

Het LEI beweegt zich op een breed terrein van onderzoek dat in diverse domeinen kan worden opgedeeld. Dit rapport valt binnen het domein:

- Wettelijke en dienstverlenende taken
- Bedrijfsontwikkeling en concurrentiepositie
- Natuurlijke hulpbronnen en milieu
- Ruimte en Economie
- Ketens
- Beleid
- Gamma, instituties, mens en beleving
- Modellen en Data

Waardering en verwerking van rundvee en fruitopstanden in de jaarrekening
Waasdorp, D., J.A. Boone
Den Haag, LEI, 2002
Rapport 8.02.01; ISBN 90-5242-735-6; Prijs €26,50 (inclusief 6% BTW)
161 p., fig., tab.

In 1999 heeft het International Accounting Standard Committee (IASC) een Exposure Draft uitgevaardigd waarin voor het eerst in internationaal verband richtlijnen zijn aangegeven voor het bedrijfseconomisch jaarverslag van agrarische ondernemingen. Het meest opvallende onderdeel vormt de waardering van biologische (= levende) activa tegen reële waarde (fair value). In deze publicatie worden zowel de inhoud van deze Draft als de reacties vanuit de praktijk besproken. De discussie spitst zich vooral toe op de aspecten betrouwbaarheid en relevantie van de traditionele waarderingsmethode ten opzichte van de nieuw voorgestelde methode. Aangezien de score op deze aspecten alleen empirisch bepaald kan worden, richt de rest van de publicatie zich op de praktijk.

Allereerst is voor zowel een gemiddeld melkveebedrijf als een gemiddeld fruitteeltbedrijf een jaarverslag volgens de oude methode en een jaarverslag volgens de in de Draft voorgestelde methode opgesteld. Voor de meeste biologische activa is de reële waarde op een betrouwbare manier vast te stellen. De uitwerking van de reële waarde voor de fruitboomgaard leverde echter grote schommelingen over de jaren op. Dit werd vooral veroorzaakt door de wijze van berekening.

Daarna zijn de jaarverslagen aan gebruikers van de jaarrekening voorgelegd: een accountant, iemand die financieringsaanvragen bij een bank beoordeelt, iemand van de agrarische adviesdienst en de boer zelf. De meerderheid bleek zich vooral te baseren op het fiscale jaarverslag. Met uitzondering van de accountant, had men dus weinig belang bij een andere waardering en verwerkingswijze in het bedrijfseconomische verslag.

Bestellingen:

Telefoon: 070-3358330

Telefax: 070-3615624

E-mail: publicatie@lei.wag-ur.nl

Informatie:

Telefoon: 070-3358330

Telefax: 070-3615624

E-mail: informatie@lei.wag-ur.nl

© LEI, 2002

Vermenigvuldiging of overname van gegevens:

- toegestaan mits met duidelijke bronvermelding
- niet toegestaan

Op al onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO-NL) van toepassing. Deze zijn gedeponeed bij de Kamer van Koophandel Midden-Gelderland te Arnhem.

Inhoud

	Blz.
Woord vooraf	9
Synoniemenlijst en gebruikte afkortingen	11
Samenvatting	13
1. Inleiding	21
1.1 Inleiding	21
1.2 Probleemstelling	22
1.3 Onderzoeksopzet	23
1.4 Afbakening	24
1.5 Definities	24
2. Exposure Draft 65 'Agriculture'	27
2.1 Inleiding	27
2.2 Doel en strekking van ED 65	27
2.3 Biologische activa	28
2.3.1 Verwerking	28
2.3.2 Waardering	29
2.4 Agrarische producten	33
2.4.1 Verwerking	33
2.4.2 Waardering	34
2.5 Agrarische grond	34
2.6 Immateriële activa	34
2.7 Subsidies	35
2.8 Presentatie en toelichting	35
2.8.1 Algemeen	35
2.8.2 Verloopoverzicht biologische activa	37
2.8.3 Agrarische grond	39
2.8.4 Agrarische producten	39
2.9 Onderbouwing van de gekozen uitgangspunten	39
2.9.1 Inleiding	39
2.9.2 Waardering tegen fair value	39
2.9.3 Verwerking van inkomsten of uitgaven	41
2.9.4 Splitsing van de verandering van de fair value	42
2.10 Samenvatting en conclusies	43

	Blz.
3. Reacties op Exposure Draft 65	45
3.1 Inleiding	45
3.2 Waardering biologische activa tegen fair value	46
3.2.1 Inleiding	46
3.2.2 Australian Accounting Standards Board (AASB)	46
3.2.3 Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ)	47
3.2.4 American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)	48
3.2.5 Plaatsbepaling van de voorgaande commentaren	49
3.2.6 Europese Commissie (EC)	50
3.2.7 Ernst & Young (E&Y)	50
3.2.8 Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI)	52
3.2.9 Analyse	53
3.3 Verwerking van de verandering van de fair value	54
3.3.1 Inleiding	54
3.3.2 Australian Accounting Standards Board (AASB)	54
3.3.3 Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ)	55
3.3.4 American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)	55
3.3.5 Europese Commissie (EC)	56
3.3.6 Ernst & Young (E&Y)	56
3.3.7 Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI)	56
3.3.8 Analyse	57
3.4 Componenten van de veranderingen van de fair value	57
3.4.1 Inleiding	57
3.4.2 Australian Accounting Standards Board (AASB)	57
3.4.3 Raad voor de Jaarverslaggeving	57
3.4.4 American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)	58
3.4.5 Europese Commissie (EC)	58
3.4.6 Ernst & Young (E&Y)	58
3.4.7 Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI)	58
3.4.8 Analyse	58
3.5 Samenvatting en conclusies	59
4. Opzet onderzoek	60
4.1 Inleiding	60
4.2 Doel van het onderzoek	60
4.3 Kwalitatieve kenmerken van jaarrekeningen	61
4.3.1 Inleiding	61
4.3.2 Begrijpelijkheid	61
4.3.3 Relevantie	61
4.3.4 Betrouwbaarheid	62
4.3.5 Vergelijkbaarheid	62
4.3.6 Beperkingen	63
4.3.7 Getrouw beeld	63

	Blz.	
4.4	Samenhang van de kwalitatieve kenmerken	64
4.5	Methode van onderzoek	64
4.6	Gebruikers van de jaarrekening	65
4.7	Cases	67
4.7.1	Inleiding	67
4.7.2	Melkveebedrijf	67
4.7.3	Fruitteeltbedrijf	68
4.8	Samenvatting en conclusies	69
5.	Uitwerking onderzoek	71
5.1	Inleiding	71
5.2	Oude situatie	71
5.2.1	Inleiding	71
5.2.2	Immateriële vaste activa	72
5.2.3	Agrarische grond	73
5.2.4	Rundvee	73
5.2.5	Fruitopstanden	74
5.3	Nieuwe situatie	74
5.3.1	Inleiding	74
5.3.2	Immateriële vaste activa	75
5.3.3	Agrarische grond	76
5.3.4	Rundvee	77
5.3.5	Verwerking van de verandering	87
5.3.6	Splitsing in prijscomponent en fysieke component	87
5.3.7	Fruitopstanden	88
5.3.8	Verwerking van de verandering van de fair value	91
5.3.9	Splitsing in een prijscomponent en fysieke component	92
5.4	Presentatie en toelichting	94
5.4.1	Inleiding	94
5.4.2	Rundvee	94
5.4.3	Fruitopstanden	94
5.5	Samenvatting en conclusies	95
6.	Leren leven met	99
6.1	Inleiding	99
6.2	De accountant	99
6.2.1	Inleiding	99
6.2.2	Algemeen	99
6.2.3	Waardering	100
6.2.4	Verwerking	102
6.2.5	Splitsing	102
6.2.6	Samenvatting	103

	Blz.
6.3 De bankmedewerker	103
6.3.1 Inleiding	103
6.3.2 Positie van de bankmedewerker	104
6.3.3 Resultaten interview	104
6.3.4 Samenvatting	107
6.4 DLV-adviseur	108
6.4.1 Inleiding	108
6.4.2 Algemeen	108
6.4.3 Oude situatie	109
6.4.4 Nieuwe situatie	109
6.4.5 Samenvatting	110
6.5 Fruitteler	111
6.5.1 Inleiding	111
6.5.2 Positie van de fruitteler	111
6.5.3 Oude situatie	112
6.5.4 Nieuwe situatie	112
6.5.5 Samenvatting	113
6.6 Samenvatting en conclusies	114
7. Conclusie	116
7.1 Inleiding	116
7.2 Slotconclusie	116
7.3 Aanbevelingen	117
Literatuurlijst	119
Bijlagen	
1. Jaarrekening melkveebedrijf (nieuwe situatie)	121
2. Jaarrekening melkveebedrijf (oude situatie)	132
3. Jaarrekening fruitteeltbedrijf (nieuwe situatie)	140
4. Jaarrekening fruitteeltbedrijf (oude situatie)	149
5. Berekeningswijze van de netto contante waarde	156

Woord vooraf

In deze publicatie staan de waardering en verwerking van rundvee en fruitopstanden in de jaarrekening centraal staat. Met dat deze publicatie steeds dichterbij de vorm naderde zoals die nu voor u ligt, hebben tevens op verslaggevingsgebied de ontwikkelingen niet stilgestaan. Terwijl in deze publicatie de exposure draft over de waardering in de agrarische sector getoetst werd, is deze exposure draft inmiddels omgezet in een definitieve standaard. Aan deze ontwikkeling is in deze publicatie voorbijgegaan, zodat de lezer zelf vanuit de problematiek die in deze publicatie naar voren komt met bijbehorende conclusies de nieuwe standaard (standaard IAS 41 'Agriculture') kan beoordelen. De wijzigingen in IAS 41 ten opzichte van de hier onderzochte Exposure Draft zijn overigens beperkt.

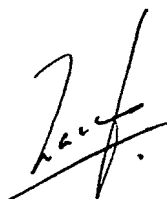
Deze publicatie is tot stand gekomen tijdens een stage van Dik Waasdorp bij het LEI. Het onderzoek vormde het afstudeerproject van Dik voor het behalen van de drs. graad van de Economische Faculteit aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Vanuit het LEI is de begeleiding verzorgd door Koen Boone. In dit kader willen beide auteurs ook de overige medewerkers van het LEI bedanken voor hun bijdrage aan deze publicatie.

Gezien de aard van het empirische onderzoek past in dit onderzoek een woord van dank voor de geïnterviewde personen, die een gedeelte van hun kostbare tijd aan dit onderzoek hebben besteed. De volgende personen werden geïnterviewd:

- M.A. Monteba AA, eigenaar van Monteba Accountants en adviseurs;
- M.J. Torn Broers, relatiebeheerder bij de Rabobank te Tiel;
- J. Zijlstra, projectmanager bij DLV Adviesgroep nv;
- W. Stoker, biologische fruitteler te Dronten.

Als laatste willen wij de begeleider vanuit de Erasmus Universiteit, drs. H. Wiekhart, hartelijk bedanken voor de adviserende en begeleidende rol die hij heeft vervuld.

De directeur,

Prof.dr.ir. L.C. Zachariasse

Synoniemenlijst en gebruikte afkortingen

In onderstaand overzicht vindt u een aantal begrippen die in deze publicatie als synoniem aan elkaar worden gezien. Tevens is er een overzicht opgenomen van veel gebruikte afkortingen.

Synoniemenlijst

Exposure Draft 65 = nieuwe exposure draft = nieuwe situatie

Fiscale landbouwnormen = landelijke landbouwnormen

Huidige situatie = oude situatie = Nederlandse situatie

Indirecte opbrengstwaarde = netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen

Stramien = stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen

Afkortingen

AARF	=	Australian Accounting Research Foundation
AASB	=	Australian Accounting Standards Board
AICPA	=	American Institute of Certified Public Accountants
BW	=	Burgerlijk Wetboek
DTTI	=	Deloitte Touche Tohmatsu International
EC	=	Europese Commissie
ED 65	=	Exposure Draft 65 'Agriculture'
E&Y	=	Ernst & Young
IASC	=	International Accounting Standards Committee
IAS	=	International Accounting Standard
RJ	=	Raad voor de Jaarverslaggeving

Samenvatting

Deze publicatie behandelde de waardering en verwerking van het rundvee en de fruitopstanden in de jaarrekening van een agrarische onderneming. De probleemstelling die in deze publicatie behandeld werd, luidt:

Op welke wijze kunnen biologische productiemiddelen met een transformatieproces langer dan een jaar die uitsluitend agrarisch product voortbrengen (A.1.b) en biologische productiemiddelen waarvan als resultaat van het transformatieproces zowel agrarisch product als vermeerdering van het productiemiddel plaatsvindt (A.2), het beste gewaardeerd en verwerkt worden?

Ter beantwoording van de probleemstelling zijn de volgende deelvragen relevant:

- Welke waarderings- en verwerkingsmethoden worden er door ED 65 voorgesteld?
- Wat is de inhoud van de diverse reacties op ED 65?
- Op welke wijze zijn de diverse methoden toepasbaar bij het opstellen van een jaarrekening?
- Hoe worden de diverse waarderingsmethoden in de praktijk beoordeeld?

In hoofdstuk 2 is de eerste deelvraag behandeld, waarin allereerst de inhoud van de nieuwe exposure draft is weergegeven. Als tweede deel van dit hoofdstuk is ingegaan op de argumentatie van het IASC voor de genomen uitgangspunten, waarmee tevens een beeld is ontstaan over de manier waarop het IASC tegen de waarderingsproblematiek van de biologische activa aankijkt. Belangrijkste punten die uit de nieuwe ED naar voren komen, zijn:

1. De waardering van biologische activa tegen fair value
Door het IASC wordt in de nieuwe exposure draft voorgesteld om de biologische activa tegen fair value te waarderen (paragraaf 2.3.2). De fair value wordt in eerste instantie ingevuld door de marktprijs op een actieve markt. Mocht een actieve markt ontbreken dan dient de fair value afgeleid te worden van een of meer van de volgende waarderingsbases:
  - de meest recente marktprijs van dit soort activa;
  - marktprijs van gelijke of gerelateerde activa;
  - branchenormen;
  - netto contante waarde van de toekomstige kasstromen;
  - directe opbrengstwaarde;
  - historische kosten.

De reden van het IASC om te kiezen voor de waardering van biologische activa tegen fair value is dat bij de waardering tegen historische kosten de effecten

van de biologische transformatie onvoldoende naar voren komen. Met name bij biologische activa met een lange levensduur leidt waardering tegen historische kosten tot een situatie waarin over een lange periode geen inkomsten worden gerapporteerd, terwijl er wel biologische transformatie plaatsvindt;

2. De waardering tegen fair value van aan de biologische activa gerelateerde activa, zoals agrarische grond en de immateriële vaste activa (bijvoorbeeld melkquota)
Voor andere gerelateerde activa zoals agrarische grond en immateriële vaste activa wordt een verwijzing gemaakt naar reeds bestaande standaarden. Voor de waardering en verwerking van de agrarische grond wordt verwezen naar IAS 16 (paragraaf 2.5) en voor immateriële vaste activa wordt verwezen naar IAS 38 (paragraaf 2.6). Van de immateriële vaste activa wordt aangegeven dat ondanks de aannahme in IAS 38 dat er nagenoeg geen actieve markten aanwezig zijn voor de meeste immateriële vaste activa, daar in de agrarische sector wel sprake van is. De immateriële vaste activa waar een actieve markt voor is dienen gewaardeerd te worden tegen de fair value;

3. De verwerking van de verandering van de fair value in de winst- en verliesrekening
In de nieuwe exposure draft wordt voorgeschreven om de verandering van de fair value in het operationele resultaat van de desbetreffende verslagperiode te verwerken om zodoende recht te doen aan de biologische transformatie die een 'normaal' onderdeel is van het agrarische bedrijfsgebeuren (paragraaf 2.3.2).

Bij de argumentatie voor deze keuze geeft het IASC aan dat de biologische transformatie fundamenteel is voor het verstaan van de performance van een (agrarische) onderneming (paragraaf 2.9.3);

4. Met betrekking tot de presentatie en toelichting, de splitsing van de verandering van de fair value in twee afzonderlijke componenten
Door het IASC worden ondernemingen via ED 65 aangemoedigd om de verandering van de fair value uit te splitsen in een prijs component en fysieke component (paragraaf 2.8.1). Zodoende kan inzicht worden verkregen in hoeverre de verandering van de fair value een gevolg is van externe factoren, met name een wijziging van de marktprijs (prijscomponent) of interne factoren, met name als gevolg van de biologische transformatie (fysieke component).

De eerste twee punten werd als één probleemgebied aangemerkt, aangezien beide op de waardering van activa ingaan, zodat de volgende drie probleemgebieden resteerden:

1. waardering van biologische en aanverwante activa tegen fair value;
2. verwerking van de verandering van de fair value in de winst- en verliesrekening;
3. splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component.

De reacties die zijn verschenen naar aanleiding van Exposure Draft 65 zijn in hoofdstuk 3 belicht. Aan de hand van de hierboven genoemde drie probleemgebieden is ingegaan op de commentaren.

Als eerste is aandacht geschonken aan de waardering van de biologische activa tegen fair value (probleemgebied 1). De vraag bij de waardering van de biologische activa draait om de relevantie enerzijds en de betrouwbaarheid anderzijds van de diverse

waarderingmogelijkheden. In het ene commentaar blijkt dat de waardering tegen fair value relevanter wordt gevonden dan waardering tegen historische kosten. In andere reacties speelt echter de betrouwbaarheid van de fair value een belangrijke rol. Gerelateerd hieraan worden vraagtekens gezet bij de aanwezigheid van een actieve markt voor biologische activa, waarbij met name de kenmerken van een actieve markt verschillend geïnterpreteerd worden (paragraaf 3.2).

Op de waardering van de aanverwante activa werd niet expliciet ingegaan, aangezien het IASC bij deze activa verwijst naar reeds bestaande standaarden.

Voor de verwerking van de verandering van de fair value (probleemgebied 2) komt naar voren dat er drie mogelijkheden zijn voor de verwerking van deze verandering:

- directe verwerking in de winst- en verliesrekening;
- verwerking in het eigen vermogen tot aan het moment van oogsten, waarna alsnog verwerking in de winst- en verliesrekening plaatsvindt;
- verwerking in het eigen vermogen tot aan het moment van verkoop c.q. verbruik, waarna alsnog verwerking in de winst- en verliesrekening plaatsvindt.

Het voorstel van het IASC om de verandering van de fair value te verwerken in het operationele perioderesultaat wordt niet door ieder commentaar gesteund. Het in eerste instantie verwerken van de verandering van de fair value in het eigen vermogen en deze pas in latere instantie in de winst- en verliesrekening opnemen is een optie die door meerdere commentaren wordt aangegeven (paragraaf 3.3).

Bij de vraag naar de splitsing van de verandering van de fair value (probleemgebied 3) speelt de keuze uit de drie mogelijkheden van verbieden, aanmoedigen en verplicht stellen een ondergeschikte rol. Met name de afweging tussen het nut van de splitsing en de kosten die het opstellen van die splitsing met zich meebrengt, domineert de discussie rond dit punt (paragraaf 3.4).

Ter beantwoording van de derde en vierde deelvraag is in hoofdstuk 4 ingegaan op de opzet van het uit te voeren praktijkonderzoek. De derde deelvraag behandelt de toepasbaarheid van de diverse methoden bij het opstellen van de jaarrekening. De vierde deelvraag gaat in op de beoordeling van de diverse methoden door de (potentiële) gebruikers van de jaarrekening. Achtereenvolgens zijn aan de orde geweest het doel, de structuur, de methodiek en de doelgroep van het onderzoek en is een korte schets van beide bedrijven gegeven.

Het doel van het onderzoek (paragraaf 4.2) is de meningen te peilen van degenen die als gebruiker van de jaarrekening van een agrarische onderneming aangemerkt kunnen worden. Hierbij ligt de nadruk niet op een wetenschappelijke beredenering van de voors en tegens van de diverse waarderings- en verwerkingswijzen, maar met name op de concrete, praktische gevolgen van de toepassing ervan. De volgende vier personen en instanties zijn, in chronologische volgorde, geïnterviewd: een accountant, een bank, de DLV en een fruitteler (paragraaf 4.6).

De structuur op basis waarvan het onderzoek is uitgevoerd, vindt haar fundering in het Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen. Aan de hand van de vier kwalitatieve kenmerken, zoals weergegeven in het Stramien, is ingegaan op de drie probleemgebieden zoals deze uit de hoofdstukken 2 en 3 naar voren kwamen. De vier kwalitatieve kenmerken zijn begrijpelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en

vergelijkbaarheid (paragraaf 4.3). Hoewel er een hiërarchie tussen de kwalitatieve kenmerken verondersteld zou kunnen worden, blijken de begrippen 'relevantie' en 'betrouwbaarheid' van gelijk niveau te zijn en geeft deze hiërarchische indeling geen uitsluitsel in de problematiek van deze publicatie, die voornamelijk om de begrippen 'relevantie' en 'betrouwbaarheid' draait (paragraaf 4.4).

Als methode van onderzoek (paragraaf 4.5) is gekozen voor het interview, omdat met deze methode het beste de meningen gepeild kunnen worden van (een aantal van) de gebruikers van de jaarrekening van een agrarische onderneming. Tevens leidt het uitvoeren van een schriftelijke enquête tot onvoldoende diepgang in het onderzoek. Gezien de beperkt beschikbare tijd voor de publicatie en de daaruit voortvloeiende onderzoeksmethodiek kan de representativiteit van het onderzoek voor de hele sector niet gegarandeerd worden.

De interviews zijn uitgevoerd met behulp van twee jaarrekeningen van een fruitteeltbedrijf en twee jaarrekeningen van een melkveebedrijf. Het melkveebedrijf is sterk gespecialiseerd op de melkproductie, met een omvang van ongeveer 100 stuks vee en ruim 33 ha grond. Het rundvee is onder te verdelen in kalveren, pinken, melkkoeien en een fokstier. Ook het fruitteeltbedrijf is sterk gespecialiseerd en bezit ruim 11 ha grond, waarop zowel appels als peren worden geteeld (paragraaf 4.7).

De behandeling van de derde deelvraag, de praktische toepassing van het invullen van de jaarrekening, heeft in hoofdstuk 5 plaatsgevonden. Allereerst is ingegaan op het opstellen van de jaarrekening volgens de oude situatie. Hiervoor is met betrekking tot de biologische en de daaraan aanverwante activa gebruikgemaakt van de landelijke landbouwnormen.

In de nieuwe situatie is een concrete toepassing gemaakt van de uitgangspunten van het IASC zoals deze zijn verwoord in Exposure Draft 65. Als eerste heeft een praktische toepassing van probleemgebied 1 (waardering van biologische en aanverwante activa) plaatsgevonden. Zowel het melkquotum als de agrarische grond zijn gewaardeerd op basis van marktprijzen.

Bij het rundvee blijkt voor de ene categorie wel een actieve markt aanwezig te zijn (kalveren en pinken), terwijl voor de melkkoeien en de fokstier de alternatieve waarderingbases toegepast moeten worden. Voor de fokstier blijkt er in de praktijk echter moeilijk een jaarlijkse fair value bepaald te kunnen worden, zodat ervoor gekozen is om dit probleem slechts te schetsen en verder de waarde die de stier in de oude situatie heeft over te nemen in de nieuwe situatie. De waarde van melkkoeien is bepaald door het berekenen van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van deze categorie rundvee. Ook voor de fruitopstanden blijkt alleen een *fair value*-waardering mogelijk op basis van de 'netto constante waarde'-methode.

Voor het berekenen van de netto contante waarde zijn de volgende gegevens nodig:

- toekomstige kasstromen:
  - opbrengst per jaar;
  - kosten per jaar;
  - aantal jaren van nog te verwachten opbrengsten;
  - restwaarde;
- disconteringspercentage.

Het voornaamste struikelblok bij de bepaling van de netto contante waarde wordt gevormd door de toe te rekenen kosten aan de melkkoe.

Allereerst komt hierbij de vraag naar voren of uitgegaan moet worden van de kosten van het gemiddelde melkvee- of fruitteeltbedrijf of dat uitgegaan moet worden van het kostenniveau van de individuele onderneming. Bij gebruik van de kosten van het gemiddelde melkveebedrijf wordt een algemeen geldende waarde voor het biologisch actief verkregen, terwijl bij gebruikmaking van het kostenniveau van de individuele onderneming wordt benadrukt dat de waarde van een biologisch actief per onderneming kan verschillen. Aangezien in beide cases wordt uitgegaan van een gemiddeld bedrijf kan aansluiting worden gezocht bij het kostenniveau van het gemiddelde melkvee- en fruitteeltbedrijf.

Tweede probleem dat bij de toe te rekenen kosten naar voren komt, is wat onder deze kosten moet worden verstaan. Hierbij spelen de volgende discussiepunten:

1. Opnemen van afschrijvingen
Met behulp van afschrijvingen worden investeringen verdeeld over een aantal jaren. Theoretisch dient bij de berekening van de netto contante waarde van de werkelijke kasstromen te worden uitgegaan, wat inhoudt dat niet uitgegaan dient te worden van de afschrijvingen, maar van de werkelijke geïnvesteerde bedragen. Eenvoudigheidshalve wordt uitgegaan van de afschrijvingen, waarbij wel bedacht dient te worden dat zodoende een rentevoordeel wordt gecreëerd;
2. Toepassen van de 'berekende rente'
Hoewel het niet gebruikelijk is om bij de 'netto constante waarde'-methode rentekosten op te nemen, wordt in deze publicatie de vermogenskosten toch onder de kosten opgenomen. Dit in verband met het rentevoordeel dat onder punt 1 wordt gecreëerd. Deze vermogenskosten zijn opgenomen door de op het LEI gehanteerde berekende rentekosten als kosten op te nemen. De op deze manier berekende rentekosten zijn bij benadering gelijk aan het bij punt 1 genoemde rentevoordeel;
3. Toepassen van de 'berekende pacht'
In plaats van de werkelijke kosten voor oude gebouwen en grond, worden eenvoudigheidshalve pachtkosten opgenomen voor alle bedrijven. Evenals bij punt 2 gelden deze kosten ook hier om het rentevoordeel van de afschrijvingen te compenseren;
4. Toepassen van het 'berekend loon ondernemer(s)'
In de berekening van het LEI van de gemiddelde agrarische onderneming wordt uitgegaan van berekend loon voor een ondernemer en zijn gezinsleden die werkzaam zijn op het bedrijf. Dit loon ligt echter aanzienlijk boven het werkelijk door een agrariër verdiende uurloon, zodat deze kostenpost bij de berekening van de netto contante waarde wordt geëlimineerd;
5. Verdeling van de totale kosten over de diverse categorieën biologische activa
Dit punt geldt in deze publicatie alleen voor het melkveebedrijf. De totale kosten dienen verdeeld te worden over de kalveren, pinken, melkkoeien en de fokstier. Op basis van vergelijking van diverse opbrengsten en kostensoorten is een verdeling van de totale kosten gemaakt. Aangezien bij de fruitopstanden niet expliciet sprake is van verschillende categorieën zijn bij de fruitopstanden de kosten gelijkmatig over de diverse soorten fruitopstanden verdeeld.

Resumerend kan gesteld worden dat voor de invulling van de toe te rekenen kosten de berekeningswijze van het LEI gevolgd zal worden, uitgezonderd het 'berekend loon ondernemer' en 'berekend loon gezinsleden', met een correctie voor het aandeel van andere categorieën rundvee in de totale kosten. Het hier gebruikte disconteringspercentage van 5% werd ten tijde van het schrijven op het LEI gehanteerd. De berekening van de netto contante waarde van zowel de melkkoeien als de fruitopstanden blijkt mogelijk te zijn. Wel dienen een aantal aannames gemaakt te worden, waarvan de betrouwbaarheid voor discussie vatbaar kan zijn. De berekening van de netto contante waarde blijkt met name erg gevoelig voor de inschatting van de toekomstige opbrengstprijzen.

Na een uitgebreide behandeling van het eerste probleemgebied is vervolgens ingegaan op de verwerking van de verandering van de fair value (probleemgebied 2). Van de hierboven genoemde waarden van de biologische activa zijn de verschillen tussen 1 januari 1998 en 31 december 1998 als opbrengst in de winst- en verliesrekening verwerkt. Deze beide posten zijn in de toelichting bij de winst- en verliesrekening uitgesplitst, waarbij de opbrengst als gevolg van de verandering van de fair value afzonderlijk is weergegeven.

Ten derde is in hoofdstuk 5 de splitsing van verandering van de fair value (probleemgebied 3) behandeld. De splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component blijkt voor het rundvee als gevolg van de veronderstelling van een ideaalcomplex mogelijk. Bij de fruitopstanden kan als gevolg van de 'netto constante waarde'-berekening de splitsing niet voldoende betrouwbaar worden vastgesteld.

In het zesde hoofdstuk zijn de resultaten van de interviews die voor deze publicatie zijn gehouden weergegeven. Deze resultaten vormen de beantwoording van de vierde deelvraag, namelijk hoe de diverse waarderingmethoden in de praktijk worden beoordeeld. Achtereenvolgens zijn de volgende personen geïnterviewd: een accountant, een medewerker van de Rabobank, een adviseur van de DLV en een fruitteler. Als gevolg van de MKZ-crisis heeft er geen interview met een melkveehouder plaatsgevonden. Hieronder wordt per probleemgebied een samenvatting van de diverse interviews gegeven.

Allereerst is ingegaan op de waardering tegen fair value (probleemgebied 1). Van de vier geïnterviewde personen blijkt alleen de accountant een groot voorstander van de waardering tegen fair value te zijn, en dan vooral om op basis van een bedrijfseconomische jaarrekening zijn klanten op een goede manier te kunnen adviseren. De overige drie zijn gewend om met de fiscale jaarrekening te werken en op basis daarvan hun werkzaamheden in de agrarische sector te verrichten. Vooral voor de medewerker van de bank is de zekerheid een dusdanig belangrijke factor dat hij de fair value vooral afwijst vanwege de fluctuaties die ontstaan bij de waardering tegen fair value.

De bankmedewerker gebruikt de jaarrekening voor de berekening van de terugbetalingscapaciteit en het bancaire aansprakelijk vermogen en deze gegevens zijn naar zijn mening goed uit de fiscale jaarrekening af te leiden. Ook de DLV-adviseur is van mening dat de informatie die hij nodig heeft bij de advisering (liquiditeit en rentabiliteit) op afdoende wijze uit de fiscale jaarrekening is samen te stellen.

Uit de interviews komt naar voren dat men de fiscale jaarrekening hanteert en dat alleen in bepaalde gevallen een berekening van de fair value plaatsvindt. Bij deze berekening blijkt dan vooral de agrarische grond een belangrijke factor te zijn. Geen van

de geïnterviewden heeft moeite met een waardering van de agrarische gronden tegen fair value.

Bij de waardering van de immateriële vaste activa komt de vraag naar de realiteit van een dergelijke waardering sterk naar voren. Met name voor de bankmedewerker is de waarde van immateriële vaste activa zo onzeker dat deze niet meegenomen worden bij de berekening van het bancaire aansprakelijk vermogen.

Bij de waardering van de biologische activa pleit de accountant er voor de berekening op basis van de gegevens van de individuele onderneming toe te passen en niet op basis van centrale normen. Als belangrijke kanttekening bij de waardering op basis van individuele gegevens geeft de accountant aan dat deze gegevens wel op voldoende betrouwbare wijze moeten kunnen worden vastgesteld. De DLV-adviseur stelt voor om tot een centrale normering te komen die wel per biologisch actief kan verschillen. Zo zou in het geval van het rundvee de normering afhankelijk gemaakt moeten worden van de melkproductie per koe en zou bij de fruitopstanden een relatie gelegd kunnen worden met de kwaliteit van het fruit dat van de fruitopstanden wordt geoogst.

Als tweede onderdeel van de interviews kwam de vraag naar de verwerking van de verandering van de fair value naar voren (probleemgebied 2). Bij de verwerking van ongerealiseerde resultaten in de winst- en verliesrekening is met name de accountant en in mindere mate de DLV-adviseur positief gestemd. Voor de bankmedewerker en de fruitteler is het verwerken van ongerealiseerde resultaten niet acceptabel. Zowel de accountant als de DLV-adviseur stellen als voorwaarde dat deze ongerealiseerde resultaten op duidelijke onderscheiden wijze van de overige resultaten gepresenteerd moeten worden.

Bij het derde probleemgebied (splitsing van de verandering van de fair value) was de algehele mening dat, hoewel de splitsing van de verandering van de fair value enigszins nuttig is, deze niet verplicht gesteld zou moeten worden.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat de toegevoegde waarde van een bedrijfseconomische jaarrekening niet opweegt tegen de kosten die een extra jaarrekening met zich meebrengt. Vooral vanuit de meningen over de toegevoegde waarde van de bedrijfseconomische jaarrekening kan geconcludeerd worden dat de vraag naar de beste waarderings- en verwerkingsmethode voor de geïnterviewde personen een stap te ver is. In de Nederlandse praktijk gebruikt men de (verplichte) fiscale jaarrekening en de toegevoegde waarde van een bedrijfseconomische jaarrekening lijkt niet op te wegen tegen de extra kosten die dat met zich meebrengt. De accountant ziet de relevantie van de waardering tegen fair value vooral op het vlak van de advisering.

1. Inleiding

1.1 Inleiding

De agrarische bedrijven die goederen produceren door de biologische transformatie van planten en dieren te sturen, zijn in Nederland veelal van een zodanige omvang dat er voor hen geen publicatieplicht bestaat. Om die reden zijn er in de regelgeving voor verslaggeving tot voor kort geen uitgebreide bepalingen voor deze sector opgesteld. Voor de bedrijfseconomische verslaggeving wordt voor deze bedrijven wel gebruikgemaakt van de uitgangspunten van Titel 9, boek 2 *Burgerlijk Wetboek* en de *Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving* (Poppe, 1997).

Belangrijkste functie voor de jaarrekening van agrarische ondernemingen is dat deze veelal als basis dient voor de fiscale aangifte. Om deze reden wordt in het algemeen de waarderingsgrondslagen gevolgd die door de (Nederlandse) fiscus worden voorgeschreven, die voor de agrarische sector zijn geconcretiseerd in de landelijke landbouwnormen. Deze landbouwnormen bevatten 'normbedragen voor vrijwel alle gangbare kostenposten in de akkerbouw, veehouderij en tuinbouw' (Landelijke landbouwnormen, pagina 1). In deze publicatie wordt vrij uitgebreid ingegaan op de waardering van de biologische activa. De voorgeschreven normen geven blijk van een redelijk conservatieve waarderingsmethodiek; de normen worden bepaald op basis van de historische kosten.

Ook op internationaal niveau waren tot voor kort geen speciale richtlijnen voor deze bedrijfstak aanwezig. Om deze leemte op te vullen heeft het International Accounting Standard Committee (IASC) enige tijd geleden ¹ een nieuwe exposure draft gepubliceerd, Exposure Draft 65 'Agriculture' (ED 65), die volledig aan de agrarische sector is gewijd. De meest opvallende keuzes in deze exposure draft zijn de waardering van de biologische activa op fair value (reële waarde) en de verwerking van de verandering van de fair value in het nettoresultaat.

Hoewel het LEI bij de verwerking van de boekhoudkundige gegevens van de bij haar aangesloten bedrijven uitgaat van de vervangingswaarde (die de fair value in redelijke mate benadert), wordt in deze publicatie de Nederlandse situatie gelijkgesteld met de situatie zoals deze op veelal (kleine) accountantskantoren plaatsvindt. De keuze voor de (conservatieve) waardering waarbij de landelijke landbouwnormen toegepast worden vindt ook plaats aangezien zo beter het contrast met de nieuwe exposure draft zichtbaar wordt.

Biologische activa worden in paragraaf 47 van deze ED 65 onderverdeeld in 'consumable' en 'bearer', waarbij per onderdeel een splitsing plaatsvindt tussen 'mature' en 'immature' ². Gedetailleerder uitgesplitst kunnen de biologische activa onderverdeeld worden in:

---

¹ Augustus 1999.

² 'Mature' betekent rijp of volgroeid, terwijl 'immature' duidt op het nog niet volgroeid en volledig gerijpt zijn van het desbetreffende product.

- A. Biologische productiemiddelen (productvoortbrengers; bearers)
 Als resultaat van het transformatieproces ontstaat:
1. uitsluitend agrarisch product;
 duur van het transformatieproces:
    - a. kort: korter dan 1 jaar (bijvoorbeeld tomatengewas);
    - b. lang: langer dan 1 jaar (bijvoorbeeld fruitbomen).
  2. output zowel agrarisch product als vermeerdering (bijvoorbeeld rundvee);
  3. uitsluitend vermeerdering van hetzelfde actief (bijvoorbeeld bloembollen);
- B. Biologische producten in bewerking (consumables)
 Duur van het transformatieproces:
1. kort: meestal minder dan 1 jaar (bijvoorbeeld vleesvarkens, sla);
  2. lang: 1 jaar of enkele jaren (bijvoorbeeld coniferen).

Het bijzondere aan deze biologische activa is dat deze zowel een vast karakter als vlottend kunnen hebben. Tevens blijkt uit de nieuwe exposure draft dat het begrip 'fair value' een brede invulling heeft gekregen. In paragraaf 24 van ED 65 wordt de marktprijs van een biologisch actief, indien deze in een actieve markt wordt verhandeld, beschouwd als fair value. Indien er geen actieve markt aanwezig is worden er in paragraaf 25 en 26 diverse alternatieve indicatoren aangedragen waaruit de fair value afgeleid kan worden. Dat bij deze alternatieven de historische kostprijs wordt aangedragen is gezien de onderbouwing begrijpelijk, maar wel verrassend. Gezien de diversiteit van de afzonderlijke biologische activa wordt er in deze publicatie ingegaan op de onderdelen A.1.b en A.2, die verder eenvoudigheidshalve worden aangeduid met respectievelijk fruitopstanden en rundvee. Dit komt de inzichtelijkheid van de problematiek die in deze publicatie behandeld wordt ten goede. De conclusies naar aanleiding van deze voorbeelden gelden naar verwachting voor een groot deel van de overige biologische activa.

1.2 Probleemstelling

De probleemstelling die in deze publicatie behandeld zal worden luidt:

Op welke wijze kunnen biologische productiemiddelen met een transformatieproces langer dan een jaar die uitsluitend agrarisch product voortbrengen (A.1.b) en biologische productiemiddelen waarvan als resultaat van het transformatieproces zowel agrarisch product als vermeerdering van het productiemiddel plaatsvindt (A.2), het beste gewaardeerd en verwerkt worden?

Ter beantwoording van de probleemstelling zijn de volgende deelvragen relevant:

1. Welke waarderings- en verwerkingsmethoden worden er door ED 65 voorgesteld?
2. Wat is de inhoud van de diverse reacties op ED 65?
3. Op welke wijze zijn de diverse methoden toepasbaar bij het opstellen van een jaarrekening?
4. Hoe worden de diverse waarderingsmethoden in de praktijk beoordeeld?

1.3 Onderzoekopzet

Deelvraag 1

Aangezien deze publicatie de nieuwe exposure draft als insteek heeft, wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op de inhoud van ED 65. Het betreft een voornamelijk beschrijvende weergave van de inhoud van de exposure draft, waarbij aan het einde van het hoofdstuk de argumenten van het IASC voor de ingenomen standpunten worden meegenomen.

Op het moment van het schrijven van de publicatie was nog onduidelijk of er wijzigingen zullen worden aangebracht in de voorgestelde waarderingsgrondslagen zodat er vooralsnog van uit wordt gegaan dat de genomen uitgangspunten gehandhaafd blijven.

Tijdens het schrijven van het rapport is inmiddels de standaard IAS 41 verschenen. Dit was echter op een te laat tijdstip om de uitkomsten nog in dit rapport mee te nemen. IAS 41 handhaaft echter de belangrijkste conclusies van ED 65. Er is echter een ontsnappingsclausule voor waardering tegen reële waarde geïntroduceerd. Wanneer van een actief de reële waarde niet op betrouwbare manier kan worden vastgesteld, kan deze ook tegen kostprijs gewaardeerd worden. Zonder nadere uitleg waarom het niet mogelijk is, wordt echter verondersteld dat de reële waarde beschikbaar is. Zodra er wel een reële waarde beschikbaar komt, dient alsnog waardering tegen deze waarde plaats te vinden.

Kader 1.1 ED 65 vervangen door IAS 41

Deelvraag 2

Voor een beter zicht op de standpunten zoals die door het IASC zijn ingenomen, is het nodig om de standpunten van het IASC in hun context te plaatsen. Aangezien de hoeveelheid literatuur over het publicatieonderwerp beperkt (en/of verouderd) is, zal het zwaartepunt van de behandeling van de reacties liggen bij de commentaren die door diverse accountantsorganisaties en -kantoren zijn geschreven naar aanleiding van ED 65. Gezien het grote aantal reacties

¹ is het noodzakelijk om een keuze hieruit te maken.

Deelvraag 3

Aangezien uit de commentaren op de nieuwe exposure draft blijkt dat getwijfeld wordt aan de praktische toepasbaarheid van een aantal veronderstellingen van de IASC, zal in deze publicatie op deze praktische toepasbaarheid ingegaan worden. Het praktijkgerichte deel van de publicatie is tweeledig. Allereerst zal de door het IASC voorgestelde waarderings- en verwerkingsmethodiek worden toegepast op een tweetal jaarrekeningen. Dit vindt plaats in hoofdstuk 5.

Om een doelmatig en objectief onderzoek uit te voeren, is het van belang om alvorens het onderzoek uit te voeren de criteria voor de toetsing van de diverse waarderingsmethoden vast te stellen. De uitwerking van deze criteria zal in het vierde hoofdstuk aan de orde komen, waarbij de vier kwalitatieve kenmerken uit het Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen een belangrijke rol zullen spelen.

---

¹ Alleen het aantal commentaren dat rechtstreeks naar het IASC is verzonden bedraagt al 64.

Tevens zullen in dit hoofdstuk de noodzakelijke gegevens voor het praktijkonderzoek worden behandeld.

Voor het onderzoek zal gebruik worden gemaakt van de gegevens die bij het LEI aanwezig zijn. Aangezien het LEI de financiële gegevens van ongeveer 1.500 agrarische ondernemingen registreert, zal hiervan voor de uitvoering van het empirische onderzoek dankbaar gebruikgemaakt worden.

Deelvraag 4

Nadat in hoofdstuk 5 praktische toepasbaarheid is geanalyseerd, zal het empirische onderzoek kunnen plaatsvinden. Dit zal plaatsvinden op basis van de reeds verstrekte criteria uit hoofdstuk 4. De resultaten van dit onderzoek zullen als beantwoording van deze vierde deelvraag in hoofdstuk 6 behandeld worden.

1.4 Afbakening

De jaarrekeningen in de agrarische sector worden veelal opgesteld met de fiscus als één van de belangrijkste gebruikers en om die reden worden de waarderingsgrondslagen zoals die fiscaal vereist zijn toegepast bij het opstellen van de jaarrekening. In deze publicatie zal de vraag meegenomen worden of het verstandig is uit kostenoverwegingen om bedrijfseconomisch aansluiting te zoeken bij de fiscale verslaggeving of dat er juist een andere (betere) bedrijfseconomische verslaggeving plaats moet vinden die meer aansluiting heeft bij internationale regelgeving. Het gaat hier dan met name om de bekende afweging tussen nut en kosten.

In deze publicatie zullen alleen de belangrijkste onderwerpen die in de nieuwe exposure draft naar voren worden gebracht, behandeld worden. De nadruk zal gelegd worden op:

- de toepassing van de fair value als enig mogelijke waarderingsgrondslag;
- de verwerking van de verandering van de fair value;
- de splitsing van de verandering van de fair value in een prijscomponent en fysieke component.

1.5 Definities

Allereerst worden een aantal begrippen uit de probleemstelling en de deelvragen nader gedefinieerd.

'Beste'

De invulling van dit begrip zal vorm gegeven worden aan de hand van het Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen. Met name de vier kwalitatieve kenmerken zoals die in het Stramien verwoord zijn, spelen hierbij een belangrijke rol. Het begrip 'beste' is dus geen duidelijke gedefinieerd en afgebakend begrip, maar zal in dit onderzoek nader vorm moeten krijgen.

Waarderingsmethode/verwerkingsmethode

De wijze waarop activa en passiva in de jaarrekening worden gewaardeerd en verwerkt.

Jaarrekening

De balans en winst- en verliesrekening met de daarbijbehorende toelichting en bijlagen.

Praktijk

Onder praktijk wordt in deze publicatie verstaan de verslaggevingspraktijk in de agrarische sector, waarbij dan met name de accountants, die veelal de jaarrekening opmaken, als belangrijk onderdeel van deze praktijk worden gezien.

In deze publicatie zullen verder de volgende definities gehanteerd worden, waarbij voorzover mogelijk de definities van de nieuwe exposure draft worden gevolgd:

- *agrarische activiteit*
Het managen door een ondernemer van de biologische transformatie van biologische activa in agrarische producten om te verkopen, aan te wenden voor verdere verwerking of consumptie of om te zetten in additionele biologische activa;
- *biologische activa*
Levende have en gewassen die beheerd worden door een onderneming als een resultaat van gebeurtenissen uit het verleden. Voor alle duidelijkheid wordt hier aangegeven dat met biologische activa niet de activa bedoeld worden die op een biologische wijze (in de zin van 'organic' zonder inzet van o.a. bestrijdingsmiddelen) geteeld zijn. Het begrip biologische activa heeft betrekking op alle levende have en gewassen van een agrarische onderneming;
- *biologische transformatie*
Het proces van groei, degeneratie, productie en vermeerdering die kwalitatieve en kwantitatieve veranderingen in het dier of plant tot gevolg hebben en die nieuwe activa in de vorm van agrarische producten of additionele biologische activa van dezelfde soort genereren. Deze biologische transformatie is het aspect dat de agrarische sector onderscheidt van andere activiteiten;
- *oogsten*
Het verwijderen van agrarische producten van biologische activa, het verwijderen van planten van akkerbouwland voor verkoop of om opnieuw in te planten, of het stoppen van het levens-/groeiproces van biologische activa;
- *agrarische producten*
De geogste producten van de biologische activa van de onderneming die wachten op verkoop, verwerking of consumptie;
- *consumable biologische activa*
Biologische activa die geogst worden als agrarische producten;
- *bearer biologische activa*
Biologische activa die agrarische producten om te oogsten voortbrengen. De biologische activa zijn zelf geen agrarische producten, maar kunnen steeds opnieuw gebruikt worden;
- *mature biologische activa*
Biologische activa die rijp zijn om te oogsten of die regelmatig geogst kunnen worden;

- *agrarisch land*
Grond die direct gebruikt wordt voor het onderhoud van biologische activa voor agrarische activiteiten;
- *actieve markt*
Een markt waarin de volgende voorwaarden gelden:
  - de items die verhandeld worden zijn homogeen;
  - potentiële kopers en verkopers zijn op ieder moment aanwezig;
  - de prijzen zijn openbaar;
- *fair value*
Het bedrag waarvoor een actief kan worden geruild of een verplichting worden aangegaan tussen goed geïnformeerde, bereidwillige partijen in een 'arm's length' transactie;
- *directe opbrengstwaarde*
De verwachte verkoopprijs onder normale omstandigheden na aftrek van de verwachte kosten voor het gereedmaken en de noodzakelijk verwachte kosten om de verkoop te realiseren;
- *rundvee*
De complete rundveestapel van een agrarische onderneming, die onderverdeeld kan worden in kalveren, pinken, melkkoeien en stieren;
- *kalveren*
Vrouwelijk jongvee jonger dan 1 jaar;
- *pinken*
Vrouwelijk jongvee ouder dan 1 jaar en jonger dan 2 jaar;
- *melkkoeien*
Vrouwelijk jongvee ouder dan 2 jaar.
De onderneming waarbinnen deze rundveestapel wordt gehouden, zal in deze publicatie worden aangeduid met melkveebedrijf om aan te geven dat de rundveestapel primair wordt aangehouden voor de productie van melk. Het begrip melkvee leidt in de praktijk tot verwarring zodat het vee van een melkveebedrijf wordt aangeduid met rundvee;
- *fruitopstanden*
De ingeplante fruitbomen van een agrarische onderneming.

2. Exposure Draft 65 'Agriculture'

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de eerste deelvraag van deze publicatie beantwoord worden en zal voornamelijk een beschrijving van de inhoud van de nieuwe exposure draft 'Agriculture' (ED 65) bevatten; de structuur van dit hoofdstuk volgt dan ook de structuur van ED 65. In de volgende paragraaf zal als eerste ingegaan worden op het doel en de strekking van ED 65. Alhoewel de nieuwe ED 65 een aantal goede definities bevat, worden deze in dit hoofdstuk niet weergegeven, aangezien deze reeds genoemd zijn in paragraaf 1.5. Dit hoofdstuk betreft een vrij gedetailleerde weergave van de inhoud, maar er is geen letterlijke vertaling van de oorspronkelijke tekst gegeven en eveneens zijn bepaalde, minder relevante paragrafen uit ED 65 in dit hoofdstuk buiten beschouwing gelaten.

2.2 Doel en strekking van ED 65

Het doel van deze standaard is

'to prescribe the accounting treatment and related financial statement presentation and disclosures for agricultural activity, which is the management of the transformation of biological assets (living animals or plants) into agricultural produce or into additional biological assets.'

De standaard is van toepassing op 'general purpose financial statements'¹ van alle ondernemingen in de agrarische sector. Specifieker is deze standaard van toepassing op:

- a) de verslaggeving van alle biologische activa die gebruikt worden bij agrarische activiteiten;
- b) de eerste waardering bij het oogsten van agrarische producten die voortgebracht zijn door de biologische activa.

Na het weergeven van de gehanteerde definities in de exposure draft (die opgenomen zijn in paragraaf 1.5) worden de kenmerken van agrarische activiteiten genoemd, waarmee deze zich onderscheiden van andere activiteiten. Dit zijn:

- het vermogen om te veranderen; hiermee wordt bedoeld op de biologische transformatie waarin de (levende) dieren en planten veranderen;

---

¹ In ED 65 wordt verwezen naar IAS 1, waarin vier basisoverzichten worden genoemd, namelijk de balans, de winst- en verliesrekening, het kasstroomoverzicht en het overzicht van het verloop van het eigen vermogen.

- het managen van de verandering; door dit kenmerk onderscheidt de agrarische sector zich van de extractieve sector waarin geen invloed kan worden uitgeoefend op de (natuurlijke) bronnen;
- de waardering van de (biologische) verandering (als normale managementfunctie); de verandering in kwaliteit en kwantiteit die ontstaat als gevolg van de biologische transformatie wordt gewaardeerd en weergegeven als een normale managementfunctie.

Hieruit blijkt dat de nieuwe exposure draft de biologische transformatie ziet als belangrijk kenmerk van de agrarische sector.

Deze biologische transformatie resulteert in twee verschillende soorten output. Door deze transformatie kunnen als eerste de biologische activa veranderen als gevolg van groei, degeneratie en vermeerdering. Ten tweede 'produceren' de biologische activa tijdens de biologische transformatie agrarische producten. Door deze tweedeling geeft ED 65 aan dat in het biologische transformatieproces de biologische activa zelf verandering kunnen ondergaan, maar dat deze activa los daarvan ook (andere) agrarische producten kunnen voortbrengen. Deze splitsing is van belang omdat bij de eerste categorie een wijziging in de biologische activa plaatsvindt, terwijl er bij de tweede activiteit geen invloed wordt uitgeoefend op de samenstelling van de biologische activa, maar afzonderlijke agrarische producten worden voortgebracht die als voorraden geactiveerd dienen te worden. Terwijl in de eerste situatie de (levende) biologische activa toenemen, worden bij de tweede activiteit (dode) agrarische producten voortgebracht.

In de inleidende paragrafen van de exposure draft wordt tevens ingegaan op het begrip 'groepen biologische activa'. Biologische activa worden in het algemeen gemanaged als groep om zodoende te waarborgen dat de groep, en daardoor de agrarische activiteit, in stand wordt gehouden. Typische karakteristieken van het managen van een groep zijn verschillende generaties binnen een groep, een redelijke verhouding tussen mannelijk en vrouwelijk, en het belang van een vast programma voor nieuwe aanvoer. Voorbeelden van een groep biologische activa zijn appelboomgaarden, wijngaarden en een kudde koeien. Ter verduidelijking van het laatste voorbeeld wordt aangegeven dat een dergelijke kudde genetisch gelijke dieren dient te bevatten. Daarbinnen kunnen verschillen zijn in leeftijd en geslacht, zoals een kudde van kalveren, pinken, melkkoeien en fokstieren. Van belang voor een groep biologische activa is wel dat deze voor dezelfde activiteit worden aangehouden. In het voorbeeld van een kudde koeien is er dus onderscheid tussen meststieren en fokstieren. De laatste zijn te voegen in de groep van melkkoeien terwijl de meststieren gezien moeten worden als een afzonderlijke groep biologische activa.

2.3 Biologische activa

2.3.1 Verwerking

Voor de verwerking van een biologisch actief moet volgens exposure draft 65 aan twee voorwaarden voldaan worden:

- het is aannemelijk dat toekomstige economische voordelen die samenhangen met het actief naar de onderneming zullen vloeien;
- de kostprijs of fair value van het actief kan op een betrouwbare wijze worden vastgesteld.

Met het stellen van deze voorwaarden sluit de exposure draft aan bij de algemene eis voor verwerking zoals opgenomen in het Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen. In paragraaf 83 van dit Stramien worden gelijkkluidende voorwaarden gesteld. Opvallend in dit verband is wel dat het Stramien als voorwaarde stelt dat 'de post een kostprijs of waarde heeft waarvan de omvang met betrouwbaarheid kan worden vastgesteld'. In ED 65 is het woordje 'waarde' nader gespecificeerd en wordt gesproken over 'fair value', zoals het IASC zelf ook constateert in de 20e paragraaf van ED 65.

De kostprijs moet bij de eerste waardering van het biologisch actief worden gezien als de fair value op dat moment. Door deze toevoeging in paragraaf 20 geeft het IASC duidelijk blijk van haar voorkeur voor de fair value als waarderingsgrondslag.

Voor het bepalen van de prijs van biologische activa maakt de markt gebruik van fysieke kenmerken van deze activa. Hierbij dient gedacht te worden aan gewicht, vetgehalte, leeftijd, grootte, enzovoort. Met deze opmerking wordt aangesloten bij de gebruikelijke wijze van prijsbepaling, waarbij voor de prijsbepaling van fruitopstanden gekeken wordt naar leeftijd en bij rundvee het gewicht en het aantal liters melk gebruikt worden voor de prijsbepaling.

2.3.2 Waardering

De belangrijkste paragrafen van de nieuwe exposure draft gaan over de toe te passen waarderingsgrondslag, waarvan de eerste twee paragrafen (21 en 22) een samenvatting geven:

- *paragraaf 21*
Biologische activa dienen op iedere balansdatum gewaardeerd te worden tegen hun fair value;
- *paragraaf 22*
De verandering in de fair value van biologische activa gedurende een bepaalde periode wordt verwerkt in het nettoperioderesultaat als onderdeel van het resultaat uit operationele activiteiten.

In de paragrafen die volgen op paragraaf 22 wordt het begrip 'fair value' verder uitgewerkt. Als eerste invulling voor de fair value wordt nagegaan of er voor het biologisch actief een actieve markt aanwezig is. Is deze markt aanwezig, dan geldt de marktprijs in die markt als fair value voor het biologisch actief. Onderscheid wordt nog gemaakt tussen de lokale markt en de overige markten. Voor de waardering van de biologische activa is van belang in welke markt het betrokken actief verkocht zal gaan worden. Is het de bedoeling om het biologisch actief op de lokale markt te verhandelen dan geldt de marktprijs van de lokale markt, maar als de onderneming het voornemen heeft om het biologisch actief op een andere markt te verhandelen, bijvoorbeeld te exporteren, dan geldt de marktprijs van die markt. Aangezien het verhandelen van het actief op een markt

anders dan de lokale markt veelal hogere kosten (transportkosten, en dergelijke) met zich meebrengt, moeten deze kosten van de marktprijs (van de andere markt) worden afgetrokken.

Het IASC is van mening dat indien er geen actieve markt aanwezig is, de fair value van biologische activa afgeleid moeten worden van een aantal andere waarderingsbases. Opvallend is dat de nieuwe exposure draft in een dergelijk geval geen absolute waarderingsgrondslag voorschrijft, maar dat in het algemeen bij de bepaling van de fair value één of meer van de genoemde waarderingsgrondslagen in aanmerking worden genomen. Deze waarderingsgrondslagen zijn in volgorde van toepassing als volgt:

1. meest recente marktprijs van dit soort activa;
2. marktprijzen van gelijke of aanverwante activa;
3. branchenormen;
4. netto contante waarde van de toekomstige kasstromen;
5. directe opbrengstwaarde;
6. kostprijs.

ad 1. Meest recente marktprijs van dit soort activa

Met deze definiëring wordt door het IASC de indruk gewekt dat er wel een markt is, maar dat daar op dit moment geen prijsvorming heeft plaatsgevonden. Bij de toelichting in paragraaf 26 wordt aangegeven dat het gaat om de prijs van de meeste recente transactie tussen een onafhankelijke koper en verkoper. Indien deze situatie vergeleken wordt met de voorwaarden die door het IASC gesteld worden aan een actieve markt, dan kan geconcludeerd worden dat de prijsvorming bij een transactie tussen een onafhankelijke koper en verkoper niet per definitie gelijkgesteld kan worden aan de marktprijs op een actieve markt. Hieruit blijkt dat de IASC met deze waarderingsbasis twee alternatieven belicht. In het eerste geval kan gedacht worden aan een seizoensgebonden markt, waarbij waardering van de biologische activa plaatsvindt op basis van de laatste (betrouwbare) marktprijs. Als tweede heeft deze waarderingsbasis betrekking op een (betrouwbare) prijsbepaling van een onafhankelijke koper en verkoper.

ad 2. Marktprijzen van gelijke of aanverwante activa

Met betrekking tot deze prijsbasis volstaat de ED met een voorbeeld. De fair value van appelbomen in een boomgaard die geen standaardrassen bevat, kan afgeleid worden van de marktprijs van een boomgaard die wel standaardrassen bevat en voor het overige gelijk is aan de boomgaard die geen standaardrassen bevat.

Naar mijn mening valt er op dit voorbeeld het een en ander af te dingen. Als er geen sprake is van standaardrassen zouden de aanwezige rassen een bepaalde mate van incurantheid kunnen vertonen. Een andere mogelijkheid is dat de aanwezige rassen juist zo bijzonder c.q. uniek zijn dat de waarde van die appelboomgaard hoger ligt dan een boomgaard met standaardrassen.

ad 3. Branchenormen

Het IASC is van mening dat voor de bepaling van de fair value ook branchenormen tot de mogelijke waarderingsgrondslagen behoren. Deze branchenormen ¹ moeten wel van toepassing zijn op het actief waar de waarderingsproblematiek betrekking op heeft en ook op de markt waarin het actief verhandeld wordt. Branchenormen worden in de regel weergegeven in de prijs per eenheid of productiecapaciteit.

Nadeel van branchenormen is echter dat deze veelal niet afdoende de fluctuaties van de waarde van (in casu) het rundvee en fruitopstanden weergeven. Gezien de algemene geldigheid van deze normen vormen zij veelal geen nauwkeurige aansluiting op een specifieke waarderings situatie.

Tevens blijken branchenormen gebaseerd te zijn op methoden die bij de andere waarderingsbases aan de orde komen. Een branchenorm kan bijvoorbeeld gebaseerd zijn op de historische kosten, de directe opbrengstwaarde of de indirecte opbrengstwaarde.

ad 4. Netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen

Dit is de traditionele 'netto constante waarde'-methode, waarbij verwachte toekomstige kasstromen die samenhangen met de netto-omzet die kan worden verkregen met het actief contant worden gemaakt. Deze netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen moet verdisconteerd worden met een percentage dat overeenkomt met het risico dat samenhangt met dat soort actief, waarmee het IASC aan wil geven dat dit risicopercentage per biologisch actief kan verschillen (soort actief, klimaat, enzovoort).

De hieruit verkregen waarde wordt ook wel aangeduid met indirecte opbrengstwaarde of bedrijfswaarde (zie Besluit waardering activa).

ad 5. Directe opbrengstwaarde

Deze waarderingsbasis kan met name toegepast worden in agrarische systemen met een korte productiecyclus en als het grootste gedeelte van de biologische groei heeft plaatsgevonden. Met de eerste aanvulling wil het IASC aangeven dat de directe opbrengstwaarde bij lange productiecycli niet toepasbaar is in verband met de invloed van rente- en inflatiepercentages. Bij deze lange cycli dient gebruikgemaakt te worden van de indirecte opbrengstwaarde (zie ad 4).

Doordat zowel bij het rundvee als bij de fruitopstanden sprake is van een lange productiecyclus worden deze biologische activa door het IASC dus uitgesloten van deze waarderingsbasis. Indien echter de letterlijke betekenis van het begrip 'directe opbrengstwaarde' wordt gehanteerd, of aansluiting wordt gezocht bij de Nederlandse wet ², blijkt deze op ieder soort actief van toepassing te kunnen zijn. Met deze opmerkingen lijkt het IASC aan te geven dat er bij biologische activa die een korte productiecyclus hebben of waarvan de biologische transformatie grotendeels heeft plaatsgevonden, aansluiting kan worden gezocht bij een prijswaardering die bepaald wordt aan de hand van de volgroeide biologische activa. Indien er namelijk een marktprijs is voor nog niet volgroeide activa kan

---

¹ Deze beide voorwaarden zijn door K.J. Poppe samengevat in de toevoeging die hij bij het begrip branchenormen geeft. Naar zijn mening is er sprake van 'marktprijsgerelateerde branchenormen' (Poppe, 1999).

² Onder opbrengstwaarde wordt verstaan het bedrag waartegen een goed bestens kan worden verkocht, onder aftrek van de nog te maken kosten (artikel 4 Besluit waardering activa).

volstaan worden met de eerste stap van de waarderingsmethodiek van ED 65. Bij het ontbreken van een dergelijke markt kan een directe opbrengstwaarde bepaald worden op basis volgroeide activa.

ad 6. Kostprijs

Het hanteren van de kostprijs als waarderingsgrondslag is mogelijk in de volgende twee situaties; als er sinds het ontstaan van de eerste kosten (de initiële kostprijs) slechts een geringe biologische transformatie heeft plaatsgevonden (bijvoorbeeld wintertarwe per 31 december) of als verwacht wordt dat de impact van de biologische transformatie geen materiële invloed op de prijs heeft (bijvoorbeeld de eerste groei in een 30-jarige cyclus van pijnbomen).

Als toelichting bij deze waarderingsgrondslag wordt aangegeven dat in beide situaties de waardering van de fair value niet materieel af zal wijken van de kostprijs. Marktveranderingen kunnen echter wel aangeven dat de kostprijs geen goede indicator voor de fair value vormt.

Ter invulling van het begrip 'materieel' kan aansluiting gezocht worden bij het Stramien, waar in paragraaf 30 met betrekking tot informatie wordt aangegeven dat deze materieel is 'indien het weglaten of het onjuist weergeven daarvan de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen, zou kunnen beïnvloeden'. In de context van ED 65 zou dus gesteld kunnen worden dat indien het verschil tussen de waardering van de fair value en de kostprijs zodanig is dat deze 'de economische beslissingen die gebruikers op basis van (die gegevens in) de jaarrekening nemen, zou kunnen beïnvloeden', er sprake is van een afwijking die materieel is. Met de hierboven genoemde toevoeging lijkt het IASC aan te willen geven dat in de beide genoemde situaties waarin de kostprijs gehanteerd mag worden, de fair value zo weinig afwijkt van de kostprijs dat deze de economische beslissingen van de gebruikers niet zal beïnvloeden.

ED 65 besteedt expliciet aandacht aan de (veel voorkomende) gevallen waarin de biologische activa fysiek gebonden zijn aan agrarische grond. Het is in een dergelijk geval lastig om de fair value van de biologische activa vast te stellen. Voor dit probleem biedt ED 65 de volgende oplossing.

Alhoewel er soms geen aparte markt voor deze biologische activa is, is er volgens het IASC wel een markt voor de combinatie van de activa en de grond. Op datzelfde moment is er meestal een markt voor de afzonderlijke grond. De fair value van biologische activa kan zo afgeleid worden uit het verschil van de gecombineerde waarde en de waarde van de grond.

De vraag die hierbij gesteld kan worden is of deze situatieschets altijd van toepassing is. Dit komt met name naar voren bij biologische activa met een geringe waarde, die soms nagenoeg nihil is. Hoewel het mogelijk zal zijn om op basis van gemiddelde prijzen een globale prijs voor een perceel grond vast te stellen, blijft het arbitrair om daarnaast ook nog eens het verschil te bepalen van enerzijds de combinatie van de activa en de grond en anderzijds de grond afzonderlijk, waarbij het verschil tussen deze beide dan de waarde van de biologische activa zou vormen.

In paragraaf 30 wordt aangegeven dat het bedoelde effect van de handreiking in paragraaf 24-29 is dat de fair value de hoogst mogelijke (netto)prijs is die de onderneming kan verkrijgen. Met deze opmerking geeft het IASC aan dat ervan wordt uitgegaan dat

iedere agrariër de hoogst mogelijke prijs voor zijn activa zal willen verkrijgen en dat om die reden de hoogste mogelijke prijs uit de waarderingsmethoden van de paragrafen 24-29 moet worden genomen. Bij deze paragraaf wordt niet expliciet aangegeven dat de hiërarchie die uit de desbetreffende paragrafen blijkt in stand moet worden gehouden. Maar gezien de nadruk die het IASC op de volgorde van deze paragraaf legt, lijkt met deze paragraaf de genoemde hiërarchie niet te worden verworpen.

Het afleiden van de fair value van biologische activa kan vergemakkelijkt worden door de biologische activa onder te verdelen naar significante kenmerken, bijvoorbeeld naar leeftijd en binnen de onderverdeling van leeftijd, naar kwaliteit. Een onderneming zal de bepalende kenmerken dienen te selecteren die overeenkomen met de kenmerken zoals die gebruikt worden als basis voor de prijsbepaling in de markt. De onderneming dient dus aansluiting te zoeken bij de kenmerken zoals die aan het einde van paragraaf 2.3.1 zijn genoemd.

De kosten van het produceren en oogsten van biologische activa dienen opgenomen te worden als uitgaven op het moment van ontstaan. In de exposure draft wordt daarvoor de volgende onderbouwing gegeven. De *fair value*-waardering van biologische activa en agrarische producten op het moment van oogsten zijn de marktprijzen. Het toevoegen van productiekosten uit het verleden of oogstkosten aan deze waardering zal ongewenst resulteren in *fair value*-waarderingen die de marktgebaseerde prijzen te buiten gaan.

De kosten waarbij het aantal biologische activa die eigendom zijn van of beheerd worden door de onderneming doet toenemen, dienen aan de boekwaarde van de activa te worden toegevoegd.

2.4 Agrarische producten

2.4.1 Verwerking

Agrarische producten dienen verwerkt te worden als afzonderlijke activa vanaf het moment van oogsten, op welk moment de agrarische producten uit de rubriek van de biologische activa van de onderneming verwijderd worden. Vanaf dat moment worden deze producten zelfstandig gewaardeerd.

Aangegeven wordt dat agrarische producten gezien moeten worden als de geogste producten van de biologische activa van een onderneming die wachten op verkoop, verwerking of consumptie.

Agrarische producten worden afzonderlijk gerubriceerd:

- op het moment waarop biologische activa worden geogst, waarna de agrarische producten ongeschikt zijn voor het biologische proces of waarna dat proces ongebruikt blijft (opgeslagen graan);
- als biologische activa rijp zijn en voor verkoop geen verdere significante biologische transformatie plaatsvindt.

2.4.2 Waardering

Agrarische producten die afgeleid zijn van de eigen biologische activa van een onderneming dienen gewaardeerd te worden op de fair value in haar geogste staat op het moment van oogsten. Deze waardering dient bij toepassing van IAS 2, Inventories, gezien te worden als de kostprijs.

Na deze eerste waardering van de agrarische producten dienen de waarderingsvoorschriften van IAS 2 gevolgd te worden, waarin aangegeven wordt dat agrarische producten gewaardeerd dienen te worden tegen de laagste van de kostprijs of de marktwaarde.

De nettoverandering van de fair value tussen de laatste balansdatum en het moment van oogsten dient te worden opgenomen in het perioderesultaat uit operationele activiteiten. Dit heeft dus betrekking op de periode waarin de agrarische producten nog niet geogst zijn. De verandering van de fair value in die periode, waarin eigenlijk nog geen sprake is van agrarische producten wordt dus opgenomen in het perioderesultaat uit operationele activiteiten.

Aangezien de agrarische producten volgens ED 65 gewaardeerd worden conform IAS 2, blijven agrarische producten in deze publicatie buiten beschouwing. Met deze paragraaf is slechts de visie van het IASC ten aanzien van deze aan biologische activa gerelateerde activa weergegeven.

2.5 Agrarische grond

Voor de behandeling van de agrarische grond wordt verwezen naar IAS 16, Property, Plant and Equipment. In deze standaard wordt de grond gewaardeerd op kostprijs of de toegestane alternatieve waardering van herwaardering op actuele waarde. Het opvallende hieraan is dat de biologische activa die op de grond staan gewaardeerd dienen te worden op fair value, terwijl de grond gewaardeerd kan worden op kostprijs. Het tweede opvallende aan deze verwijzing is dat de biologische activa iedere balansdatum dienen te worden gewaardeerd op fair value, maar dat het bij de alternatieve waarderingsmethode van IAS 16 niet noodzakelijk is om iedere balansdatum een herwaardering door te voeren.

Hoewel dus in sommige gevallen (met name voor de fruitopstanden) de fair value van de agrarische grond wordt bepaald (voor de bepaling van de fair value van de biologische activa), hoeft er in de jaarrekening echter geen rekening mee gehouden worden en kan er waardering plaatsvinden op basis van de kostprijs.

2.6 Immateriële activa

In deze exposure draft gaat het IASC tevens in op de immateriële activa binnen een agrarische onderneming. Normaal wordt IAS 38 gevolgd, waarbij de keuze bestaat uit waardering tegen kostprijs minus afschrijvingen en duurzame waardeverminderingen of (als alternatief) waardering tegen geherwaardeerde waarde als er een actieve markt aanwezig is.

Als er een actieve markt bestaat voor immateriële activa die gebruikt worden in een agrarische onderneming, dan beveelt het IASC ondernemingen aan om het herwaarderingsalternatief van IAS 38 te volgen. De herwaardering dient conform paragraaf 76 van IAS 38 direct in het Eigen Vermogen verwerkt te worden.

2.7 Subsidies

Als een onderneming een subsidie met betrekking tot een biologisch actief ontvangt die gewaardeerd is tegen fair value en de subsidie is niet aan voorwaarden gebonden, dan dient de onderneming de subsidie te verwerken als inkomen op het moment dat deze ontvangen wordt. Wanneer de subsidie voorwaarden bevat, dient de onderneming haar als inkomsten te verwerken als er voldoende zekerheid is dat aan de voorwaarden voldaan zal worden; als de subsidie eerder ontvangen wordt, voordat aan de voorwaarden is voldaan, dient deze ontvangst als schuld verwerkt te worden.

2.8 Presentatie en toelichting

2.8.1 Algemeen

De eerste opmerking die de nieuwe exposure draft plaatst met betrekking tot de presentatie en toelichting is dat een onderneming de boekwaarde van al haar biologische activa op de balans dient weer te geven, daarbij de keus latend of dit geaggregeerd of per groep biologische activa gebeurt. Van iedere groep biologische activa dient de onderneming de aard en fase van de productie te beschrijven. Dit zou de vorm kunnen hebben van een tekstuele beschrijving in de toelichting. Het is de onderneming echter ook toegestaan om, als alternatief, de navolgende informatie op de balans weer te geven of te vermelden in de toelichting, met voldoende uitleg:

- a) de boekwaarde van de biologische activa in de groep die in bewerking zijn, verder onderverdeeld naar:
  - de boekwaarde van de biologische activa in bewerking die rijp/volwassen zijn;
  - de boekwaarde van de biologische activa in bewerking die niet rijp/volwassen zijn;
- b) de boekwaarde van de biologische activa in de groep die productiemiddelen zijn, verder onderverdeeld naar:
  - de boekwaarde van de biologische productiemiddelen die rijp/volwassen zijn;
  - de boekwaarde van de biologische productiemiddelen die niet rijp/volwassen zijn.

Het onderscheid tussen rijp en niet-rijp is belangrijk voor het onderscheiden van biologische activa die opbrengsten genereren in de aankomende verslagperiode en die activa die opbrengsten in de verdere toekomst zullen genereren.

Evenzo helpt het onderscheid aanbrengen tussen biologische productiemiddelen en biologische producten in bewerking bij het voorspellen van toekomstige kasstromen,

aangezien het moment van de inkomsten (opbrengstenstroom) van biologische productiemiddelen in het algemeen volkomen verschilt van die van biologische producten in bewerking.

Een onderneming dient de omvang van de verandering in de fair value van al haar biologische activa die gedurende de huidige periode in de winst- en verliesrekening vermeld staan weer te geven in geaggregeerde vorm of per groep biologische activa.

Als een onderneming in de winst- en verliesrekening niet de omvang van de verandering in de fair value per groep biologische activa die in het bezit van de onderneming waren heeft weergegeven, dient deze splitsing in de toelichting gemaakt te worden.

De fair value van biologische activa kan veranderen als gevolg van zowel fysieke en prijsveranderingen in de markt:

- *fysieke verandering*

Biologische transformatie resulteert in een aantal fysieke veranderingen, namelijk groei, degeneratie, productie, en vermeerdering, die elk afzonderlijk geobserveerd en gemeten kunnen worden. Elk van deze fysieke veranderingen heeft een directe relatie met toekomstige economische voordelen;

- *prijsveranderingen*

Prijsveranderingen zijn niet gerelateerd aan fysieke veranderingen in biologische activa, maar veranderingen in de fair value per stuk (unit) als gevolg van marktfactoren.

Beide type veranderingen beïnvloeden de economische waarde en beide zijn belangrijke componenten van de inkomensgenererende activiteiten van een agrarische onderneming, alhoewel zij toch duidelijk onderscheiden fenomenen representeren. Afzonderlijke weergave van de componenten is nuttig bij het inschatten van het huidige perioderesultaat en toekomstige verwachtingen.

Als de fysieke en prijsveranderingen afzonderlijk en op betrouwbare wijze bepaald kunnen worden voor een groep biologische activa in agrarische activiteiten die een productiecyclus van meer dan een jaar hebben, worden ondernemingen aangemoedigd, maar niet verplicht, om het navolgende in de inkomensstaat of in de toelichting weer te geven:

- de omvang van de verandering in de fair value gewaardeerd als winst of verlies uit operationele activiteiten die het gevolg zijn van fysieke veranderingen (dat is als gevolg van biologische transformatie);
- de omvang van de verandering van de fair value gewaardeerd als winst of verlies uit operationele activiteiten die het gevolg zijn van prijsveranderingen (dat is, als gevolg van een toe- of afname in de fair value per eenheid).

De omvang van de verandering in de fair value die toe te schrijven is aan fysieke veranderingen wordt verwerkt als het verschil tussen:

- de boekwaarde aan het begin van de periode geherwaardeerd op de fair value per eenheid aan het einde van de periode voor biologische activa met dezelfde fysieke karakteristieken als degene die aan het begin van de periode gehouden zijn; en

- de boekwaarde (fair value) aan het einde van de periode exclusief toenames als gevolg van aankopen en afnamen als gevolg van verkopen.

De omvang van de verandering in de fair value die toe te schrijven is aan de verandering van de fair value per eenheid is het verschil tussen:

- de boekwaarde (fair value) aan het begin van de periode; en
- de boekwaarde aan het begin van de periode geherwaardeerd op de fair value per eenheid aan het einde van de periode voor biologische activa met dezelfde fysieke karakteristieken als degene die aan het begin van de periode gehouden zijn, exclusief toenames als gevolg van aankopen en afnamen als gevolg van verkopen.

Het scheiden van de verandering in de boekwaarde verstrekt geen relevante informatie als de biologische transformatie voornamelijk gerelateerd is aan de productie in de huidige periode. In zulke omstandigheden, zal de bijdrage voor het in stand houden van de toekomstige productiecapaciteit minimaal zijn en de focus zal gericht zijn op het huidige perioderesultaat. Daarom vereist noch moedigt ED 65 aan om een dergelijke splitsing te maken bij agrarische systemen die een productiecyclus van een jaar of minder hebben.

2.8.2 Verloopoverzicht biologische activa

Een onderneming dient een verloopoverzicht van de veranderingen in de boekwaarde van iedere groep biologische activa tussen het begin en het einde van de huidige financiële verslagperiode te presenteren. Vergelijkende informatie van vorige financiële verslagperiodes is niet vereist. Het verloopoverzicht dient te bevatten:

- veranderingen in de fair value die toe te schrijven zijn aan fysieke veranderingen in de biologische activa en veranderingen die toe te schrijven zijn aan de veranderingen van de fair value per eenheid, gecombineerd of, als de onderneming de aanbeveling in paragraaf 55 (het splitsen van de verandering van de fair value in een fysiek en prijscomponent) volgt, afzonderlijk;
- toenames als gevolg van aankopen van biologische activa en afnamen als gevolg van verkopen van biologische activa;
- afnamen in de biologische activa als gevolg van het oogsten;
- nettowisselkoersverschillen die ontstaan bij de omrekening van financiële overzichten van buitenlandse entiteiten;
- overige veranderingen in de boekwaarde.

De landbouw is vaak onderhevig aan het klimaat, ziektes en andere natuurrisico's die gezien worden als onderdeel van het operationele bedrijfsgebeuren. Als er een gebeurtenis voorkomt die gezien zijn grootte, aard of uniekheid relevant is voor het begrijpen van de verandering van de fair value van de biologische activa van een onderneming, en om die reden van belang is voor het begrijpen van het gerapporteerde perioderesultaat, vereist IAS 8 'Net Profit or Loss for the Period, Fundamental Errors and Changes in Accounting Policies' een toelichting.

Paragraaf 102b van IAS 1 vereist dat een onderneming in haar financiële overzichten, voorzover niet reeds toegelicht in informatie die samen gepubliceerd is met de financiële overzichten, een beschrijving te geven van de aard van de activiteiten van de onderneming en haar hoofdactiviteiten. Om te voldoen aan de vereiste van die paragraaf, dient een onderneming bij het samenstellen van de toelichting minimaal het volgende duidelijk weer te geven, in beschrijvende (verhalende) of gekwantificeerde vorm, indien van toepassing:

- haar groepen biologische activa;
- de aard van haar activiteiten daarbij iedere groep biologische activa in betrekking nemend;
- de rijpheid of onrijpheid voor bestemde doelen met iedere groep van biologische activa;
- het relatieve belang van verschillende groepen als uitgegaan wordt van niet-monetaire grootheden, zoals aantal dieren, bomen of oppervlakte van iedere groep;
- niet-financiële aannames en schattingen van fysieke kwantiteiten van:
  - iedere groep van biologische activa van de onderneming aan het einde van de periode;
  - output van agrarische producten gedurende de periode.

Bij dit laatste punt kan aangetekend worden dat dit in een aantal gevallen uitgerekend kan worden. Schattingen zullen er gemaakt dienen te worden als bijvoorbeeld nog niet bekend is hoeveel ton fruit er exact geplukt is, omdat deze zonder nauwkeurige weging opgeslagen zijn in een bewaarcel. Bij het rundvee kan er echter wel nauwkeurig vastgesteld worden wat de output is van de agrarische producten.

Een onderneming dient het volgende voor iedere groep biologische activa toe te lichten:

- de waarderingsbasis die gebruikt is bij het bepalen van de fair value (paragraaf 24 - 30);
- de mate waarin de boekwaarde van biologische activa een waarde geschat door een externe onafhankelijk taxateur weergeeft, of als er geen waardering door een externe onafhankelijke taxateur heeft plaatsgevonden dient dat feit weergegeven te worden;
- als netto contante waarde gebruikt is bij het bepalen van de fair value, een indicatie van de methodiek en aannames die gebruikt zijn, inclusief:
  - het disconteringspercentage;
  - het aantal jaren waarover toekomstige kasstromen zijn geschat;
- het bestaan en de omvang van restricties van eigendom, en biologische activa die in onderpand zijn gegeven als zekerheid voor passiva;
- de omvang van aangegane verplichtingen voor de ontwikkeling of verwerving van biologische activa;
- specifieke risicomanagement strategieën die genomen zijn om de investering in biologische activa en agrarische producten te beschermen;
- activiteiten die niet voortgezet zullen worden, met een verwachte datum waarop de activiteiten gestopt worden.

2.8.3 Agrarische grond

Een onderneming dient de geaggregeerde boekwaarde van haar agrarische grond en de basis (kostprijs of geherwaardeerde waarde) waarop de boekwaarde zoals in IAS 16 is bepaald, toe te lichten.

2.8.4 Agrarische producten

Agrarische producten dienen als voorraden op de balans te worden geclassificeerd. De boekwaarde van de agrarische producten dient afzonderlijk weergegeven te worden op de balans of in de toelichting.

2.9 Onderbouwing van de gekozen uitgangspunten

2.9.1 Inleiding

In bijlage 2 bij de nieuwe exposure draft wordt door het IASC aangegeven waarom voor bepaalde uitgangspunten gekozen is. Het weergeven van deze argumenten kan tot een beter verstaan leiden van de uitgangspunten van het IASC, waarbij ingegaan zal worden op die onderwerpen die in het vervolg van deze publicatie verder uitgewerkt zullen worden. Deze onderwerpen zijn achtereenvolgens:

- waardering tegen fair value;
- verwerking van de verandering van de fair value in het resultaat;
- splitsing van de verandering van de fair value in twee afzonderlijke componenten.

2.9.2 Waardering tegen fair value

Reeds bij de inleidende paragrafen van deze bijlage geeft het IASC aan dat de belangrijkste gebeurtenissen van de biologische transformatie (groei, vermeerdering, productie en degeneratie) die de hoedanigheid van biologische activa wijzigen, moeilijk samengaan met een accounting model gebaseerd op historische kosten (B2.c.i).

In paragraaf B9, waar ingegaan wordt op de waardering, begint het IASC haar onderbouwing bij het Framework (Stramien). Het Framework is neutraal voor wat betreft de keuze van de waarderingsgrondslag om de simpele reden dat er verschillende grondslagen zijn ontwikkeld, waarbij echter wel wordt vastgesteld dat de historische kostprijs het meest geaccepteerd is. Om een zo getrouw mogelijke weergave te geven van de gebeurtenissen waar een onderneming mee in aanraking komt en de transacties die worden uitgevoerd, dienen die accounting-gedragslijnen geselecteerd te worden die tot gevolg hebben dat financiële overzichten relevant, betrouwbaar, vergelijkbaar en begrijpelijk zijn.

Met betrekking tot de agrarische sector wordt opgemerkt dat indien waardering tegen historische kosten plaatsvindt bij biologische activa met een lange levensduur, er voor deze activa over een lange periode geen inkomsten (opbrengsten) gerapporteerd worden. Ook

hier wordt ingegaan op de biologische transformatie die bij toepassing van de historische kostengrondslag pas na verkoop van het desbetreffende actief wordt gerapporteerd.

Het Framework schenkt speciaal aandacht aan het feit dat verschillende accountingmodels verschillende maten van relevantie en betrouwbaarheid weergeven en dat een evenwicht gezocht moet worden tussen relevantie en betrouwbaarheid. Terwijl voorstanders van de historische kostprijs de superioriteit van de betrouwbaarheid benadrukken, kennen de aanhangers van de *fair value*-methode meer belang aan de relevantie toe.

Argumenten tegen toepassing van de fair value:

- marktprijzen zijn vaak volatiel en cyclisch;
- het is belastend om waardering tegen fair value op iedere balansdatum te eisen als tussentijdse berichtgeving vereist is;
- de waardering tegen historische kosten is voldoende ingeburgerd en algemeen geaccepteerd;
- actieve markten kunnen voor sommige biologische activa in bepaalde landen niet aanwezig zijn;
- overheden kunnen interveniëren met marktmechanismen;
- marktprijzen op de balansdatum kunnen een niet hechte relatie vertonen met de prijzen waarvoor de activa verkocht zullen worden;
- een algemene marktprijs kan niet van toepassing zijn op een specifieke agrarische ondernemer.

Argumenten voor toepassing van de fair value:

- het maakt weergave van het effect van de biologische transformatie, de fundamentele activiteit van de agrarische sector mogelijk;
- de meeste agrarische activa, biologische activa, agrarische producten en vaak agrarische grond worden verhandeld in actieve markten met waarneembare marktprijzen;
- voorkeur voor *fair value*-waardering bestaat reeds in ander IAS-richtlijnen.

Meer gespecificeerd kunnen de volgende argumenten voor hantering van de fair value bij biologische activa worden genoemd:

- de verandering in de hoedanigheid van biologische activa heeft een directe relatie met veranderingen in verwachtingen van toekomstige economische voordelen;
- actieve markten voor biologische activa zorgen voor een betrouwbare waardering van de marktverwachtingen ten aanzien van toekomstige economische voordelen;
- actieve handelsmarkten en de beschikbaarheid van standaard productiegegevens voor agrarische producten maakt het mogelijk verwachtingen voor toekomstige economische voordelen die voortvloeien uit biologische activa met redelijke zekerheid te doen;
- het waarderen van de kosten van biologische activa is vaak minder betrouwbaar dan de waardering van de fair value, omdat het verbinden van de producten en de kosten situaties creëert waarin de relatie tussen in- en outputs ongedefinieerd is, en leidt tot complexe en arbitraire kostenallocatie tussen de verschillende uitkomsten van biologische transformatie;

- verschillende manieren van verkoop van dieren en planten en verschillende wijzen van financiering leidt tot de mogelijkheid van verschillende kostprijzen. De kenmerken die gewaardeerd dienen te worden zijn toekomstige economische voordelen. Activa met gelijke kenmerken zouden dezelfde verwachtingen weer moeten geven met betrekking tot toekomstige voordelen. Aan de kenmerken vergelijkbaarheid en begrijpelijkheid wordt aanzienlijk meer recht gedaan als dezelfde activa, gehouden door verschillende ondernemers, gewaardeerd en gerapporteerd worden op dezelfde basis.

In een artikel in *Accountancy (Accountancy International Edition, 1997)* geeft Ian Kirton, projectmanager voor het IASC, aan dat het Steering Committee unaniem was in haar oordeel dat de fair value als waardering van de verwachte toekomstige voordelen van biologische activa relevanter, betrouwbaarder, beter vergelijkbaar en begrijpelijker is dan de historische kostprijs. Hiervoor gelden de volgende argumenten:

- de verandering in de hoedanigheid van een biologisch actief heeft een directere relatie met veranderingen in de verwachte toekomstige voordelen dan de transacties die worden ondernomen om de biologische transformatie te bewerkstelligen;
- het toerekenen van kosten aan producten leidt vaak tot complexe en arbitraire kostenallocaties tussen de verschillende outputs van de biologische transformatie. De toegenomen betrouwbaarheid die geboden wordt door actieve en elastische markten maakt het mogelijk om huidige uitgaven te matchen met de huidige verandering van biologische activa;
- het langetermijnkarakter van agrarische activiteiten leidt er toe dat iedere relatie tussen de originele kosten (historische kostprijs) en verwachte toekomstige voordelen erodeert met het verstrijken van de tijd;
- verschillende wijzen van afzetten van dieren en planten (eigen gebruik of verkoop) en financiering (eigen of vreemd vermogen) leidt tot verschillende kosten. Het waarderen van verwachte toekomstige kasstromen leidt echter tot een gelijke waardering van dezelfde activa.

2.9.3 Verwerking van inkomsten of uitgaven

Argument tegen de verwerking van de wijzigingen als gevolg van de biologische transformatie in het nettobedrijfsresultaat:

- het effect van biologische transformatie kan niet voldoende betrouwbaar worden gewaardeerd en zou om die reden niet gewaardeerd en als inkomsten gerapporteerd dienen te worden.

Belangrijkste argumenten voor verwerking van de biologische transformatie in het nettoresultaat van de desbetreffende verslagperiode:

- de biologische transformatie is fundamenteel voor het begrijpen van de performance van een onderneming;

- het is consistent met de accrual basis of accounting ¹;
- een betrouwbare waardering van de fair value kan in het algemeen verkregen worden voor deze activa in hun huidige conditie;
- geen onderscheid wordt er gemaakt in het Framework tussen verwerking in de balans en verwerking in de winst- en verliesrekening. Een element of een verandering in een element dient verwerkt te worden als het aannemelijk is dat de daaraan gekoppelde toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen stromen en het element een waarde heeft die betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Voor de wijze van waardering van de agrarische producten worden de volgende argumenten aangedragen:

- het brengt de rest van het proces van de agrarische producten onder de scope van IAS 2 en is dan dus consistent met het historische kostprijs model zoals die geldt voor fabrieksproducten in het algemeen;
- dit bevestigt dat er geen significant verschil is in de aard van agrarische producten en andere voorraden en dat er daarom geen reden is om de behandeling van agrarische producten zou verschillen na de eerste verwerking.

2.9.4 Splitsing van de verandering van de fair value

Het IASC is van mening dat afzonderlijke weergave van de componenten van de verandering in de boekwaarde bruikbaar is om het huidige perioderesultaat en de toekomstige verwachtingen in te schatten. Maar vanwege de praktische bezwaren moedigt het IASC deze splitsing aan in plaats van deze te eisen.

Dit standpunt vloeit voort uit de volgende overwegingen:

- beide componenten zijn indicatief voor de prestaties van het management;
- weergave van de elementen van het resultaat draagt bij aan een beter inzicht in het resultaat en in het schatten van toekomstige resultaten. IAS 1 vereist een onderscheid tussen resultaten uit operationele activiteiten en winsten en verliezen uit algemeen geldende omstandigheden (zoals marktfactoren), een onderscheid die de aard van de beide componenten weergeeft;
- ondanks dat er discussie is of waardeveranderingen in het algemeen meegenomen dienen te worden bij het bepalen van het resultaat, volgt uit het jaarlijks waarden van de fair value dat de totale verandering van de fair value gerelateerd is aan de huidige periode;
- ondanks dat toenames in de fair value niet gelijk te stellen zijn aan gerealiseerde winsten, stellen de presentatie- en toelichtingseisen de gebruiker in staat de aard en bron van de inkomsten waar te nemen;
- respondenten geven aan bezorgd te zijn met betrekking tot de nauwkeurigheid van het splitsen tussen de beide componenten, met name als de componenten worden verwerkt en gerapporteerd in verschillende overzichten.

---

¹ Door de RJ wordt dit aangeduid met 'toerekeningsbeginsel', wat inhoudt dat 'de gevolgen van transacties en andere gebeurtenissen verwerkt worden wanneer zij zich voordoen en dat zij in de administratie geboekt en in de jaarrekening verwerkt worden van de periode waarop zij betrekking hebben (paragraaf 22, Stramien).

2.10 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk is de eerste deelvraag behandeld, waarin allereerst de inhoud van de nieuwe exposure draft is weergegeven. Als tweede deel van dit hoofdstuk is ingegaan op de argumentatie van het IASC voor de genomen uitgangspunten, waarmee tevens een beeld is ontstaan over de manier waarop het IASC tegen de waarderingsproblematiek van de biologische activa aankijkt. Belangrijkste punten die uit de nieuwe ED naar voren komen, zijn:

1. De waardering van biologische activa tegen fair value
Door het IASC wordt voorgesteld om de biologische activa tegen fair value te waarderen. De fair value wordt in eerste instantie gezien als de marktprijs in een actieve markt. Mocht een actieve markt ontbreken dan dient de fair value afgeleid te worden van één of meer van de volgende waarderingsbases:
  - de meest recente marktprijs van dit soort activa (onderhandse verkoopprijs);
  - marktprijs van gelijke of gerelateerde activa;
  - branchenormen;
  - netto contante waarde van de toekomstige kasstromen;
  - directe opbrengstwaarde;
  - historische kosten.

De reden van het IASC om te kiezen voor de waardering van biologische activa tegen fair value is dat bij de waardering tegen historische kosten de effecten van de biologische transformatie onvoldoende naar voren komen. Met name bij biologische activa met een lange levensduur leidt waardering tegen historische kosten tot een situatie waarin over een lange periode geen inkomsten worden gerapporteerd, terwijl er wel biologische transformatie plaatsvindt.

2. De waardering tegen fair value van aan de biologische activa gerelateerde activa, zoals agrarische grond en de immateriële vaste activa (zoals melkquota)
Voor andere gerelateerde activa zoals agrarische grond en immateriële vaste activa wordt een verwijzing gemaakt naar reeds bestaande standaarden (voor grond naar IAS 16 en voor immateriële vaste activa naar IAS 38). Van de immateriële vaste activa wordt aangegeven dat ondanks de aanname in IAS 38 dat er nagenoeg geen actieve markten aanwezig zijn voor immateriële vaste activa, daar in de agrarische sector wel sprake van is. De immateriële vaste activa waar een actieve markt voor is, dienen gewaardeerd te worden tegen de fair value.

De agrarische gronden kunnen volgens de alternatieve methode van IAS 16 tegen de geherwaardeerde waarde worden opgenomen.

3. De verwerking van de verandering van de fair value in de winst- en verliesrekening
In de nieuwe exposure draft wordt voorgeschreven om de verandering van de fair value in het operationele resultaat van de desbetreffende verslagperiode te verwerken om zodoende recht te doen aan de biologische transformatie die een 'normaal' onderdeel is van het agrarische bedrijfsgebeuren.

Bij de argumentatie voor deze keuze geeft het IASC aan dat de biologische transformatie fundamenteel is voor het verstaan van de performance van een (agrarische) onderneming.

4. Met betrekking tot de presentatie en toelichting, de splitsing van de verandering van de fair value in twee afzonderlijke componenten

Door het IASC worden ondernemingen in ED 65 aangemoedigd om de verandering van de fair value uit te splitsen in een prijs component en fysieke component. Zodoende kan inzicht worden verkregen in hoeverre de verandering van de fair value een gevolg is van externe factoren, met name een wijziging van de marktprijs (prijscomponent) of interne factoren, met name als gevolg van de biologische transformatie (fysieke component).

Deze punten zullen in deze publicatie verder behandeld worden, waarbij de eerste twee punten als één probleemgebied zullen worden aangemerkt. Er blijven dus de volgende drie onderdelen over:

- waardering van biologische en aanverwante activa tegen fair value;
- verwerking van de verandering van de fair value in de winst- en verliesrekening;
- splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component.

In het volgende hoofdstuk zal ingegaan worden op de reacties die op deze standpunten van het IASC zijn gekomen.

3. Reacties op Exposure Draft 65

3.1 Inleiding

Het grootste deel van de reacties is bij het IASC binnengekomen als commentaar op de nieuwe exposure draft. Tevens zijn er in diverse vakbladen een aantal artikelen over de nieuwe exposure draft verschenen, die hieronder bij het bespreken van de reacties meegenomen zullen worden.

Wat bij de bestudering van de diverse commentaren en reacties opvalt, is dat met name over een aantal veronderstellingen en uitgangspunten van de nieuwe exposure draft wordt gediscussieerd. Hierbij moet wel worden aangetekend dat het IASC hierin een sturende rol heeft gehad door vooraf een aantal specifieke vragen te stellen met het verzoek om beantwoording daarvan. Om bij de behandeling van de 64 commentaren ¹ enig overzicht te bewaren, zal in dit hoofdstuk aan de hand van de belangrijkste en in hoofdstuk 2 reeds genoemde discussiepunten, de commentaren en reacties besproken worden. De volgende discussiepunten zullen behandeld worden, waarbij aansluiting is gezocht bij de vragen die het IASC bij nieuwe exposure draft heeft gesteld:

- waardering tegen fair value (vraag 2 en 3 van ED 65);
- verwerking van de verandering van de fair value (vraag 4 van ED 65);
- componenten van biologische activa (vraag 9 van ED 65).

Gezien de hoeveelheid reacties die op deze nieuwe ED gekomen zijn, is het ondoenlijk aan alle reacties in deze publicatie aandacht te besteden. Aangezien het de bedoeling is om in dit hoofdstuk een contextbepaling te geven en geen uitgebreide analyse van de commentaren, zullen een zestal commentaren besproken worden. Per discussiepunt zullen de commentaren en reacties van de volgende organisaties meegenomen worden:

- Australian Accounting Standards Board (AASB);
- Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ);
- American Institute of Certified Public Accountants (AICPA);
- Europese Commissie (EC);
- Ernst & Young (E&Y);
- Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI).

De argumenten voor de keuze van deze commentaren zijn hun relevantie voor de Nederlandse situatie, hun grote invloed in de accountancywereld, hun afwijkende standpunten ten aanzien van de nieuwe exposure draft en hun onafhankelijkheid van per land gerelateerde voorkeuren.

Allereerst zal de reactie van de Australian Accounting Standards Board (AASB) behandeld worden die, in samenwerking met de Public Sector Accounting Standards Board

---

¹ www.iasc.org.uk.

van de Australian Accounting Research Foundation (AARF), een officiële commentaar op ED 65 geschreven heeft. Aangezien de inhoud van de nieuwe exposure draft veel overeenkomsten vertoont met de eerder ontwikkelde standaard van de AASB, is het aannemelijk om deze organisatie als warm voorstander van de nieuwe exposure draft te situeren.

Vervolgens zal in dit hoofdstuk aandacht besteed worden aan het ruime aantal negatieve reacties die zijn verschenen naar aanleiding van ED 65. In eerste instantie zal onze eigen Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) aan de orde komen, die een kort maar krachtig commentaar op de nieuwe ED heeft geschreven, met name met betrekking tot het gebruik van de fair value als enig mogelijke waarderingsgrondslag. Gezien het toenemende belang van de Europese Unie voor de Nederlandse situatie zal ook aandacht besteed worden aan de reactie van de Europese Commissie.

Een orgaan dat bij het behandelen van de commentaren zeer beslist niet achterwege mag blijven is de Amerikaanse accountantsorganisatie, de American Institute of Certified Public Accountants (AICPA), die nagenoeg de hele inhoud van haar commentaar wijdt aan kritiek op de waardering tegen fair value. Naast de vele accountantsorganisaties zijn ook reacties verschenen van de 5 grote accountantskantoren, waarvan in deze publicatie ook een tweetal commentaren (Ernst & Young en Deloitte Touche Thomatsu International) behandeld zullen worden.

Aan het einde van iedere paragraaf zal er een analyse van de problematiek worden gemaakt aan de hand van het standpunt van het IASC en de reacties die daarop gekomen zijn. Tot slot zal aan het einde van dit hoofdstuk een samenvatting en een conclusie worden gemaakt, dat een basis dient te vormen voor het uit te voeren empirische onderzoek.

3.2 Waardering biologische activa tegen fair value

3.2.1 Inleiding

Het voorstel van het IASC om als enig mogelijke waarderingsgrondslag voor biologische activa de fair value te accepteren heeft tot een aantal (forse) reacties geleid. Dat de reacties aanzienlijk van elkaar verschillen is niet verwonderlijk als we de voortdurende discussie tussen voor- en tegenstanders van toepassing van de fair value in ogenschouw nemen. Ook met betrekking tot dit onderwerp komen bekende begrippen als relevantie en betrouwbaarheid (die in het volgende hoofdstuk uitgebreid aan de orde zullen komen) regelmatig naar voren.

3.2.2 Australian Accounting Standards Board (AASB)

De AASB kan beschouwd worden als voorstander van *fair value*-waardering voor biologische activa. De verklaring hiervoor is dat de nieuwe exposure draft van het IASC dezelfde voorstellen bevat die het AASB heeft opgenomen in een door hen gepubliceerde (Australische) standaard ¹.

---

¹ AASB 1037, Self-generating and Regenerating Assets.

In het commentaar op ED 65 geven zij aan dat ze evenals het IASC van mening zijn dat levende activa gewaardeerd moeten worden tegen actuele waarde ¹. Voor de verdere invulling van het begrip actuele waarde wordt in het commentaar aangegeven dat de AASB vasthoudt aan haar uitgangspunt dat de meest relevante en betrouwbare waardering van levende activa de nettomarktwaarde van deze activa is. In een aantal artikelen ² legt Robert Keys van de AARF uit dat dit uitgangspunt overeenstemt met de mening dat de nettomarktwaarde het beste de toekomstige economische voordelen die voortvloeien uit biologische activa weergeeft. Dit omdat het de waarde van de biologische transformatie meeneemt, wat bij de waardering tegen historische kosten niet adequaat wordt weergegeven (Australian CPA, 1998).

3.2.3 Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ)

Een volstrekt andere positie ten aanzien van dit punt wordt door de RJ ingenomen. De RJ stoot zich met name aan de eis dat slechts gewaardeerd mag worden tegen fair value en zij stelt dan ook voor om twee gelijk geaccepteerde modellen bepalend te laten zijn voor de agrarische sector:

- fair value en de veranderingen daarin (wanneer de fair value betrouwbaar kan worden vastgesteld);
- (geherwaardeerde) historische kosten.

Naar de mening van de RJ is de huidige exposure draft een stap te ver. Hiervoor zoekt zij aansluiting bij het Stramien. In het voorwoord bij het Stramien wordt aangegeven dat 'jaarrekeningen in het algemeen opgesteld worden in overeenstemming met een verantwoordingsmodel gebaseerd op historische kosten en het nominale financiële kapitaalinstandhoudingsbegrip.' Hierbij geeft het Stramien aan dat andere modellen en begrippen meer geëigend zouden kunnen zijn om het doel te dienen van het verschaffen van informatie, 'ofschoon er op dit moment geen overeenstemming over eventuele wijziging bestaat'. De verplichte introductie van *fair value accounting* voor agrarische activiteiten is een belangrijke stap in de richting van *fair value*-waardering, vooral in relatie tot de neutrale bewoording die in het Stramien wordt gebruikt en de mogelijkheid die zij openlaat bij de keuze van een waarderingsgrondslag.

Naar de mening van de RJ zou het IASC eerst de algemenere problemen gerelateerd aan *fair value accounting* - inclusief de behandeling van de veranderingen in de fair value in de (comprehensive) - winst en verliesrekening - moeten bespreken en tevens een consistente benadering van de fair value als onderdeel van een algemeen accounting model moeten ontwikkelen, voordat de toepassing van de fair value wordt voorgeschreven voor bepaalde activa of activiteiten.

---

¹ De AASB hanteert de term 'current value', wat actuele waarde inhoudt. Blijkens de context wordt er in dit verband 'fair value' mee bedoeld. Om recht te doen aan de oorspronkelijke (Engelstalige) tekst gebruik ik actuele waarde in het geval waar de AASB het over 'current value' heeft, tenzij anders aangegeven.

² Live assets, in *AARF Research*; Looking to SGARAs: new standards for 'self-generating and regenerating assets', in: *Australian CPA*; Accounting for Self-Generating and Regenerating Assets (SGARAs), in *Issue no. 4*.

In de huidige situatie roept het verplicht voorschrijven van fair value voor biologische activa vragen op. Want, vraagt de RJ zich af, waarom zouden rozenstruiken (die gebruikt worden als productiemiddel) gewaardeerd moeten worden op fair value maar de broeikas waarin de rozen groeien niet?

In het verdere verloop van haar commentaar maakt de RJ een belangrijk onderscheid met betrekking tot de waardering tegen fair value. Bij de behandeling van de specifieke vragen die door het IASC naar aanleiding van de nieuwe exposure draft zijn gesteld maakt de RJ onderscheid tussen de waardering van enerzijds biologische producten in bewerking (consumables) en agrarische producten en anderzijds de biologische productiemiddelen (bearers).

Omdat de biologische producten in bewerking en de agrarische producten door de onderneming worden gehouden om verkocht te worden, kan de fair value van deze activa gezien worden als de verwachte inkomsten van hun toekomstige verkoop op de markt. Voor de biologische productiemiddelen gaat deze redenering echter niet op omdat deze activa door de onderneming niet worden aangehouden om verkocht te worden, maar om andere goederen voort te brengen. De veranderingen in de fair value van biologische productiemiddelen bestaan uit een gevarieerd aantal componenten: degeneratie door het gebruik ervan, prijsveranderingen, statusveranderingen en veranderingen als gevolg van marktimperfectie op korte termijn (vraag-aanbodverschillen).

De indruk van de RJ is dan ook dat de karaktersverschillen tussen de verschillende categorieën van biologische activa onvoldoende onderzocht lijken te zijn door het IASC met als gevolg dat waardering tegen fair value voor alle categorieën wordt geëist.

Mede in verband met de betrouwbaarheid van de waardering tegen fair value is de RJ van mening dat voor biologische producten in bewerking en agrarische producten een betrouwbare schatting van de fair value kan worden gemaakt en dat daarentegen de biologische productiemiddelen gewaardeerd moeten worden tegen historische kosten.

Het lijkt echter onvermijdelijk dat een dergelijke splitsing problemen met zich mee zal brengen. Als bijvoorbeeld het onderwerp van deze publicatie (rundvee) in ogenschouw wordt genomen, dan is niet eenduidig aan te geven of er sprake is van product in bewerking of productiemiddel. Een kalf is vanaf de geboorte een product in bewerking en zou dan op het moment dat deze melk gaat geven als productiemiddel gekenmerkt moeten worden. Voordat er echter tot melkproductie overgegaan kan worden, is er sprake van een grijs gebied waarin het kalf is opgegroeid tot koe en inmiddels een ander kalf voortbrengt. Het splitsen van deze beide groepen biologische activa zal dan ook op praktische problemen stuiten zodat, hoewel dit onderscheid in theorie aannemelijk lijkt, het maar de vraag is of dit onderscheid praktisch realiseerbaar is.

3.2.4 American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)

Voor wat betreft de duidelijkheid van de stellingname doet het AICPA beslist niet onder voor de hiervoor genoemde commentaren. Reeds in de eerste zin wordt aangegeven dat het AICPA

'het niet eens is met de basisvooronderstelling van ED 65 dat alle biologische activa gewaardeerd en verwerkt dienen te worden tegen fair value. Het AICPA denkt dat

het model van historische kosten voor het grootste deel geschikter is voor deze activa.'

In dit verband wordt gerefereerd aan een AICPA Accounting and Auditing Guide Audits of Agricultural Producers and Agricultural Cooperatives, waar in Statement of Position 85-3 er wordt toegestaan dat dieren die beschikbaar zijn en aangehouden worden voor verkoop en geoogste gewassen verantwoord mogen worden tegen (a) de laagste van de historische kostprijs of marktwaarde of (b) in overeenstemming met de bestaande situatie in de sector, tegen verkoopprijs na aftrek van de verwachte verkoopkosten. Dit laatste alternatief is toegestaan wanneer aan alle volgende condities wordt voldaan:

- er zijn betrouwbare, duidelijk te bepalen en realiseerbare marktprijzen;
- de verkoopkosten zijn relatief gezien onbelangrijk en voorspelbaar;
- de activa zijn beschikbaar om direct geleverd te worden.

Na deze uiteenzetting vermeldt het commentaar dat gezien de primaire conclusies over de voorgestelde verantwoordingswijze in ED 65, de AICPA niet alle vragen heeft beantwoord die door het IASC met betrekking tot de nieuwe exposure draft zijn gesteld. De rest van het commentaar is dan ook gericht op het centrale probleem van waardering tegen fair value. Door het AICPA worden zes redenen aangedragen voor het afwijzen van fair value als enig mogelijke waarderingsgrondslag voor biologische activa, waarvan hieronder de belangrijkste weergegeven worden (waarbij het nummer overeenkomt met de nummering van het AICPA):

2. het AICPA is van mening dat de diverse methoden voor zowel het bepalen van de fair value bij afwezigheid van een marktprijs als de methoden voor het bepalen van de fysieke veranderingen van de biologische activa aanzienlijk verschillen. De verschillen tussen de diverse methoden zullen zorgen voor bedragen die niet vergelijkbaar zijn tussen de ondernemingen. De subjectiviteit die vereist is in de waarderingsmodellen zal leiden tot significante variaties in resultaten, zo dat het management de gerapporteerde bedragen zou kunnen manipuleren;
3. speciaal met betrekking tot biologische activa die gerelateerd zijn aan agrarische grond, zijn zij van mening dat het bepalen van de fair value van de afzonderlijke biologische activa moeilijk is en zal leiden tot bedragen die niet betrouwbaar of vergelijkbaar zijn binnen en tussen ondernemingen;
4. veel agrarische ondernemingen zijn kleine gezinsbedrijven. Het AICPA is bang dat het opstellen van fair value informatie voor dit type ondernemingen belastend is en niet kostendekkend zal zijn. Kostprijsinformatie voor biologische activa, zoals die nu in kleine ondernemingen wordt gebruikt is duidelijk beschikbaar en bruikbaar.

3.2.5 Plaatsbepaling van de voorgaande commentaren

Zoals blijkt uit de bovengenoemde commentaren blijkt de situatie van het land van waaruit het commentaar wordt gegeven een belangrijke rol te spelen. Zo deelt het AASB de mening van de nieuwe ED omdat zij reeds zelf een vergelijkbare standaard hebben. Het AICPA hangt eveneens aan haar eigen ingenomen standpunten zoals weergegeven in de nationale standaarden. Hoewel er in Nederland (nog) geen specifieke standaard met

betrekking tot de agrarische sector aanwezig is, heeft ook voor de RJ de nationale situatie (intensieve landbouw) een belangrijk uitgangspunt. Indien deze achtergrond mee wordt genomen bij de beoordeling van de nieuwe ED lijkt het voor het IASC bijna ondoenlijk om een eenduidig en algemeen gewaardeerd uitgangspunt te formuleren.

Het probleem van de waardering van biologische activa tegen fair value lijkt voort te vloeien uit het al dan niet aanwezig zijn van een actieve markt. Het argument van het AASB dat waardering tegen fair value het beste de invloed van de biologische transformatie weergeeft, wordt door zowel het AICPA als de RJ niet betwist. Belangrijkste struikelblok blijkt voor hen dat in bepaalde situaties een actieve markt afwezig is. Hierdoor zou de fair value niet op betrouwbare wijze vastgesteld kunnen worden. In hoeverre deze analyse juist is zal in deze publicatie onderzocht worden. Om voorbij te gaan aan de nationale gevoelens die mee lijken te spelen bij het bepalen van een commentaar op ED 65 is het interessant om de wat meer neutraal en internationaal getinte commentaren van de EC en de accountantskantoren te analyseren.

3.2.6 Europese Commissie (EC)

De EC is van mening dat de benadering van ED 65 steunt op ongefundeerde veronderstellingen, namelijk:

- dat er een efficiënte markt bestaat voor alle biologische activa;
- dat er actieve en liquide markten bestaan voor alle biologische activa, op ieder moment in het groeiproces;
- dat biologische transformatie gewaardeerd kan worden met een betrouwbaarheidsgraad die voldoende is voor verwerking in de overzichten;
- dat alle onderdelen van de agrarische sector voldoende overeenstemming vertonen om op dezelfde basis gewaardeerd en verwerkt te worden.

3.2.7 Ernst & Young (E&Y)

Accountantskantoor E&Y is van mening dat de betrouwbaarheid van de veronderstellingen van de waardering waarop ED 65 is gebaseerd serieuze barsten vertoont. Voor veel agrarische activa zijn er geen betrouwbare schattingen van de fair value. E&Y stelt zelfs dat de *fair value*-waarderingen zoals weergegeven in de nieuwe exposure draft niet de kwalitatieve kenmerken (met name betrouwbaarheid en relevantie) bezitten zoals genoemd in het IASC Framework (zie paragraaf 4.3). Naar aanleiding van paragraaf 83 van het Framework geeft E&Y aan dat het betrouwbaar waarden van veel agrarische activa (met name die met een lange levensduur) in het algemeen erg moeilijk, zo niet onmogelijk is.

Betrouwbaarheid

Voor wat betreft de betrouwbaarheid van waardering tegen fair value maakt E&Y een vergelijking met IAS 38, Intangible Assets. In deze IAS wordt namelijk de mogelijkheid geboden om immateriële vaste activa te waarden tegen de geherwaardeerde waarde. In IAS 38 worden strikte criteria opgelegd voor toepassing van de geherwaardeerde waarde. Een actieve markt is hiervoor noodzakelijk, met als eisen dat:

- de verhandelde goederen homogeen zijn;

- bereidwillige kopers en verkopers op ieder moment aanwezig zijn; en
- de prijzen beschikbaar zijn voor het publiek.

Paragraaf 17(b) van de nieuwe exposure draft geeft aan dat de fair value van agrarische activa op betrouwbare wijze vastgesteld moet kunnen worden. ED 65 werpt echter niet dezelfde hoge hordes op voor het vaststellen van de betrouwbaarheid van een waardering zoals in IAS 38. Als in IAS 38 geen actieve markt aanwezig is, wordt een onderneming niet toegestaan om de mogelijkheid van waardering tegen fair value te gebruiken.

Het gebruikmaken van een contante waarde waarderingstechniek bij aanplanten en bossen zal resulteren in uiteenlopende uitwerkingen, als gevolg van implementatieproblemen. Voor deze problemen is het nodig dat een oplossing en weergave van de noodzakelijke aannames vereist is.

Het verleden heeft laten zien dat prijzen om veel redenen (inclusief klimatologische omstandigheden en lokale en internationale vraag en aanbod) variëren, die alle aangeven dat er nagenoeg geen betrouwbare methode is voor het voorspellen van toekomstige verkoopprijzen.

Een andere vraag die E&Y stelt, heeft betrekking op de betrouwbaarheid van de waardering in verband met de homogeniteit van de activa. Ondanks dat de activa homogeen zijn kunnen er namelijk prijsverschillen optreden als gevolg van:

- geografische ligging;
- invloed van zon en de aanwezigheid van water hebben invloed op de kwaliteit en hoeveelheid van de te produceren goederen;
- kwalitatief hoogwaardige producten kunnen geëxporteerd worden, terwijl producten met een lage kwaliteit voor een lagere prijs op de lokale markten worden verhandeld.

Daar komt bij dat tijdens het transformatieproces moeilijk is om de gewenste kwaliteit vast te stellen. Tevens kunnen op dezelfde lokale markt verschillende prijzen worden ontvangen als gevolg van het verschil in kwaliteit. De kwaliteit en de daaruit volgende prijs is waarschijnlijk pas te bepalen aan het einde van het proces.

Relevantie

Het Framework vereist dat informatie relevant moet zijn voor de besluitvorming van de gebruikers en het geeft aan dat betrouwbare historische kostprijs informatie bruikbaar is voor het maken van voorspellingen over de toekomst. Ter illustratie van de vraag of waardering tegen fair value relevanter is dan historische kostprijswaardering geeft E&Y het volgende voorbeeld van een Australische boer.

De boer koopt een kalf met een goede bloedlijn en als gevolg daarvan besluit de boer om het kalf als potentiële fokstier te gaan gebruiken. Het kalf groeit op tot een goede stier die twee keer de waarde heeft van het oorspronkelijke aankoopbedrag van het kalf. De boer doet met de stier mee aan de Sydney Royal Agricultural Show, waar de stier de eerste prijs wint. Op het moment dat de stier de kampioen van de show is, neemt de waarde van de stier met tien keer toe. De boer heeft geen voornemen de stier te verkopen, maar hij is wel van plan om een flink hoeveelheid geld te verdienen met de 'fokservices' van de stier. Als de stier ouder wordt, daalt zijn nettomarktwaarde als gevolg van het minder worden van

het aantal inseminaties die het kan voortbrengen. Uiteindelijk sterft de stier op oude leeftijd en verkoopt de boer het karkas tegen een lage prijs (tot voor kort werd het karkas verwerkt tot diervoer maar dat is inmiddels verboden).

Bij toepassing van ED 65 neemt de waarde van de stier in de beginjaren toe en daardoor worden de winsten als gevolg van deze waardestijging verwerkt in de financiële overzichten. De waarde van de stier bereikt haar hoogtepunt op het moment dat de stier de Sydney Royal Agricultural Show wint. Als de stier ouder wordt, daalt de waarde en dienen verliezen vermeld te worden in de winst- en verliesrekening.

E&Y is van mening dat dit voorbeeld duidelijk laat zien dat de aard van een stier gelijk is aan andere niet-financiële activa en dat de inkomsten van de boer voortvloeien uit activiteiten tijdens de gebruiksduur van de stier. Zij zijn van mening dat de inkomsten van de stier verwerkt dienen te worden als deze 'fokservice' voortbrengt, in plaats van wanneer de stier opgroeit van een kalf tot een volwassen stier. Deze presentatie is naar de mening van het accountantskantoor relevanter dan de wijze van verwerking zoals verwoord in ED 65.

3.2.8 Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI)

In tegenstelling tot E&Y kan DTTI zich wel vinden in het algemene concept van de nieuwe exposure draft dat biologische activa gerapporteerd dienen te worden tegen fair value. DTTI zet echter wel vraagtekens bij de mogelijkheid van het maken van betrouwbare schattingen van de fair value. Zij zijn dan ook van mening dat de standaard aan dient te geven dat de fair value alleen een betrouwbare waardering is als:

- het actief makkelijk om te zetten is in geld;
- het actief een grote zekerheid van realisatie heeft;
- er een markt is voor het actief;
- er een makkelijk te bepalen marktprijs is voor het actief.

In situaties waar deze factoren niet gevonden worden, is DTTI van mening dat er verwerkingsmethodieken zijn voor het vaststellen van redelijke en vergelijkbare schattingen van de fair value van biologische activa en biologische producten. Om die reden moet een onderneming in staat worden gesteld om een geschatte fair value van biologische activa en biologische producten af te leiden die voldoende redelijk en vergelijkbaar is. Dit dient op een zodanige wijze te geschieden dat de betrouwbaarheid van de financiële overzichten niet wordt ondermijnd.

DTTI ondersteunt het opnemen van zulke waarderingen op de balans, omdat het een acceptabel evenwicht weergeeft tussen de kwalitatieve kenmerken van informatie die verzorgd wordt in de financiële overzichten, met name betrouwbaarheid, relevantie en vergelijkbaarheid (zie paragraaf 4.3).

In die situaties waarin *fair value*-waarderingen niet voldoende afgeleid kunnen worden, ondersteunt DTTI het gebruik van de historische kostprijs als beste alternatief voor de fair value.

3.2.9 Analyse

Uit de hiervoor behandelde commentaren blijkt duidelijk dat er tussen de verschillende commentaren geen overeenstemming bestaat over het voorstel van het IASC om biologische activa te waarderen tegen fair value. Terwijl de ene partij voorstander is van waardering tegen fair value vanwege de relevantie en betrouwbaarheid van die waardering (AASB en DTTI), blijken andere partijen grote vraagtekens te zetten bij diezelfde betrouwbaarheid van de *fair value*-waardering (RJ, AICPA en E&Y). Met name E&Y beoordeelt de voorstellen van het IASC kritisch; zij zet niet alleen vraagtekens bij de betrouwbaarheid, maar vraagt zich zelfs af of waardering tegen fair value relevanter is dan waardering tegen historische kosten.

Dat bij gebruik van de historische kostprijs het effect van de biologische transformatie niet wordt meegenomen is iets wat onderbelicht lijkt te blijven bij tegenstanders van de *fair value*-waardering. Dit houdt echter verband met de nadruk die door tegenstanders is gelegd op de betrouwbaarheid van de waardering van biologische activa. Doordat de fair value volgens het IASC in eerste instantie wordt gevormd door de marktprijs op een actieve markt, komen bij dit onderwerp ook vragen naar voren met betrekking tot de aanwezigheid van een actieve markt voor alle biologische activa op ieder moment van het groeiproces. Met name de AICPA en E&Y zijn hier uitgebreid op ingegaan. De AICPA is van mening dat fair value alleen toegepast mag worden als aan een aantal stringente voorwaarden (zoals verwoord in hun eigen standaard 85) is voldaan. E&Y zoekt voor de onderbouwing van haar standpunt steun bij IAS 38, waarin strikte criteria worden genoemd voor toepassing van de geherwaardeerde waarde.

De Europese Commissie begint met haar commentaar een stap eerder door te stellen dat ED 65 steunt op ongefundeerde veronderstellingen, waarbij ook zij met name twijfelt aan de aanwezigheid van een efficiënte en/of actieve en liquide markt voor alle biologische activa op ieder moment in het groeiproces.

Hoewel DTTI een voorstander is van de nieuwe ED is ook zij van mening dat de voorwaarden voor een betrouwbare waardering van de biologische activa enigszins aangescherpt kunnen worden.

Het probleemgebied bij de waardering van biologische activa tegen fair value blijkt dus zowel bij het al dan niet aanwezig zijn van een actieve markt als bij de *fair value*-waarderingsgrondslag als zodanig te liggen.

Hoewel het interessant zou zijn om de verschillende voorwaarden die er aan een actieve markt gesteld worden te analyseren, valt dit buiten het bestek van deze publicatie. Wel zal onvermijdelijk de vraag aan de orde komen of er voor de fruitopstanden en het rundvee sprake is van een actieve markt, waarbij vooralsnog de criteria zoals die in de nieuwe exposure draft zijn verwoord, zullen worden gehanteerd.

3.3 Verwerking van de verandering van de fair value

3.3.1 Inleiding

In deze paragraaf komt de vraag aan de orde hoe de verandering van de fair value verwerkt dient te worden. Aangezien de nieuwe exposure draft waardering tegen fair value voorschrijft per iedere balansdatum zullen er ongetwijfeld veranderingen optreden in de waarde van de biologische activa die op een bepaalde wijze in de jaarrekening verwerkt dienen te worden. Het voorstel in ED 65 is om deze veranderingen in het operationele resultaat van de huidige periode te verwerken (zie ook paragraaf 2.3.2). Het probleem is echter dat de verandering van de fair value indien het biologisch actief per balansdatum nog in de onderneming aanwezig is, een nog ongerealiseerd resultaat betreft. Hoewel het IASC van mening is dat verwerking van de verandering van de fair value in de winst- en verliesrekening de meest relevante indicator is van het resultaat dat een onderneming verkrijgt uit agrarische activiteiten, is deze handelswijze niet in overeenstemming met het realisatiebeginsel, waarbij winsten pas worden verwerkt als deze gerealiseerd zijn ¹.

Ook met betrekking tot dit onderwerp zullen de meningen van de reeds genoemde instanties achtereenvolgens behandeld worden.

3.3.2 Australian Accounting Standards Board (AASB)

De AASB is van mening dat de veranderingen in de fair value van de biologische activa verwerkt dienen te worden in het nettoperioderesultaat. Zowel de fysieke als de prijscomponent van de verandering zijn onderdeel van de winst of het verlies uit operationele activiteiten.

Ook met betrekking tot dit onderwerp geeft Robert Keys aan dat de verwerking van de veranderingen in de nettomarktwaarde als opbrengsten of kosten op het moment van het ontstaan relevanter is dan directe verwerking in het eigen vermogen. Vooral bij biologische activa met een lange groeiperiode wordt met de verwerking van de opbrengst op het moment van verkoop niet de meest relevante informatie weergegeven (Australian CPA, 1998).

Hoewel dit theoretisch juist is, kan de vraag wel gesteld worden in hoeverre dit praktisch gezien tot problemen leidt. Aangezien er pas inkomsten ontstaan op het moment van verkoop, zal een onderneming een zekere mate van spreiding door de tijd heen moeten toepassen om zodoende te zorgen dat er een geleidelijke stroom van inkomsten plaatsvindt.

Bij de behandeling van de zorg die er is geuit met betrekking tot het verwerken van ongerealiseerde resultaten gezien de volatiliteit van de nettomarktwaarde van de biologische activa wordt er door Robert Keys een bijzonder en opvallend antwoord gegeven. Hij geeft aan dat de (Australische) standaard overeenkomt met de mening dat het redelijk is te verwachten dat de gebruikers van financiële rapporten, deze rapporten zullen lezen in de context van de volatiliteit die inherent is aan de waarden van biologische activa. Robert Keys bouwt dus een vooronderstelling in voor wat betreft de beoordeling van de

---

¹ Zie Hoogendoorn (1997), 84.

jaarrekening van agrarische ondernemingen, die bijvoorbeeld in het Nederlandse Stramien niet als zodanig wordt verwoord.

3.3.3 Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ)

Evenals bij toepassing van de *fair value*-waardering wordt door de RJ ook hier aangegeven dat de discussie over de verwerking van de veranderingen van de fair value niet alleen zijn voorbehouden aan de agrarische sector. Om die reden pleit zij ook met betrekking tot dit punt tot het innemen van een algemeen standpunt door het IASC, alvorens er een keuze wordt gemaakt in een specifieke sector (in casu de agrarische sector). Dit standpunt zou een discussie dienen te bevatten over het doel van de winst- en verliesrekening en de componenten daarin, in combinatie met een beslissing over het opnemen van een inkomensoverzicht.

Tevens bouwt de RJ bij de behandeling van dit punt voort op het onderscheid dat zij gemaakt heeft tussen biologische productiemiddelen enerzijds en biologische producten in bewerkingen en agrarische producten anderzijds. De fair value van een biologisch productiemiddel zal sterk beïnvloed worden door de verwachte omvang en waarde van de toekomstige productie die beschikbaar is voor verkoop op de markt. Als gevolg van deze interactie, zou het opnemen in het resultaat van deze component van de verandering van de fair value kunnen leiden tot een voortijdige resultaatverwerking, c.q. resultaat dat toe te schrijven zou zijn aan toekomstige producten.

Als biologische productiemiddelen gewaardeerd worden tegen fair value, zou een positieve verandering van de fair value als gevolg van veranderingen in verwachte omvang en/of waarde van toekomstige producten verwerkt kunnen worden in het eigen vermogen tot het moment van oogsten, op welk moment het alsnog verwerkt dient te worden in de winst- en verliesrekening.

De afname van de fair value van biologische productiemiddelen als gevolg van degeneratie dient echter ten laste van de winst- en verliesrekening te worden gebracht. Omdat het splitsen van deze gevarieerde componenten in de praktijk complex en arbitrair zal zijn, zal het moeilijk zijn een geschikte behandeling van de verandering van de fair value van biologische productiemiddelen te bereiken.

Door de RJ wordt in haar commentaar met betrekking tot dit punt geen aandacht besteed aan de biologische producten in bewerking en de agrarische producten.

3.3.4 American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)

In het commentaar van de AICPA wordt niet ingegaan op deze problematiek. Zij zijn van mening dat de bezwaren tegen toepassing van *fair value*-waardering dusdanig zwaarwegend zijn dat de resterende vragen niet relevant zijn om te beantwoorden. Het commentaar van de AICPA is volledig gericht op de problematiek met betrekking tot de waardering tegen fair value.

3.3.5 Europese Commissie (EC)

De EC neemt bij dit probleemgebied een afwachtende houding in. Zij zijn van mening dat als de veranderingen van de fair value van biologische activa de enige bron van het financiële resultaat is, dat dan deze veranderingen in de winst- en verliesrekening van die periode verwerkt dient te worden. De vragen zijn ten eerste wat verstaan dient te worden onder resultaat van agrarische activiteit en ten tweede of alle veranderingen van de fair value van biologische activa onderdeel van het resultaat dienen te zijn. De EC is van mening dat de exposure draft haar positie over deze fundamentele vragen niet afdoende heeft weergegeven.

3.3.6 Ernst & Young (E&Y)

Als het IASC uitgaat van een Standaard die vereist dat agrarische activa gewaardeerd dient te worden tegen fair value, is de meest geschikte optie die waarin de veranderingen in de fair value verantwoord zouden worden in het eigen vermogen tot het actief wordt verkocht of verbruikt. Op het moment dat het actief wordt verkocht of verbruikt dient het te worden verwijderd uit het eigen vermogen en verantwoord te worden in het nettoresultaat van die periode. Als een *fair value*-benadering wordt aangenomen, is E&Y van mening dat verwerking via de winst- en verliesrekening noodzakelijk is, in ieder geval tot het moment waarop een standaard over financiële performance besproken is.

3.3.7 Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI)

DTTI is van mening dat de verandering van de fair value van een biologisch actief verantwoord dient te worden in het eigen vermogen tot het moment van oogsten, waarop het bedrag uit het eigen vermogen verwijderd dient te worden en in het nettoresultaat van die periode gerapporteerd dient te worden. DTTI hanteert dit uitgangspunt omdat zij van mening is dat de verandering van de fair value alleen in het nettoresultaat verwerkt zou dienen te worden als aan de volgende twee voorwaarden is voldaan:

- de fair value is betrouwbaar vastgesteld;
- het biologisch actief is geoogst.

Het lijkt DTTI niet juist om de veranderingen in de fair value van biologische activa in de winst- en verliesrekening te verwerken voor het oogsten vanwege de potentiële onzekerheden die samenhangen rond de uiteindelijke realisering van de opbrengst.

Bij de beantwoording van de vraag over de verwerking van de verandering van de fair value trekt DTTI de discussie naar een breder vlak. Zij gaat hierbij in op de verwachte introductie van een uitgebreid performanceoverzicht, die waarschijnlijk verscheidene typen winsten en verliezen zal combineren. In dit overzicht zullen de diverse posten op de juiste wijze geïnclassificeerd en voor een ieder te begrijpen zijn. Binnen dit nieuwe framework is het volgens DTTI acceptabel dat ongerealiseerde winsten en verliezen als gevolg van veranderingen in redelijk betrouwbare *fair value*-schattingen worden opgenomen in het uitgebreide performanceoverzicht. Echter, het opnemen van ongerealiseerde winsten en verliezen die het gevolg zijn van veranderingen in redelijk betrouwbare *fair value*-

schattingen in de winst- en verliesrekening zonder het eveneens opnemen van items met dezelfde aard, zal ervoor zorgen dat deze ongerealiseerde winsten en verliezen onjuist worden begrepen en dit zou kunnen leiden tot verkeerde besluitvorming.

3.3.8 Analyse

Voor de verwerking van de verandering van de fair value blijken gegeven de commentaren meerdere alternatieven mogelijk. Enerzijds wordt de mening van het IASC om veranderingen direct in de winst- en verliesrekening te verwerken gedeeld (AASB en Europese Commissie). Een andere mogelijkheid is om de verandering eerst in het eigen vermogen te verwerken en deze later als nog in de winst- en verliesrekening te verantwoorden, waarbij het mogelijk is dit te doen op het moment van oogsten (RJ en DTTI) of op het moment van verkoop of verbruik (E&Y). Randvoorwaarde die bij een aantal commentaren bij dit vraagstuk wordt gemaakt is dat de fair value afdoende kan worden vastgesteld.

3.4 Componenten van veranderingen van de fair value

3.4.1 Inleiding

Door het IASC wordt in de nieuwe exposure draft voorgesteld om de wijzigingen in de fair value van biologische activa verder onder te verdelen naar twee componenten: de fysieke verandering, die de biologische groei, degeneratie, vermeerdering en het oogsten bevat en als tweede component de prijsverandering als gevolg van prijsveranderingen in de markt. De vraag is of ondernemingen met biologische activa die een productiecycli langer dan één jaar hebben, aangemoedigd dienen te worden om dit te doen of dat het wellicht geëist dient te worden. De derde mogelijkheid die door het IASC wordt geopperd is het verbieden van dit onderscheid, omdat dit onderscheid niet op een betrouwbare manier te maken is.

3.4.2 Australian Accounting Standards Board (AASB)

De AASB is van mening dat het voordeel van het splitsen van de verandering van de fair value niet opweegt tegen de kosten die deze verdeling met zich meebrengt. Tevens denken zij niet dat de informatie die uit de verdeling voortvloeit nuttig voor de gebruikers zal zijn, ongeacht of deze verdeling betrouwbaar is vast te stellen of niet.

3.4.3 Raad voor de Jaarverslaggeving

In principe kan de RJ zich vinden in de mogelijkheid die een afzonderlijke weergave van de componenten van de verandering van de fair value vereist. Dit hoeft echter niet altijd in een tabelvormig formaat, maar kan ook de vorm hebben van een beschrijvende weergave die de relatieve impact van beide categorieën van verandering weergeeft.

3.4.4 American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)

Ook met betrekking tot dit vraagstuk geeft de AICPA geen commentaar.

3.4.5 Europese Commissie (EC)

De EC kiest voor de tweede mogelijkheid waarbij ondernemingen worden aangemoedigd om de componenten afzonderlijk weer te geven. Als argument voor deze keuze geeft zij aan dat de gewenste toelichting buitengewoon complex zou kunnen zijn. Zij ziet geen kwaad in het aanmoedigen van ondernemingen voor het maken van dit onderscheid, maar dit mag alleen als de verdeling met een voldoende niveau van betrouwbaarheid gemaakt kan worden.

3.4.6 Ernst & Young (E&Y)

Evenals de AASB geeft E&Y aan dat naar hun mening de voordelen van de verdeling niet opwegen tegen de kosten van het samenstellen van deze verdeling. In navolging van de Europese Commissie vindt E&Y dat het ondernemingen niet verboden hoeft te worden om vrijwillig dit onderscheid aan te brengen, mits de verdeling met een hoog niveau van betrouwbaarheid gemaakt kan worden. Samenvattend stelt dit accountantskantoor dat het maken van een splitsing toegestaan mag worden, maar niet moet worden geëist.

3.4.7 Deloitte Touche Tohmatsu International (DTTI)

Zij geven in één zin aan dat een onderneming aangemoedigd maar niet gedwongen moet worden om afzonderlijk de componenten van de verandering van de fair value van biologische activa toe te lichten.

3.4.8 Analyse

Bij dit onderwerp gaat de discussie niet zozeer over welke methode gekozen moet worden, maar is deze veel meer gericht op de vraag of een onderverdeling van de wijziging van de fair value in twee afzonderlijke componenten zinvol is. De vraag die hier speelt is of het nut van de onderverdeling opweegt tegen de kosten voor het maken van dit onderscheid (AASB en E&Y). Mocht een verdeling wel gemaakt kunnen worden, dan pleit een meerderheid voor het aanmoedigen om een verdeling te maken (EC, E&Y en DTT), terwijl de RJ als enige van mening is dat deze verdeling geëist kan worden, hoewel ze van mening is dat dit niet per definitie in een tabelvormig formaat hoeft.

De vraag die zich dus bij dit onderdeel voordoet is of het nut van een verdeling van de wijziging van de fair value in twee aparte componenten opweegt tegen de kosten voor het maken ervan.

3.5 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk is een aantal reacties belicht die zijn verschenen naar aanleiding van Exposure Draft 65. Teneinde de structuur van de publicatie overzichtelijk te houden, is slechts ingegaan op de probleemgebieden zoals die in hoofdstuk 2 naar voren kwamen.

Als eerste is aandacht geschonken aan de waardering van de biologische activa tegen fair value. Zoals uit paragraaf 3.2.9 blijkt, draait de vraag bij de waardering van de biologische activa om de relevantie enerzijds en de betrouwbaarheid anderzijds van de diverse waarderingsopties. In het ene commentaar blijkt dat de waardering tegen fair value relevanter wordt gevonden dan waardering tegen historische kosten. In andere reacties speelt echter de betrouwbaarheid van de fair value een belangrijke rol. Gerelateerd hieraan worden vraagtekens gezet bij de aanwezigheid van een actieve markt voor biologische activa, waarbij met name de kenmerken van een actieve markt verschillend geïnterpreteerd worden.

Ervan uitgaande dat de fair value toegepast wordt als waarderinggrondslag voor biologische activa, is vervolgens de vraag hoe de verandering van deze fair value verwerkt dient te worden. Uit paragraaf 3.3.8 komt naar voren dat er drie mogelijkheden zijn voor de verwerking van de verandering van de fair value:

- directe verwerking in de winst- en verliesrekening;
- verwerking in het eigen vermogen tot aan het moment van oogsten, waarna alsnog verwerking in de winst- en verliesrekening plaatsvindt;
- verwerking in het eigen vermogen tot aan het moment van verkoop c.q. verbruik, waarna alsnog verwerking in de winst- en verliesrekening plaatsvindt.

Terwijl het IASC voorstelt om de verandering van de fair value te verwerken in het operationele perioderesultaat blijkt dat dit voorstel niet door iedereen wordt gesteund. Het in eerste instantie verwerken van de verandering van de fair value in het eigen vermogen en deze pas in latere instantie in de winst- en verliesrekening op te nemen is een optie die door meerdere commentaren wordt gesteund.

Ten derde is ingegaan op de aanbeveling die het IASC doet om de verandering van de fair value in twee afzonderlijke componenten te splitsen. De keuze uit de drie mogelijkheden van verbieden, aanmoedigen en verplicht stellen speelt een ondergeschikte rol bij dit vraagstuk. Met name de afweging tussen het nut van de splitsing en de kosten die het opstellen van die splitsing met zich meebrengt, domineert de discussie rond dit punt.

Nadat in dit hoofdstuk is ingegaan op de reacties op de nieuwe exposure draft, zal in het volgende hoofdstuk de opzet van het onderzoek behandeld worden. Aan de hand van de problematiek zoals die in het vorige en in dit hoofdstuk aan de orde is gekomen, blijkt dat vraagtekens gezet worden bij de praktische toepasbaarheid van de voorstellen van ED 65. Tevens is het interessant om na te gaan hoe in de Nederlandse agrarische sector deze exposure draft wordt beoordeeld. Alvorens de praktische toepassing en het praktijkonderzoek uit te voeren zal in het volgende hoofdstuk de opzet voor het onderzoek worden behandeld.

4. Opzet onderzoek

4.1 Inleiding

Alvorens met een beschrijving van het onderzoek te starten is het nodig eerst het doel van het onderzoek en de structuur met behulp waarvan het onderzoek uitgevoerd zal worden aan te geven. In paragraaf 4.2 zal aangegeven worden wat de plaats van het onderzoek in het geheel van deze publicatie is en wat ermee beoogd wordt.

De basis voor de structuur kan opgebouwd worden zowel vanuit het Stramien ¹ als vanuit de (Nederlandse) wet- en regelgeving, die, zoals Hoogendoorn (1993) in zijn inaugurale rede aan de UvA heeft aangegeven, niet volledig met elkaar in overeenstemming zijn. Aangezien veel agrarische ondernemingen in Nederland niet hoeven te voldoen aan boek 2, titel 9 BW (zie ook inleiding) en het Stramien aansluit bij de internationale regelgeving, zal de structuur primair opgebouwd worden van uit dit Stramien.

Tevens zijn in de vorige hoofdstukken de kwalitatieve kenmerken reeds impliciet aan de orde geweest, omdat door zowel voor- als tegenstanders deze kenmerken gebruikt worden om de voorkeur voor een bepaalde waarderings- en/of verwerkingswijze kenbaar te maken. Het relevante deel van het Stramien zal in paragraaf 4.3 worden weergegeven.

In een vrij bekend artikel heeft Van Offeren (1999) geprobeerd een bepaalde hiërarchie in deze kwalitatieve kenmerken aan te brengen. In paragraaf 4.4 zal aan deze analyse aandacht besteed worden om wellicht aan de hand daarvan het praktijkonderzoek in een bepaalde richting te kunnen sturen.

In paragraaf 4.5 zal stil gestaan worden bij de methode waarmee het onderzoek uitgevoerd zal gaan worden, waarna in paragraaf 4.6 de doelgroep van het onderzoek omschreven wordt. Paragraaf 4.7 geeft een korte beschrijving van de beide bedrijven die als uitgangspunt worden genomen bij het praktijkonderzoek. Het betreft slechts een globale weergave van een aantal kernpunten van beide bedrijven, terwijl in het volgende hoofdstuk aan de hand van deze kernpunten de financiële gegevens voor beide bedrijven verder ingevuld zullen gaan worden. Paragraaf 4.8 bevat de gebruikelijke samenvatting en conclusies.

4.2 Doel van het onderzoek

Als eerste stap bij de uitvoering van een onderzoek is het noodzakelijk om het doel van het onderzoek duidelijk te definiëren. In deze paragraaf zal aangegeven worden welke plaats het onderzoek in deze publicatie inneemt, met name in relatie tot de voorgaande hoofdstukken.

---

¹ Stramien voor opstelling en vormgeving van jaarrekeningen.

Nadat in hoofdstuk 2 is ingegaan op de waarderings- en verwerkingswijze zoals deze door het IASC wordt voorgesteld, is in hoofdstuk 3 een aantal reacties op deze voorstellen behandeld. In deze hoofdstukken is de nadruk gelegd op een drietal probleemgebieden die bij de waardering en verwerking van biologische activa naar voren komen. Kort weergegeven zijn dat de volgende punten:

- waardering van biologische activa en hieraan gerelateerde activa tegen fair value;
- verwerking van de verandering in de fair value in de winst- en verliesrekening;
- splitsing van de verandering in de fair value in een prijs component en fysieke component.

In het onderzoek dient dus op deze drie probleemgebieden expliciet ingegaan te worden.

Nadat in hoofdstuk 3 een aantal wetenschappelijke reacties op de nieuwe exposure draft is gegeven, zal het onderzoek een hogere toegevoegde waarde krijgen indien deze een praktische insteek krijgt. Het onderzoek heeft als doel om de meningen te peilen van de (potentiële) gebruikers van de jaarrekening van een agrarische onderneming, waarbij de nadruk niet ligt op een wetenschappelijke beredenering van de voors en tegens van de diverse waarderings- en verwerkingswijzen, maar met name op de concrete, praktische gevolgen van de toepassing ervan. In de paragraaf waar ingegaan zal worden op de doelgroep van het onderzoek zal deze doelgroep nader ingevuld worden.

4.3 Kwalitatieve kenmerken van jaarrekeningen

4.3.1 Inleiding

Voor de uitwerking van de kwalitatieve kenmerken van de jaarrekening komen we uit bij de paragrafen 24 tot en met 46 van het Stramien. Kwalitatieve kenmerken zijn de eigenschappen die de informatie die in jaarrekeningen wordt verschaft nuttig maakt voor gebruikers. De vier voornaamste kwalitatieve kenmerken zijn begrijpelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid, aldus het Stramien in paragraaf 24. Na deze korte inleiding worden de vier kenmerken afzonderlijk verder uitgewerkt.

4.3.2 Begrijpelijkheid

Een essentieel kenmerk van de informatie die in jaarrekeningen wordt verschaft is dat zij gemakkelijk begrijpelijk is voor gebruikers, met als kanttekening dat gebruikers geacht worden een redelijke kennis te bezitten van het bedrijfsleven en van economische activiteiten, evenals van verslaggeving, en bereid zijn de informatie met een redelijke mate van toewijding te bestuderen (paragraaf 25).

4.3.3 Relevantie

Informatie bezit het kenmerk van relevantie, wanneer zij de economische beslissingen van gebruikers beïnvloedt door hen behulpzaam te zijn bij het beoordelen van vroegere,

huidige of toekomstige gebeurtenissen of bij het bevestigen of corrigeren van vroegere beoordelingen (paragraaf 26).

De relevantie van informatie is afhankelijk van haar aard en materialiteit. In sommige gevallen is uitsluitend de aard van de informatie voldoende om te concluderen dat deze relevant is (paragraaf 29). Informatie is materieel indien het weglaten of het onjuist weergeven daarvan de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen, zou kunnen beïnvloeden. Het Stramien geeft met betrekking tot het begrip materialiteit aan dat het 'dus meer een drempel of kritische grens verschaft, dan dat het een primair kwalitatief kenmerk is dat informatie moet bezitten om nuttig te zijn' (paragraaf 30).

4.3.4 Betrouwbaarheid

Informatie heeft de eigenschap van betrouwbaarheid, wanneer zij vrij is van wezenlijke onjuistheden en vooroordelen en wanneer gebruikers ervan mogen uitgaan, dat zij getrouw weergeeft hetgeen zij in redelijkheid verwacht mag worden weer te geven (paragraaf 31). Met betrekking tot de getrouwe weergave geeft het Stramien aan dat

'om betrouwbaar te zijn, informatie een getrouw beeld dient te geven van de transacties en andere gebeurtenissen die zij ofwel voorgeeft weer te geven, ofwel in redelijkheid verwacht mag worden weer te geven' (paragraaf 31).

Onder dit kenmerk geeft het Stramien weer dat het wezen en de economische realiteit van transacties of gebeurtenissen boven de vorm (juridische gedaante) gaat (paragraaf 35). Wil er van betrouwbaarheid sprake zijn, dan 'dient informatie die in jaarrekeningen is verrat onpartijdig te zijn, dat wil zeggen vrij van vooringenomenheid' (paragraaf 36).

Opstellers van jaarrekeningen zullen ongetwijfeld in aanraking komen met bepaalde onzekerheden die onvermijdelijk vele gebeurtenissen en omstandigheden omgeven. Hierom is het noodzakelijk enige voorzichtigheid in acht te nemen. Voorzichtigheid is het inbouwen van een mate van zorg bij het vormen van de oordelen die nodig zijn bij het maken van de noodzakelijke schattingen in situaties van onzekerheid, zodanig dat activa of baten niet te hoog en vreemd vermogen of kosten niet te laag worden weergegeven (paragraaf 37).

Tot slot dient voor het voldoen aan het kenmerk van betrouwbaarheid de informatie in jaarrekeningen volledig te zijn binnen de grenzen die gevormd worden door wat van relatieve betekenis is en de kosten van vervaardiging (paragraaf 38).

4.3.5 Vergelijkbaarheid

Gebruikers dienen in staat te zijn de jaarrekeningen van een onderneming in de tijd te vergelijken teneinde ontwikkelingen in haar financiële positie en resultaten te onderkennen (paragraaf 39). Hierbij wordt aangegeven dat het niet passend voor een onderneming is de verslaggeving met betrekking tot een transactie of andere gebeurtenis op dezelfde wijze te vervolgen, indien de gehanteerde grondslag niet in overeenstemming is met de kwalitatieve kenmerken relevantie en betrouwbaarheid (paragraaf 41).

Het tweede aspect waarop het kenmerk 'vergelijkbaarheid' doelt, is de vergelijkbaarheid van jaarrekeningen van verschillende ondernemingen onderling te vergelijken, teneinde hun relatieve financiële positie, resultaten en wijzigingen in financiële positie te beoordelen.

Vandaar dat de waardering en weergave van het financiële gevolg van soortgelijke transacties en andere gebeurtenissen voor alle onderdelen van een onderneming, en volgtijdelijk voor die onderneming als geheel, op een bestendige wijze moeten geschieden en tevens op bestendige wijze voor verschillende ondernemingen (paragraaf 39).

4.3.6 Beperkingen

In verband met de kenmerken relevantie en betrouwbaarheid geeft het Stramien de volgende beperkingen aan.

Als eerste beperking kan de tijdigheid genoemd worden, waaronder wordt verstaan dat voor het bereiken van een evenwicht tussen relevantie en betrouwbaarheid als doorslaggevende overweging geldt, hoe op de beste wijze de behoeften van gebruikers bij het nemen van economische beslissingen worden gediend. Het Stramien licht de spanning tussen deze twee kenmerken toe door aan te geven dat enerzijds berichtgeving haar relevantie kan verliezen indien er al teveel vertraging ontstaat, maar dat anderzijds door (te) snelle berichtgeving de betrouwbaarheid ervan in gevaar komt.

Ten tweede dient een afweging te worden gemaakt van nut en kosten; het nut dat informatie oplevert, behoort de kosten van verschaffing daarvan te overtreffen.

Als derde beperking geldt de afweging tussen de kwalitatieve kenmerken. Het streven is in het algemeen om een passend evenwicht tussen de kenmerken te bereiken teneinde aan het doel van de jaarrekening te voldoen. Het relatieve belang van de kenmerken in verschillende gevallen is, volgens het Stramien, een zaak van professionele beoordeling.

Dat een professionele beoordeling echter geen eenduidige beoordeling in hoeft te houden, komt overduidelijk uit de problematiek van deze publicatie naar voren.

4.3.7 Getrouw beeld

Als slotparagraaf van het gedeelte van het Stramien dat handelt over de kwalitatieve kenmerken komt getrouw beeld/getrouwe weergave aan de orde. Ofschoon het Stramien niet rechtstreeks over dergelijke begrippen handelt, zal de toepassing van de voornaamste kwalitatieve kenmerken en van geëigende grondslagen van waardering en resultaatbepaling gewoonlijk uitmonden in jaarrekeningen die uitdrukken wat in het algemeen wordt verstaan onder een getrouw beeld van zodanige informatie of als een getrouwe weergave daarvan. Hoe de uitdrukking 'in het algemeen' gekwalificeerd moet worden, is iets wat eveneens onbeantwoord blijft in het Stramien.

4.4 Samenhang van de kwalitatieve kenmerken

In zijn artikel over de samenhang van de kwalitatieve eigenschappen in het Stramien probeert Van Offeren aan de hand van een letterlijke interpretatie van de tekst van het Stramien tot een bepaalde hiërarchie tussen de vier kenmerken te komen. Voor deze publicatie is met name van belang of er een bepaalde hiërarchische verhouding bestaat tussen de kenmerken 'relevantie' en 'betrouwbaarheid', aangezien de discussie over de nieuwe exposure draft voornamelijk door deze beide kenmerken wordt overheerst.

Op basis van de tekst van het Stramien stelt Van Offeren vast dat het Stramien de vier voornaamste kwalitatieve kenmerken in de volgende hiërarchische volgorde presenteert:

- begrijpelijkheid is het belangrijkste kwalitatieve kenmerk;
- relevantie en betrouwbaarheid zijn van gelijk gewicht en tevens ondergeschikt aan begrijpelijkheid; en
- vergelijkbaarheid is het minst belangrijke kwalitatieve kenmerk.

De analyse van Van Offeren blijkt dus geen oplossing te bieden in de spanning die er aanwezig is tussen de kenmerken relevantie en betrouwbaarheid, wat op zich reeds tekenend is voor de daaruit voortvloeiende discussie. Het ene kenmerk blijkt niet boven het andere te staan en beide kenmerken tegelijkertijd volledig recht te doen blijkt ook moeilijk, aangezien beide kenmerken elkaar lijken uit te sluiten, zodat het noodzakelijkerwijs een afweging tussen deze beide kenmerken moet worden. In dit licht dienen dan ook de beperkingen in verband met relevante en betrouwbare informatie zoals deze in het Stramien aan de orde komen (zie ook paragraaf 4.3.5), gezien te worden.

4.5 Methode van onderzoek

In deze paragraaf zal ingegaan worden op de methode van het onderzoek. Deze methode heeft betrekking op de wijze waarop het onderzoek aan de hand van de structuur (paragraaf 4.3) uitgevoerd zal worden.

Het doel van het onderzoek is om de meningen te peilen van de gebruikers van de jaarrekening van een agrarische onderneming, waarbij de nadruk niet ligt op een wetenschappelijke beredenering van de voors en tegens van de diverse waarderings- en verwerkingswijzen, maar met name op de concrete, praktische gevolgen van de toepassing ervan (zie paragraaf 4.2). In het onderzoek dienen dus de meningen van bepaalde personen geanalyseerd te worden. Voor deze wijze van onderzoek komen 'de schriftelijke enquête' en 'het interview' als meest geschikte methoden naar voren. Het onderscheid tussen beide methoden ligt in dit verband met name in het onderscheid tussen schriftelijk en persoonlijk, en het tweede onderscheid heeft betrekking op de omvang van het aantal respondenten. Door de gestandaardiseerde methodiek van een schriftelijke enquête is het mogelijk om een groot aantal respondenten van de doelgroep te benaderen. Het nadeel van deze methode is dat de respons laag is en de problematiek van deze publicatie moeilijk tot haar recht komt middels gestandaardiseerde vragen.

Het voordeel van het interview is dat vanwege de interactieve vorm dieper op bepaalde vragen ingegaan kan worden. Bij een interview is het mogelijk om op punten die tijdens het interview naar voren komen verder en dieper in te gaan. Het nadeel van het interview is dat door het intensieve karakter van deze methode in het kader van dit onderzoek slechts een beperkt aantal personen geïnterviewd kunnen worden. Als gevolg hiervan is het niet mogelijk om een zodanig aantal respondenten te benaderen, waardoor met voldoende betrouwbaarheid een representatief beeld van de sector als geheel gegeven kan worden.

Aangezien het praktijkonderzoek van deze publicatie als doel heeft om de mening te peilen van de gebruikers van de jaarrekening van een agrarische onderneming en middels een interactief gesprek beter ingegaan kan worden op de problematiek van deze publicatie, is als methode van onderzoek gekozen voor het interview. Er wordt volstaan met het peilen van de meningen van een aantal personen zonder dat daaruit voldoende betrouwbare conclusies over de gehele doelgroep gegeven kunnen worden. Wel kunnen op basis van de informatie die uit de interviews voortvloeit voorzichtige gevolgtrekkingen worden gemaakt ten aanzien van de beleving van de problematiek van deze publicatie in de agrarische sector.

4.6 Gebruikers van de jaarrekening

Ten slotte zal in deze paragraaf ingegaan worden op te interviewen personen. Bij het uitvoeren van het onderzoek dient een analyse gemaakt te worden van de personen en instanties die een binding hebben met de jaarrekening van een agrarische onderneming. Hieronder worden een aantal personen en instanties genoemd die als gebruiker van de jaarrekening van een agrarische onderneming gezien kunnen worden (paragraaf 4.2) en om die reden in het onderzoek betrokken dienen te worden. De groep blijft wel beperkt tot de belangrijkste gebruikers, zodat van dit onderzoek niet verwacht kan worden dat een totaal beeld van alle gebruikers van de jaarrekening gegeven wordt. In de interviews die gehouden zullen worden is een vooraf bepaalde volgorde aangebracht, aangezien dit het resultaat van de interviews (naar alle waarschijnlijkheid) ten goede zal komen. De informatie uit het ene interview kan zo meegenomen worden naar het andere interview.

Accountant

Deze persoon heeft eigenlijk geen toelichting. Als er iemand is die met de toepassing van de exposure draft in aanraking komt, dan is het de accountant wel. Aangezien via de Raad voor de Jaarverslaggeving de mening van de beroepsgroepen ¹ reeds naar voren is gekomen zal in het onderzoek een accountant geïnterviewd worden die werkzaam is in de praktijk.

Aangezien deze persoon inzicht heeft in de diverse waardering- en verwerkingsmethoden en hij de jaarrekening (in het algemeen) opstelt en ondertekent, gaat de voorkeur er naar uit deze persoon als eerste te interviewen. Zodoende kan ingegaan worden op het traject van het opstellen van de jaarrekening en de jaarrekening die als

---

¹ NIVRA en NovAA.

resultaat van dat traject wordt afgeleverd bij de klant. De informatie van dit interview kan dan meegenomen worden naar de volgende interviews. Van belang bij dit interview is de vraag naar de toepassingsmogelijkheden van de diverse waarderingsgrondslagen gezien vanuit de kwalitatieve kenmerken en naar het nut c.q. de toegevoegde waarde van deze grondslagen.

Financier bij een bank

Vanouds heeft de jaarrekening in de agrarische sector een voornamelijk fiscale insteek. Naast de fiscus is de relatie met de bank echter van wezenlijk belang voor het functioneren van een agrarische onderneming en de bank wordt dan ook als belangrijke partner van een agrarische onderneming gezien. Aangezien de bank veelal functioneert als financier zal deze een goed inzicht willen hebben in de vermogenspositie, de cashflow/het resultaat en toekomstverwachting van de onderneming. Aan hen dus de vraag wat de meest juiste weergave van vermogen en resultaat is en in hoeverre de nieuwe exposure draft voldoet aan hun wensen.

Dienst Landbouwkundige Voorlichting (DLV)

Deze deskundigen zullen (waarschijnlijk) een interessante bijdrage kunnen leveren aan het praktijkonderzoek. Het interview met deze instantie zal met name dienen te gaan over het financieel deskundige advies dat door hen aan agrariërs wordt verstrekt. Belangrijk hierbij is hun mening ten aanzien van de huidige en de nieuwe situatie, waarbij de uitkomsten van de eerste twee interviews een enigszins sturende rol kunnen spelen.

Agrariër

Het is interessant om vervolgens aan een agrariër te vragen wat hij vindt van de ontwikkelingen op het gebied van de verslaggeving binnen de agrarische sector.

Van belang bij deze groep te interviewen personen is dat iemand benaderd wordt die enigermate inzicht heeft in de materie van dit onderzoek. Belangrijk onderdeel in dit interview is de vraag naar de verwachte toegevoegde waarde van de waarderings- en verwerkingswijze zoals deze door het IASC is voorgesteld. Een interessant vraaggebied is bijvoorbeeld de verhouding tussen het nut van de nieuwe waarderings- en verwerkingswijze versus de extra kosten die dit met zich meebrengt. Gezien de voorbereidende werkzaamheden en de toepassing van de waarderings- en verwerkingswijze in de praktijk, zal de toepassing van de nieuwe exposure draft namelijk hogere kosten voor het opstellen van de jaarrekening met zich meebrengen. Deze kosten ontstaan als gevolg van het feit dat er in ieder geval een fiscale jaarrekening opgesteld dient te worden. Iedere jaarrekening die is gebaseerd op andere waarderings- en verwerkingsgrondslagen leidt tot het opstellen van twee afzonderlijke jaarrekeningen.

Tevens kan tijdens dit interview de mening van de agrariër gevraagd worden met betrekking tot de waardering van 'zijn' biologische activa, met name in hoeverre hij de voorgestelde waarderingsgrondslagen realistisch acht.

Aangezien er voor gekozen is om jaarrekeningen op te stellen van twee verschillende agrarische ondernemingen, zal het de inhoud van het interview ten goede komen als er twee afzonderlijke agrariërs geïnterviewd gaan worden. In verband met de MKZ-crisis was

het echter niet mogelijk om een rundveehouder te interviewen zodat volstaan wordt met het interviewen van een fruitteiler.

4.7 Cases

4.7.1 Inleiding

In deze paragraaf zal een schets worden gegeven van de twee cases die als basis zullen dienen voor het praktijkonderzoek. Het betreft een gemiddeld melkveebedrijf en een gemiddeld fruitteeltbedrijf waarbij de eerste bedoeld is voor de analyse voor de fruitopstanden en de tweede casus gebruikt gaat worden voor de behandeling van het rundvee. Beide bedrijven betreffen gemiddelde bedrijven zoals deze uit de database (Bedrijven-Informatienet) bij het LEI naar voren komen ¹. Aangezien een aantal gegevens niet afdoende en gemakkelijk achterhaald konden worden, zijn eenvoudigheidshalve een aantal veronderstellingen gemaakt, waarbij het streven was om zo dicht mogelijk bij het gemiddelde bedrijf te blijven.

De beide cases betreffen een sterk vereenvoudigde weergave van deze gemiddelde bedrijven, om zodoende het doel van de publicatie niet te laten verzanden in allerlei niet relevante bijzaken. Zo is in beide cases nagenoeg alleen aandacht besteed aan de biologische activa en aan activa die aan de biologische activa verwant zijn. De overige activa zijn na een globale beoordeling overgenomen van het gemiddelde bedrijf volgens het LEI.

In paragraaf 4.7.2 zal ingegaan worden op het melkveebedrijf, waarna in paragraaf 4.7.3 het fruitteeltbedrijf volgt.

4.7.2 Melkveebedrijf

- Dit bedrijf is in 1978 ontstaan, waarbij 15 ha grond in het bezit van de onderneming is gekomen.
- De overige 7 ha van de 22 ha die het bedrijf momenteel in bezit heeft, is 5 jaar geleden aangeschaft.
- Naast deze 22 ha in eigendom heeft de onderneming 12,43 ha gepacht.
- Het bedrijf bezit in 1998 de in tabel 4.1 weergegeven veestapel (veestaat)

Tabel 4.1 Veestapel van het melkveebedrijf

Soort	Begin	Geboorte	Gekocht	Doorfok: bij	Doorfok: af	Verkocht	Eindbalans
< 1 jaar	22	50			25	25	22
> 1 jaar	25			25	15	10	25
Melkkoe	56		5	15		20	56
Stieren	1						1

¹ Zie www.lei.wageningen-ur.nl (statistieken).

- Voor wat betreft het vee wordt een ideaalcomplex verondersteld. Verder wordt er vanuit gegaan dat de gemiddelde koe niet ouder wordt dan 5 jaar en vanaf zijn derde levensjaar melk levert. De in deze publicatie gehanteerde gemiddelde leeftijden van de veestapel zijn weergegeven in tabel 4.2.

Tabel 4.2 Veronderstelde gemiddelde leeftijd veestapel

Categorie	Gem. leeftijd
Vrouwelijk jongvee (< 1 jaar)	0,5
Vrouwelijk jongvee (> 1 jaar)	1,5
Melkkoeien, kalfkoeien	3,5

- Het bedrijf is voornamelijk gericht op de melkproductie. De enige stier in de onderneming is een fokstier.
- In dit bedrijf zijn een aantal nevenactiviteiten meegenomen in het jaarrapport, aangezien deze moeilijk geëlimineerd konden worden uit de gegevens van het gemiddelde bedrijf.

4.7.3 Fruitteeltbedrijf

- Aanvang bedrijf in 1975, waarbij tevens 8,38 ha grond in bezit is gekomen.
- Naast de 8,38 ha eigendom heeft het bedrijf nog 4,8 ha gepacht. Totaal heeft het bedrijf dus 13,18 ha grond, waarvan 11,83 ha cultuurgrond. De overige hectaren hebben betrekking op de ondergrond van het woonhuis, de gebouwen, het erf en sloten en paden.
- Er worden zowel appels als peren geteeld.
De totale opzet van het bedrijf is weergegeven in tabel 4.3.

Tabel 4.3 Opzet fruitopstanden fruitteeltbedrijf

Soort	Jaar van aanpl.	Hectare
<i>Appels</i>		
- Elstar	1993	2,52
- Jonagold	1988	3,66
- Elstar	1997	1,60
<i>Peren</i>		
- Conference	1988	1,52
- Doyenne	1993	0,32
- Conference	1994	0,70
Totaal		10,32

Het verschil tussen de 11,83 ha cultuurgrond en de 10,32 werkelijk ingeplante grond (=1,51 ha) heeft betrekking op een gedeelte akkerbouw dat gezien de verstrengeling met de fruitteeltactiviteiten moeilijk uit het gemiddelde fruitteeltbedrijf (volgens de LEI-database) bleek te elimineren.

4.8 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk is ingegaan op de opzet van het uit te voeren praktijkonderzoek. Achtereenvolgens zijn aan de orde geweest het doel, de structuur, de methodiek en de doelgroep van het onderzoek en is een korte schets van beide bedrijven gegeven.

Het doel van het onderzoek is de meningen te peilen van de gebruikers van de jaarrekening van een agrarische onderneming, waarbij de nadruk niet ligt op een wetenschappelijke beredenering van de voors en tegens van de diverse waarderings- en verwerkingswijzen, maar met name op de concrete, praktische gevolgen van de toepassing ervan.

De structuur op basis waarvan het onderzoek uitgevoerd gaat worden vindt haar fundering in het Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen. Aan de hand van de vier kwalitatieve kenmerken, zoals weergegeven in het Stramien, zal ingegaan worden op de drie probleemgebieden zoals deze uit de hoofdstukken 2 en 3 naar voren kwamen. De vier kwalitatieve kenmerken zijn begrijpelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid. Om echter het onderzoek niet in 4 losse deeltrajecten uit een te laten vallen, is het wel noodzakelijk om een bepaalde samenhang te zoeken in deze kenmerken. Aan de hand van het onderzoek van Van Offeren zou het mogelijk zijn om een bepaalde samenhang c.q. hiërarchie te veronderstellen tussen deze kenmerken, hoewel het Stramien deze hiërarchie niet expliciet aangeeft. Hoewel er een hiërarchie verondersteld zou kunnen worden, blijken de begrippen 'relevantie' en 'betrouwbaarheid' van gelijk niveau te zijn en geeft deze hiërarchische indeling geen uitsluitsel in de problematiek van deze publicatie, die voornamelijk om de begrippen 'relevantie' en 'betrouwbaarheid' draait.

Naast de vier kwalitatieve kenmerken, met hun onderverdelingen, is aandacht geschonken aan de 'beperkingen in verband met relevante en betrouwbare informatie' en aan 'getrouw beeld'.

Als methode van onderzoek is gekozen voor het interview, omdat met deze methode het beste de meningen gepeild kunnen worden van (een aantal van) de gebruikers van de jaarrekening van een agrarische onderneming. Het nadeel van het interview is dat door het intensieve karakter van deze methode in het kader van deze publicatie slechts een beperkt aantal personen geïnterviewd kunnen worden. Als gevolg hiervan is het niet mogelijk om een zodanig aantal respondenten te benaderen, waardoor met voldoende betrouwbaarheid een representatief beeld van de sector als geheel gegeven kan worden.

Voor de doelgroep voor het onderzoek komen die personen en instanties in aanmerking die als gebruiker van de jaarrekening van een agrarische onderneming aangemerkt kunnen worden. De volgende vier personen en instanties zullen, in

chronologische volgorde, worden geïnterviewd: een accountant, een bank, de DLV-voorlichter en een fruitteeler.

Het interview zal worden uitgevoerd met behulp van twee jaarrekeningen van een fruitteeltbedrijf en twee jaarrekeningen van een melkveebedrijf. Van deze beide bedrijven is in dit hoofdstuk een korte schets gegeven. Het melkveebedrijf is sterk gespecialiseerd en dus sterk gericht op de melkproductie, met een omvang van ongeveer 100 stuks vee en ruim 33 ha grond. Ook het fruitteeltbedrijf is sterk gespecialiseerd en bezit ruim 11 ha grond, waarop zowel appels als peren worden geteeld.

De hierboven weergegeven structuur zal, met het genoemde doel als uitgangspunt toegepast worden door middel van een viertal interviews op de probleemgebieden die in het derde hoofdstuk naar voren kwamen. Deze probleemgebieden zijn:

1. waardering van biologische en aanverwante activa tegen fair value;
2. verwerking van de verandering van de fair value in de winst- en verliesrekening;
3. splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component.

Concreet zal dus bij elk van de drie probleemgebieden ingegaan worden op de begrijpelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid. Wellicht ten overvloede, geldt hier als kanttekening dat alleen ingegaan wordt op de biologische activa en de aanverwante activa, zoals genoemd in ED 65, tenzij anders aangegeven.

5. Uitwerking onderzoek

5.1 Inleiding

Na twee hoofdstukken met een theoretische uiteenzetting (hoofdstuk 2 en 3) en een hoofdstuk waarin de opzet van het onderzoek behandeld is (hoofdstuk 4), zullen in dit hoofdstuk de beide cases uitgewerkt worden. Deze uitwerking zal zoals in het vorige hoofdstuk is aangegeven volgens twee methoden plaatsvinden, namelijk volgens de nu toegepaste (oude) situatie en de uitwerking zoals die door het IASC in de nieuwe exposure draft wordt voorgeschreven (nieuwe situatie). Om niet te ver af te wijken van de problematiek die in deze publicatie behandeld wordt, zullen slechts een beperkt aantal activa uitgewerkt worden. De activa die in dit hoofdstuk uitgewerkt worden zijn de biologische activa, waaronder in deze publicatie het rundvee en de fruitopstanden verstaan dienen te worden, en de daaraan gerelateerde immateriële vaste activa en de agrarische gronden.

De overige activa zijn in beide situaties constant gehouden ¹ om zodoende te benadrukken dat de aandacht in deze publicatie alleen uitgaat naar de biologische activa en de activa waarop in ED 65 expliciet aandacht besteed wordt. Het eigen vermogen is in beide situaties aangemerkt als restpost, wat inhoudt dat door veranderingen aan de activazijde het eigen vermogen fluctueert en de overige passiva constant worden gehouden. Als basis voor de verschillende gegevens dienen de gegevens die bij het LEI zijn geregistreerd en zijn verwerkt als gemiddeld melkveebedrijf en gemiddeld fruitteeltbedrijf.

In paragraaf 5.2 zal de oude situatie uitgewerkt worden en de situatie volgens exposure draft 65 zal in paragraaf 5.3 behandeld worden.

5.2 Oude situatie

5.2.1 Inleiding

Voor de opbouw van de cases conform de oude situatie is uitgegaan van de meest gangbare opmaak van de jaarrekening voor agrarische ondernemingen. Hiervoor is gebruikgemaakt van de werkwijze die gehanteerd wordt op een AA-kantoor, Monteba Accountants te Buurmalsen. De waarderings- en verwerkingswijze van dit kantoor kan gezien worden als afspiegeling van een groot deel van de accountantsbranche waarin met betrekking tot de agrarische sector in hoofdlijnen dezelfde systematiek gevolgd wordt.

Doordat nagenoeg alle agrarische ondernemingen in Nederland geen publicatieplicht hebben, is één van de belangrijkste functies van de jaarrekening dat deze als basis dient

---

¹ De bedragen zijn overgenomen van het gemiddelde melk- en fruitteeltbedrijf conform de gegevens van het LEI met een globale herwaarderingscorrectie. Deze herwaarderingscorrectie bleek noodzakelijk aangezien het LEI waardeert tegen de vervangingswaarde en niet tegen de historische kosten.

voor de fiscale aangifte. Om die reden wordt bij de opmaak van de jaarrekening dan ook die grondslagen gehanteerd die fiscaal aanvaardbaar zijn. Dit houdt in dat activa gewaardeerd worden tegen verkrijgingsprijs, de door de fiscus aangegeven landelijke landbouwnormen worden gehanteerd en alleen werkelijk ontvangen opbrengsten en betaalde kosten in de winst- en verliesrekening worden verwerkt. Waarbij met dit laatste overigens niet bedoeld wordt dat geen rekening wordt gehouden met transitoria, maar dat er geen rekening wordt gehouden met begrippen als berekend loon ¹, berekende rente ² en berekende pacht ³, die op het LEI wel gangbaar zijn.

Probleem bij de uitwerking van de cases volgens de oude situatie is dat de gehanteerde waarderings- en verwerkingswijze van het LEI niet overeenkomt met de situatie op de meeste accountantskantoren. Dit maakt een omrekening van de gegevens van het LEI naar de fiscaal toegestane waarderings- en verwerkingswijze noodzakelijk, waarbij eenvoudigheidshalve regelmatig bepaalde aannames gemaakt dienen te worden.

De waarderingsgrondslagen zoals die worden toegepast in de oude situatie worden uiteengezet in het uittreksel van het jaarrapport (zie bijlagen), hieronder volgt een toelichting op de aannames die bij het opstellen van de beide cases zijn gemaakt.

5.2.2 Immateriële vaste activa

Terwijl deze activa bij het fruitteeltbedrijf niet aanwezig zijn, komen deze bij het melkveebedrijf in de vorm van melkquota voor. Fiscaal mogen alleen de aangekochte melkquota geactiveerd worden, waarbij deze in 8 jaar tot nihil worden afgeschreven. Aangezien het LEI uitgaat van een afschrijvingstermijn van 14 jaar bleek het niet eenvoudig een omrekening te maken, zonder veronderstellingen te doen met betrekking tot het jaar van aanschaf en de hoeveelheid aangeschafte melkquota. De veronderstellingen zijn weergegeven in tabel 5.1.

Tabel 5.1 Aankopen en waardering melkquota

Jaar	Liters	Prijs (gld./liter)	Waarde 01-01	Afschrijving 1998	Waarde 31-12
1990	25.000	4,32	0	0	0
1995	40.000	3,73	93.250	18.650	74.600
1998	18.300	3,57	0	8.175	57.225
Totaal	83.300		93.250	26.825	131.825

Bron: LEI.

¹ Op basis van CAO-gegevens wordt een loon voor de eigen arbeid berekend. Dit bedrag wordt als (niet-uitbetaald) loon voor de ondernemer beschouwd.

² De berekende rente betreft een rente die berekend wordt over het totale geïnvesteerde vermogen. Deze rente dient als vervanging van de werkelijk betaalde rente en als vergoeding voor het eigen vermogen dat in een onderneming is geïnvesteerd.

³ De berekende pacht betreft een bedrag voor het gebruik van grond en gebouwen die in eigendom zijn, dat overeenkomt met de bedragen die op pachtbedrijven in de vorm van pacht betaald worden.

De quota zijn per 1 januari aangeschaft, zodat de in 1998 aangeschafte quota niet op de beginbalans staan, maar waarvan wel wordt uitgegaan dat deze het hele jaar in het bezit van de onderneming zijn.

5.2.3 Agrarische grond

Deze wordt fiscaal tegen de verkrijgingsprijs gewaardeerd. Ook hier zijn veronderstellingen ten aanzien van de aankoopdata van de grond (tabellen 5.2 en 5.3).

Tabel 5.2 Waardering grond melkveebedrijf

Jaar	Aantal ha	Prijs (gld. per ha)	Waarde (gld.)
1978	15	40.990	614.850
1993	7	43.900	307.300
Totaal	22		922.150

Tabel 5.3 Waardering grond fruitteeltbedrijf

Jaar	Aantal ha	Prijs (gld. per ha)	Waarde (gld.)
1975	8,38	18.870	158.130

De prijs per hectare betreft de gemiddelde grondprijs van dat jaar (bron: Landbouwcijfers LEI/CBS).

5.2.4 Rundvee

Deze activa worden gewaardeerd volgens de fiscale landbouwnormen, waarbij voor wat betreft de aantallen vee een schatting gemaakt is op basis van de gegevens van het LEI. Een gedetailleerde weergave van aantallen en bedragen is te vinden in de 'veestaat' die als bijlage is opgenomen bij de jaarrekening. Aangezien er voor de fokstier geen normen aanwezig zijn, is de kostprijs van deze fokstier afgeleid van de normering voor de vleesstieren. Deze worden gewaardeerd tegen een basisbedrag van *f* 200,- met een verhoging van *f* 63,- per maand. Ervan uitgaande dat de fokstier per 1 januari 1998 2 jaar oud is, wordt de prijs *f* 1.710,- en per 31 december 1998 een kostprijs van *f* 2.460,-. De normprijzen voor het overige rundvee zijn in tabel 5.4 opgenomen.

Tabel 5.4 Landbouwnormen overig rundvee

Rundvee	Normbedrag (gld.)
Vrouwelijk jongvee (< 1 jaar)	400
Vrouwelijk jongvee (> 1 jaar)	1.000
Melkkoeien, kalfkoeien	1.375

Bron: Landelijke landbouwnormen (1998).

5.2.5 Fruitopstanden

In de landelijke landbouwnormen zijn er om recht te doen aan de toenemende waarde van de fruitopstanden als gevolg van de biologische transformatie, evenals bij het rundvee, normen gegeven voor de waardering en verwerking van de fruitopstanden (tabel 5.5)

Tabel 5.5 Landbouwnormen fruitopstanden

	Appelbomen (1.125 en meer bomen per ha)	Perenbomen (870 en meer bomen per ha)	Zure kersenbomen (500-800 bomen per ha)
Aanwas per hectare	f 3.000	f 4.000	f 3.000
Aantal jaren aanwas	2	4	4
Totale aanwas	f 6.000	f 16.000	f 12.000
Aantal jaren zonder aanwas en afschrijving	1	1	1
Aantal jaren afschrijving	8	14	14
Afschrijvingspercentage bij lineaire methode (%)	12,5	7	7
Afschrijvingspercentage op basis boekwaarde (%)	20	15	15

Bron: Landelijke landbouwnormen (1998).

Zoals uit deze tabel blijkt, wordt voor de initiële investering van het inplanten geen normbedrag genoemd. Er wordt dus vanuit gegaan dat dit bedrag op betrouwbare wijze vastgesteld kan worden met als gevolg dat deze inplantkosten per geval kunnen variëren. In de uitwerking van de cases is uitgegaan van een gemiddeld investeringsbedrag van f 25.000 per hectare.

5.3 Nieuwe situatie

5.3.1 Inleiding

Het uitwerken van de nieuwe situatie vindt uiteraard plaats op basis van exposure draft 65. In de uitwerking van de nieuwe situatie is er voor gekozen om de meest vooruitstrevende

waarderings- en verwerkingsvorm die het IASC toelaat, te kiezen. Dit houdt in dat in de gevallen waar het toegestaan wordt op actuele waarde (geherwaardeerde waarde) te waarden dit ook zal plaatsvinden. Kanttekening die hierbij gemaakt dient te worden is dat dit alleen geldt voor de activa die in het onderzoek betrokken zullen worden. Er zal dus alleen aandacht besteed worden aan de immateriële vaste activa, de gronden en de biologische activa, terwijl de overige activa zonder wijziging overgenomen zullen worden vanuit de casus conform de oude situatie.

Een beschrijving van de toegepaste waarderingsgrondslagen is nu evenals in de oude situatie te vinden in het jaarrapport. Een uitgebreidere beschrijving van de toepassingen zoals die gesteld worden door de nieuwe exposure draft is te vinden in hoofdstuk 2. Hieronder zijn de uitwerking van de toepassing van deze waarderingsgrondslagen per post weergegeven.

5.3.2 Immateriële vaste activa

In de casus van het fruitteeltbedrijf wordt ervan uitgegaan dat er geen immateriële activa aanwezig zijn, aangezien dit normaliter niet voorkomt.

Bij een melkveebedrijf is in Nederland sprake van immateriële vaste activa in de vorm van melkquota. Voor de waardering van deze immateriële vaste activa verwijst ED 65 naar IAS 38 waar twee waarderingsmethodieken voor deze activa worden toegestaan, namelijk historische kostprijs en als alternatief geherwaardeerde waarde (actuele waarde). Aangezien de geherwaardeerde waarde de meest verstrekkende methode is en deze ook aangemoedigd wordt in de nieuwe exposure draft (paragraaf 40) zullen de melkquota in de nieuwe situatie op actuele waarde worden gewaardeerd. Aan de voorwaarde dat er voor deze immateriële vaste activa een actieve markt moet bestaan, wordt in de Nederlandse situatie voldaan.

Vernieuwend ten opzichte van de oude situatie is ook dat niet alleen de aangekochte quota gewaardeerd kunnen worden, maar dat alle quota, zowel aangekocht als reeds in eigen bezit ¹.

Problematisch bij de waardering van de melkquota tegen geherwaardeerde waarde is de eis die IAS 38 stelt dat over immateriële vaste activa afgeschreven dient te worden. Dit dient te gebeuren over de beste schatting van de gebruiksduur van deze activa. Het is mogelijk om af te wijken van de afschrijving in 20 jaar die IAS 38 voorschrijft, maar de gebruiksduur van de immateriële vaste activa mag niet op oneindig gesteld worden. Aan de gebruiksduur van de melkquota is echter geen termijn verbonden, zodat deze in principe op oneindig gesteld kan worden. Hoewel de melkquota volgens IAS 38 dus niet als oneindig mogen worden gezien, is het in de praktijk niet mogelijk om er een onderbouwde afschrijvingstermijn aan te koppelen. Wanneer er afgeschreven zou worden, zou er tegelijkertijd elk jaar een positieve herwaardering toegepast moeten worden omdat de prijs waarschijnlijk niet zal dalen.

Voor de bepaling van de actuele waarde van het melkquotum is gebruikgemaakt van de richtprijzen die door de Nederlandse Vereniging van Makelaars ² wordt verstrekt. Door

---

¹ Bij het ontstaan van de melkquota (in 1983) zijn deze toegekend aan de diverse bedrijven, waardoor deze niet zijn aangekocht, maar wel in het bezit van de onderneming zijn.

² Zie www.nvm.nl.

dat de prijzen per 1% vet worden verstrekt, dient deze prijs vermenigvuldigd te worden met het gemiddelde vetpercentage. Voor 1998 lag dit percentage op 4,1%¹, zodat de prijs per liter berekend kan worden:

januari   0,847 (*4,1) = 3,473
 december   0,972 (*4,1) = 3.985

Uit de gegevens van het LEI blijkt dat het gemiddelde melkveebedrijf per 31 december ongeveer 418.400 liter melkquotum in bezit heeft. Bij de behandeling van de oude situatie is reeds gebleken dat er in 1998 18.300 liter melkquotum is bijgekocht, waaruit volgt dat per 1 januari 1998 voor 400.100 liter melkquotum in de onderneming aanwezig was. Uit deze gegevens vloeit de balanspost voor het bezit van het melkquotum per 1 januari en 31 december 1998 voort:

1 januari   400.100 * f 3,473 = 1.389.547 (afgerond 1.389.500)
 31 december   418.400 * f 3.985 = 1.667.324 (afgerond 1.667.300)

Bij toepassing van de actuele waarde vindt er in 1998 dus een fluctuatie van de waarde van het melkquotum plaats van bijna f 300.000.

5.3.3 Agrarische grond

Deze wordt conform paragraaf 38 van ED 65 gewaardeerd volgens IAS 16 wat inhoudt dat de agrarische grond gewaardeerd mag worden op actuele waarde of verkrijgingsprijs. Om de extremen beter weer te geven met de oude situatie, waar de grond gewaardeerd wordt tegen verkrijgingsprijs, zal de grond in deze publicatie tegen actuele waarde worden opgenomen. Aan de hand van de gemiddelde grondprijs wordt de waarde van de totale grond van dit bedrijf bepaald.

Het melkveebedrijf heeft 22 ha in bezit en het fruitteeltbedrijf 8,38 ha. Dit leidt tot de in de tabellen 5.6 en 5.7 weergegeven waardering voor grond per beide balansdata:

Tabel 5.6   Waardering grond melkveebedrijf

Balansdatum	Aantal ha	Prijs (gld./ha)	Waarde
1 januari 1998	22	46.600	1.025.200
31 december 1998	22	53.800	1.183.600

Bron: Landbouwcijfers.

¹ Bron: LEI.

Tabel 5.7 Waardering grond fruitteeltbedrijf

Balansdatum	Aantal ha	Prijs (gld./ha)	Waarde
1 januari 1998	8,38	50.300	421.514
31 december 1998	8,38	52.800	442.464

Bron: Landbouwcijfers.

5.3.4 Rundvee

Belangrijk bij de waardering van het rundvee is om in het oog te houden dat het gaat om diverse categorieën rundvee. Zoals uit de casusbeschrijving blijkt gaat het om vee dat een verschillende leeftijd heeft met als gevolg hiervan een verschillende waardering. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen wat het IASC in de inleiding bij ED 65 heeft gesteld, dat de biologische activa als groep geactiveerd dienen te worden. Dus de hele rundveestapel wordt bij de berekening meegenomen, waarbij dan gezien de leeftijdsverschillen, onderscheid naar leeftijd gemaakt dient te worden.

Voor de overzichtelijkheid zal de indeling van het rundvee in de verschillende categorieën zoals die in oude situatie is toegepast voorzover mogelijk gevolgd worden in de nieuwe situatie. In de oude situatie (volgens de landelijke landbouwnormen) werd er voor het vee onderscheid gemaakt tussen vrouwelijk jongvee jonger dan 1 jaar, vrouwelijk jongvee ouder dan 1 jaar en melkkoeien/kalkoeien. De verstrekte marktgegevens van de Nederlandse markt hanteren echter een ander onderscheid, namelijk graskalveren, pinken, kalfvaarzen, melkvaarzen en melk- en kalkoeien. Op basis van leeftijd is de in figuur 5.1 weergegeven onderverdeling gemaakt, waarbij de eerste kolom de indeling volgens de oude situatie weergeeft en de tweede de nieuwe situatie.

Oude situatie	Nieuwe situatie
Vrouwelijk jongvee (< 1 jaar)	Kalveren
Vrouwelijk jongvee (> 1 jaar)	Pinken
	Kalfvaarzen
Melkkoeien, kalkoeien	Melkvaarzen
	Melk- en kalkoeien

Figuur 5.1 Vergelijking indeling rundvee in oude en nieuwe situatie

In de gegevens van de Nederlandse markt zijn er dus meer categorieën te onderscheiden dan bij de landelijke landbouwnormen. Dit probleem doet zich bij de laatste twee categorieën van de oude situatie voor. Ter oplossing hiervan wordt het gemiddelde genomen van de uitkomsten van de twee verschillende categorieën van de nieuwe situatie, zodat aansluiting kan worden gevonden bij de categorie volgens de oude situatie (bijvoorbeeld: de marktprijzen van pinken en kalfvaarzen opgeteld en dan gedeeld door 2;

dit geeft dan de marktprijs van het vrouwelijk jongvee (> 1 jaar) conform de nieuwe situatie weer).

Voor de waardering van het rundvee komen we uit bij de paragrafen 21 tot en met 31¹ van ED 65. Volgens de ED 65 dient het rundvee gewaardeerd te worden op de fair value.

Stap 1: waardering tegen de marktprijs van een actieve markt

Binnen deze stap zijn er twee mogelijkheden: of het actief wordt verkocht in de lokale markt, waarbij de marktprijs van die markt geldt, of het actief wordt verkocht in een externe, niet lokale markt, waarbij de fair value dan bestaat uit de marktprijs van die markt verminderd met bepaalde verkoopkosten.

Toepassing van dit waarderingsvoorstel leidt tot de volgende overwegingen:

1. Wat moet worden verstaan onder de lokale markt?
2. Wat moet worden verstaan onder de marktprijs?
3. Is de markt representatief voor de totale populatie in Nederland?
4. Verkoop op een exportmarkt.

Deze aspecten worden hieronder puntsgewijs verder uitgewerkt:

1. Wat moet worden verstaan onder de lokale markt?
Gekozen is om geheel Nederland aan te merken als lokale markt en de markten buiten Nederland te kwalificeren als externe markten. Nadeel van deze keuze is echter dat de 'veemarkt' in Nederland verspreid is over 8 verschillende locaties, met onderlinge prijsverschillen. Bij de uitwerking van deze casus wordt de methodiek van het LEI gevolgd waarbij op basis van ervaringsgegevens een marktprijs voor heel Nederland wordt berekend door een gewogen gemiddelde van de marktprijzen van de diverse locaties te nemen;
2. Wat moet worden verstaan onder de marktprijs?
Tweede probleem die zich voordoet bij de invulling van het waarderingsvoorstel van het IASC is dat er in Nederland geen absolute marktprijzen worden gegeven, maar dat slechts per categorie rundvee een hoogste en laagste prijs wordt weergegeven. Deze bandbreedte tussen hoogste en laagste prijs vloeit niet alleen voort uit kwaliteitsverschillen, maar houdt ook verband met verschillen in leeftijd. Een kalf van 1 maand zal normaliter minder opbrengen dan een kalf van 6 maanden oud. Ook voor dit punt wordt de methodiek van het LEI gevolgd waarbij op basis van ervaringsgegevens gekozen is om voor de berekening van de gemiddelde marktprijs twee keer de hoogste en 1 keer de laagste prijs wordt genomen².

Aangezien het enigszins omslachtig en subjectief is om voor iedere afzonderlijk stuk vee de waarde te berekenen, wordt de waarde per categorie rundvee berekend (gemiddelde prijs van het desbetreffende soort vermenigvuldigd met het aantal stuks vee per soort). Van belang is in dit verband wel dat uitgegaan wordt van een ideaalcomplex³;

---

¹ Zie ook paragraaf 2.3.2.

² Bij waarneming ter plaatse en analyse van de markt bleek dat de marktprijs van het grootste deel van het verhandelde rundvee zich aan de bovenkant van de marge tussen de hoogste en laagste prijs bevond.

³ Zie voor een uitwerking hiervan paragraaf 4.7.2.

3. Is de markt representatief voor de totale populatie in Nederland?
De kwaliteit van het vee dat verhandeld wordt op de markten in Nederland blijkt veelal niet overeen te komen met de kwaliteit van het gemiddelde rundvee. Het kwalitatief goede rundvee wordt door een onderneming niet verkocht, maar in eigen bezit gehouden om op te fokken en te zijner tijd te gebruiken voor de 'productie' van melk. Een aanvullende vraag bij dit onderwerp is of deze problematiek voor alle categorieën rundvee geldt, of dat het slechts betrekking heeft op een gedeelte van het rundvee. Hoewel het voor discussie vatbaar is, wordt er in deze publicatie van uit gegaan dat de markt voor kalveren en pinken als (redelijk) representatief gezien kan worden voor het gemiddelde kalf en de gemiddelde pink. Naarmate een koe ouder wordt zal duidelijker worden wat de onderneming met de koe wil en tevens wat de verwachtingen voor de koe zijn, zodat op de markt alleen het kwalitatief mindere vee wordt verhandeld wat dan meestal verkocht wordt als slachtvee;

4. Verkoop op een exportmarkt
Aangezien de meeropbrengst van de verkopen in een andere dan de lokale markt veelal niet opwegen tegen kosten die gemaakt moeten worden om het vee naar die markten te transporteren, wordt deze optie in de praktijk niet toegepast.

Tevens kan geconstateerd worden dat de markten dusdanig doorzichtig zijn dat er geen grote prijsverschillen tussen lokale en externe markten plaatsvindt. Hier komt nog bij dat in verband met de risico's van ziekteverspreiding, en dergelijke er een aantal vergunningen vereist zijn, die zulke hoge kosten met zich meebrengen dat verkoop in een externe markt in zijn algemeenheid niet als rendabel beschouwd kan worden.

Gesteld kan worden dat in Nederland voor de kalveren en pinken een actieve markt aanwezig is. Zoals hierboven reeds is aangegeven geldt als nadeel dat de onderverdeling die in de landelijke landbouwnormen is gemaakt niet overeenkomt met de marktgegevens ¹. In tabel 5.8 is de verhouding tussen beide uitgangspunten weergegeven met daarbij tevens de waardering per 1 januari en 31 december 1998. De prijs voor het vrouwelijk jongvee ouder dan 1 jaar (> 1jr) bestaat uit het gemiddelde van prijzen voor pinken en kalfvaarzen.

Tabel 5.8 Waardering rundvee volgens oude en nieuwe indeling

Categorie		Gem. prijs volgens marktgegevens (nieuwe categorie)		Gem. prijs (per oude categorie)	
oud	nieuw	01-01-98	31-12-98	01-01-98	31-12-98
Vr. jongvee (< 1 jr)	kalveren	605	540	605	540
Vr. jongvee (> 1 jr)	pinken	870	755	1.278	1.088
	kalfvaarzen	1.685	1.420	1.278	1.088

¹ Dit zou een tijdelijk fenomeen kunnen zijn: van oudsher wordt een indeling gehanteerd waarbij normen worden gezocht. Als marktprijzen beschikbaar zijn van andere categorieën, is niet uitgesloten dat die categorieën ook in de administratie gehanteerd kunnen worden.

Voor melkkoeien en de fokstier blijkt een representatieve actieve markt afwezig te zijn.

Stap 2

Voor de melkkoeien en de fokstier moet nu de waarderingsbases van paragraaf 26 van de nieuwe exposure draft toegepast gaan worden.

De diverse waarderingsbases zoals het IASC die heeft weergegeven voor de bepaling van de reële waarde blijken voor de fokstier als gevolg van zijn unieke karakter niet bruikbaar. In de praktijk zou het laten uitvoeren van een taxatie een mogelijkheid kunnen zijn voor de waardering van de stier. Deze taxatie is echter gebaseerd op een aantal veronderstellingen die ook een rol spelen bij de diverse waarderingsbases (toekomstverwachting, marktprijs van andere fokstieren). Tevens brengt het laten uitvoeren van een taxatie zodanige kosten met zich mee, dat het uitvoeren van een taxatie in de praktijk te kostbaar zou zijn.

Nu zijn er nog twee mogelijke waarderingsbases over, namelijk waardering tegen kostprijs of een (conservatieve) schatting van de marktprijs. Nadeel van de laatste methode is dat het door het unieke karakter van de fokstier moeilijk te bepalen is wat de eigenlijke marktprijs is, terwijl het bij de eerste waarderingsmogelijkheid de vraag is wat als kosten van de fokstier zijn aan te merken.

Geconcludeerd moet dus worden dat een biologisch actief met unieke kenmerken moeilijk in het waarderingssysteem van de nieuwe exposure draft is te passen. Gezien het geringe belang van deze stier (het is er 1) in het geheel van de waardering van het rundvee wordt de waarde van deze fokstier op een dezelfde wijze vastgesteld als in de oude situatie (zie paragraaf 5.2.4):

1 januari	1.710
31 december	2.460

Hierna zal de waarde van de melkkoeien geanalyseerd worden conform paragraaf 26 van de exposure draft.

Meest recente marktprijs van dit soort activa

Zoals eerder is aangegeven, hoeft het hier niet over een onderhandse marktprijs te gaan. Een eventuele oude marktprijs van melkkoeien is echter niet aanwezig. Aangezien het in beide cases over een fictief bedrijf gaat, is het arbitrair om bij de waardering van het rundvee een prijs te veronderstellen die middels een fictieve onderhandse verkoop tot stand is gekomen. Wel blijft als mogelijkheid open dat er prijzen beschikbaar zijn over onderhandse verkopen die in 1998 door andere bedrijven hebben plaatsgevonden. Deze worden echter niet centraal geregistreerd; daarbij komt dat bij onderhandse verkopen vaak sprake is van gecombineerde verkopen, zo dat van dit alternatief in deze publicatie wordt afgezien ¹.

---

¹ In de praktijk van een groot accountantskantoor of het LEI is wel denkbaar dat prijzen worden afgeleid uit ind de administraties beschikbare transacties in de maanden rond de balansdatum.

Marktprijzen van gelijke of gerelateerde activa

Voor de volgende mogelijke waarderingsbasis komen we uit bij de reeds eerdergenoemde marktprijs van de kwalitatief minder goede melkkoeien. Aan de hand van ervaringen uit het verleden zou een omrekening gemaakt kunnen worden van de marktprijs van de melkkoeien die verkocht worden als slachtvee naar de waarde van de veestapel van de desbetreffende onderneming. Hoewel deze omrekening niet expliciet in de exposure draft staat aangegeven, wordt wel aangegeven dat de fair value van een biologisch actief afgeleid kan worden van de fair value van gelijke of gerelateerde activa. De vraag is echter hoe deze omrekening gemaakt dient te worden. Er dient namelijk een omrekening gemaakt te worden van de marktprijs van gelijke of gerelateerde activa (A) naar de fair value van een biologisch actief (B). Het probleem is echter dat bedrag B juist berekend dient te worden, om die reden nog niet bekend is en het dus niet mogelijk is een afdoende omrekening te maken van A naar B. Een omrekening zal alleen dan gemaakt kunnen worden als het bedrag B reeds min of meer is ingevuld, waarbij dan de vraag gesteld kan worden naar de toegevoegde waarde van de hier voorgestelde omrekening. Mogelijke oplossing zou zijn om de invulling van bedrag B eenmalig te bepalen aan de hand van de netto contante waarde van de toekomstige kasstromen, waarna de verhouding tussen bedrag A en de uitkomst van deze netto contante waarde voor een aantal jaren toegepast kan worden.

Naast deze omrekeningsproblematiek blijkt tevens dat er geen lineaire relatie is tussen de hoogte van de prijs van het rundvee en die van het slachtvee (een daling van het slachtvee leidt niet tot een even grote daling van het rundvee). De prijs van het slachtvee wordt bepaald door de vleesprijs, terwijl de prijs van het melkvee bepaald wordt door de melkprijs. Beide opmerkingen in overweging nemend, lijkt het moeilijk houdbaar om van deze waarderingsbasis uit te gaan.

Branchenormen

Gezien de geringe relevantie van normen voor de waardering van het rundvee en het reeds aanwezig zijn van de fiscale landbouwnormen, zijn er geen andere branchenormen aanwezig. Indien we de voorwaarden van het IASC echter in aanmerking nemen en de kwalificatie die Poppe (1998/1999) aan dit begrip gegeven heeft, dan vallen deze fiscale landbouwnormen af aangezien deze zijn gebaseerd op historische kosten en kostprijsberekeningen.

Interessant bij dit punt is of het IASC recht heeft gedaan aan de werkelijkheid door de eis van 'marktgerelateerd' zijn van de normen. Hoewel de fiscale landbouwnormen deze pretentie niet hebben, zouden deze namelijk wel een goede indicatie kunnen zijn voor de fair value van de melkkoeien. Aangezien deze normen echter bij de waardering van de melkkoeien volgens de oude situatie al zijn meegenomen zal er in de nieuwe situatie, mede gezien de eis van het IASC, geen aandacht aan de landbouwnormen worden besteed.

Netto contante waarde

Deze methode kan in principe te allen tijde uitgevoerd worden. Belangrijkste vraag hierbij is de betrouwbaarheid van de waardering, aangezien voor de uitvoering van deze methode een aantal gegevens nodig zijn, die niet altijd op voldoende betrouwbare wijze verzameld kunnen worden. Met andere woorden, kunnen er voldoende betrouwbare schattingen

gemaakt worden van de toekomstige kasstromen en de disconteringsvoet die nodig is om de kasstromen contant te maken.

Bij de berekening van deze methode dient voorkomen te worden dat als gevolg van incidentele gebeurtenissen in een bepaald jaar er een onjuiste (en onbetrouwbare) berekening van de indirecte opbrengstwaarde plaatsvindt. Om dit risico te beperken is er voor gekozen om de benodigde gegevens van 3 achtereenvolgende jaren te verzamelen ¹. Bij de berekening van de gegevens voor de jaarrekening van 1 januari 1998 worden de jaren 1995-1997 gebruikt en bij de jaarrekening van 31 december 1998 worden de jaren 1996-1998 gebruikt.

De volgende gegevens zijn nodig voor het bepalen van de netto contante waarde:

- toekomstige kasstromen:
  - opbrengst per jaar;
  - kosten per jaar;
- aantal jaren van nog te verwachten opbrengsten;
- restwaarde;
- disconteringspercentage.

De toekomstige opbrengsten zijn in drie categorieën onder te verdelen, namelijk de opbrengsten als gevolg van de melkproductie, opbrengsten als gevolg van de geboorte van kalveren en de opbrengst aan het einde van de levensduur van de koe (restwaarde). Voor de eerste categorie kan aansluiting gezocht worden bij de prijs voor een liter melk, zoals deze in de gegevens van het LEI verzameld is ².

Probleem bij de tweede categorie is dat de kalveren na geboorte een zelfstandige waarde aannemen en ook afzonderlijk gewaardeerd gaan worden. Bij de bepaling van de toekomstige opbrengsten van de melkkoe wordt ervan uitgegaan dat er gemiddeld één kalf per jaar wordt geboren, er een theoretische verdeling is te maken tussen 50% stierkalfjes en 50% vaarskalfjes en dat deze gewaardeerd worden tegen de marktprijs van een nuchter kalf (nuka).

Voor de derde opbrengstcategorie kan wel aansluiting gezocht worden bij de marktgegevens van het slachtvee, aangezien de melkkoe aan het einde van haar levensduur verkocht wordt als slachtvee. Bij de bepaling van de restwaarde is dan ook uitgegaan van de slachtprijs per kilo vermenigvuldigd met het gemiddelde gewicht van een volwassen melkkoe.

Het belangrijkste probleemgebied bij de bepaling van de indirecte opbrengstwaarde wordt gevormd door de toe te rekenen kosten aan de melkkoe.

Allereerst komt hierbij de vraag naar voren of uitgegaan moet worden van de kosten van het gemiddelde melkveebedrijf of dat uitgegaan moet worden van het kostenniveau van het individuele melkveebedrijf. Dit onderscheid vloeit voort uit de vraag wat met behulp van de indirecte opbrengstwaarde berekend dient te worden. Draait het hierbij om de marktwaarde die de onderneming nu voor de koe kan ontvangen, dan dient uitgegaan te worden van gemiddelde bedragen. Gaat het om de kasstromen die de individuele

---

¹ Het in aanmerking nemen van meer jaren kan een vertekend beeld geven, aangezien de marktsituatie (en dan met name de marktprijzen) in de agrarische sector aanzienlijk aan verandering onderhevig is.

² Deze literprijs is niet gelijk aan de fabrieksprijs, aangezien een gedeelte van de melk in het bedrijf wordt gebruikt als voeding voor de kalveren, of onderhands wordt verkocht, of voor eigen gebruik wordt genuttigd.

onderneming naar verwachting werkelijk gaat ontvangen dan zou van een individuele benadering uitgegaan moeten worden. In dit laatste geval kan de waarde van exact dezelfde koe per onderneming dus fluctueren. Bij de waardering tegen reële waarde dient ons inziens uitgegaan te worden van de marktwaarde van het actief en dus van een gemiddelde kostenstructuur. Er zou echter voor gepleit kunnen worden om voor bedrijven die hoger dan gemiddelde kosten hebben en waarbij de indirecte opbrengstwaarde van de koe dus lager ligt dan de marktwaarde, voorzichtigheidshalve van deze individuele indirecte opbrengstwaarde uit te gaan. Dit zou echter betekenen dat elk bedrijf op balansdatum de toets op het (in de toekomst) al dan niet efficiënter zijn dan het gemiddelde bedrijf, uit moet voeren. Als men dus al vanuit theoretische gronden voor deze optie zou willen kiezen, lijken praktische overwegingen (een grote werklast, grote onzekerheid bij de berekening) deze optie alsnog te verwerpen.

In de praktijk is iedere koe echter niet volledig gelijk, zodat de gemiddelde bedragen gedifferentieerd dienen te worden op basis van onderscheiden kenmerken tussen de melkkoeien. Hierbij dient dan gedacht te worden aan ras, hoeveelheid geleverde melk of aantal kilo's. Aangezien in deze publicatie uitgegaan wordt van een gemiddeld melkveebedrijf en er geen gedetailleerde gemiddelde gegevens beschikbaar zijn, wordt uitgegaan van de gegevens van het gemiddelde melkveebedrijf zoals weergegeven in de databank van het LEI.

Tweede probleem die bij de toe te rekenen kosten naar voren komt, is wat onder deze kosten moet worden verstaan. Nader gespecificeerd moeten de volgende vragen beantwoord worden:

1. het opnemen van afschrijvingen;
2. het toepassen van de 'berekende rente';
3. het toepassen van de 'berekende pacht';
4. het toepassen van het 'berekend loon ondernemer(s)';
5. de verdeling van de totale kosten.

ad 1. Het opnemen van afschrijvingen

Het betreft hier veelal investeringen die in een bepaald jaar zijn uitgevoerd en waarvan de kosten middels de afschrijvingen over een aantal jaren wordt verdeeld. Bij de berekening van de 'netto constante waarde'-methode wordt echter uitgegaan van kasstromen, zodat de afschrijvingen die niet als uitgaven gekenmerkt kunnen worden, buiten deze berekening vallen. Om echter de investeringen te spreiden over de jaren en zodoende (grote) fluctuaties te vermijden, is het aannemelijk om van de afschrijvingen uit te gaan in plaats van de werkelijk uitgegeven bedragen.

Wel dient beseft te worden is dat bij toepassing van de afschrijvingen er een rentevoordeel wordt gecreëerd. Dit kan het beste toegelicht worden aan de hand van een voorbeeld.

Stel:

Investering jaar 1	1.000
Afschrijvingstermijn	5 jaar (lineair per ultimo)
Disconteringspercentage	5%

Bij toepassing van de netto contante waarde worden de toekomstige afschrijvingen contant gemaakt tegen 5% per jaar:

$$\begin{aligned} \text{NCW} &= 200/1,05 + 200/1,052 + 200/1,053 + 200/1,054 + 200/1,055 \\ &= 866 \end{aligned}$$

Hieruit volgt dat bij hantering van de afschrijvingen in plaats van de werkelijke investeringen er een rentevoordeel (van 1.000 - 866 = 134) wordt gecreëerd, dat niet gerechtvaardigd is.

Rekentechnisch is het echter eenvoudiger om van de afschrijvingen uit te gaan. Het ten onrechte gecreëerde rentevoordeel wordt in de volgende stap bij benadering gecompenseerd.

ad 2. Het toepassen van de 'berekende rente'

Bij het gebruik van de 'netto constante waarde'-methode worden de rentekosten niet als kosten opgenomen. De kosten van het vermogensbeslag worden immers al meegenomen doordat toekomstige bedragen worden verdisconteerd naar het heden door te delen door het rentepercentage. Omdat bij punt 1 echter een rentevoordeel is behaald door de afschrijvingen te nemen in plaats van de investeringen is het nodig dat dit voordeel weer wordt gecompenseerd. Dit is gedaan door de vermogenskosten opnieuw onder de kosten op te nemen met behulp van de op het LEI gehanteerde 'berekende rente'. Hierbij wordt niet alleen kosten over het vreemde vermogen maar ook over het eigen vermogen ingerekend. In feite worden de rentekosten dus twee keer meegenomen: één keer bij de disconteringsvoet en één keer onder de kosten. De op deze manier berekende rentekosten zijn bij benadering gelijk aan het bij punt 1 genoemde rentevoordeel omdat de rentekosten berekend worden berekend over het geïnvesteerde vermogen. Dit geïnvesteerde vermogen bestaat voor het belangrijkste deel uit nog niet afgeschreven activa. Het voordeel van het hanteren van afschrijvingskosten in plaats van investeringsuitgaven van deze activa wordt weer te niet gedaan door er 'berekende vermogenskosten' over te rekenen.

ad 3. Het toepassen van de 'berekende pacht'

Voor oude gebouwen en grond worden bij het LEI geen vermogenskosten ingerekend aangezien deze moeilijk zijn in te schatten. Om toch een redelijke inschatting van de kosten te kunnen maken, worden pachtkosten ingerekend. In een goed werkende efficiënte markt, zullen in de pachtkosten een redelijke vergoeding voor het geïnvesteerde vermogen, afschrijvingskosten en een vergoeding voor de overige kosten (belastingen, en dergelijke), opgenomen zijn. In plaats van werkelijke kosten, worden dus eenvoudigheidshalve pachtkosten opgenomen voor alle bedrijven. Zoals ook bij punt 2 geldt hier weer dat de rentekosten eigenlijk niet opgenomen moeten worden onder de kosten (ze zijn al in het disconteringspercentage opgenomen) maar dat dit toch gebeurt om te compenseren voor het rentevoordeel van de afschrijvingen.

ad. 4. Het toepassen van het 'berekend loon ondernemer(s)'

Als vierde punt bij de toe te rekenen kosten is het begrip 'berekend loon ondernemer(s)' van belang. Het berekend loon van de ondernemer is vastgesteld door de door hem

opgegeven gewerkte uren voor handenarbeid te vermenigvuldigen met de arbeidskosten per uur. Deze arbeidskosten zijn afgeleid van het CAO-loon van een vaste medewerker (functie-klasse IV) op weidebedrijven. In de berekening zijn voorts betrokken: weekenduren, vakantietoeslag en sociale lasten.

Geconstateerd kan echter worden dat de gemiddelde agrariër genoeg neemt met een loon die niet overeenkomt met het loon van een gemiddelde werknemer. Het werken op een eigen (agrarische) onderneming wordt anders gewaardeerd dan het werken in dienstverband, zodat een puur financiële vergelijking tussen deze twee niet juist is. Het zijn immers twee totaal verschillende banen. Het is erg lastig om tot een andere juiste waardering van de eigen arbeid te komen. Sommigen pleiten er voor om het gemiddelde verdiende uurloon (winst gedeeld door het aantal gewerkte uren) als kosten voor de eigen arbeid in te rekenen. Dit leidt er echter toe dat de netto contante waarde van alle producten (gemiddeld) nihil is, wat geen ideale situatie lijkt.

Omdat de eigen arbeid ook niet tot een kasuitstroom leidt en bij de netto contante waardeberekening alleen kasstromen meegenomen moeten worden, worden deze 'kosten' niet meegenomen. Dezelfde redenering gaat op voor het begrip 'berekend loon gezinsleden'. Deze beide begrippen zullen bij de berekening van de indirecte opbrengstwaarde dus niet onder de kosten worden meegenomen.

ad 5. De verdeling van de totale kosten

Het vijfde probleem dat bij de toe te rekenen kosten naar voren komt is dat er niet uitgegaan kan worden van de totale kosten, omdat er in het bedrijf niet alleen melkkoeien aanwezig zijn, maar ook kalveren, pinken en een fokstier. Een gedeelte van de totale kosten zal dus aan deze laatste drie categorieën toegerekend dienen te worden. Bij de berekening van de kostprijs per 100 kg melk wordt er bij het LEI van uitgegaan dat de kosten die verband houden met andere opbrengsten dan uit melk gelijk zijn aan de opbrengsten die uit deze andere opbrengstcategorieën voortvloeien. Omdat vanuit de totale kosten moeilijk een verdeling gemaakt kan worden naar de diverse soorten rundvee, wordt er dus van uit de opbrengstcategorieën gepoogd een redelijke verdeling van de kosten te maken.

In de categorie van opbrengsten anders dan melk, zijn echter ook de omzet en aanwas te vinden van de melkkoeien, die juist wel aan de melkkoeien toegerekend moeten worden. Bij de berekening van de kosten per 100 kg melk is voor de kosten die verband houden met 'opbrengsten anders dan melk' een verdeling van 50% kosten voor de melkkoeien en 50% kosten voor de overige categorieën rundvee. Deze enigszins arbitraire benadering vindt haar basis in omzet en aanwas gegevens zoals die uit de veestaat naar voren komen.

Resumerend kan gesteld worden dat voor de invulling van de toe te rekenen kosten de berekeningswijze van het LEI gevolgd zal worden, uitgezonderd het 'berekend loon ondernemer' en 'berekend loon gezinsleden', met een correctie voor het aandeel van andere categorieën rundvee in de totale kosten.

In deze publicatie wordt, zoals in paragraaf 4.7.2 reeds is aangegeven, ervan uitgegaan dat de levensduur van een melkkoe op 5 jaar gesteld kan worden en dat de melkproductie het derde jaar een aanvang neemt. De gemiddelde melkkoe levert dan 3 jaren melk, waarbij uitgaande van een ideaalcomplex gesteld kan worden dat de

melkproductie van de gemiddelde melkkoe 1,5 jaar bedraagt (de bijna beëindigde productie van een koe van 4,5 jaar oud wordt 'gecompenseerd' door de productie van een koe die 2,5 jaar oud is).

Het disconteringspercentage blijkt bij de berekening van de indirecte opbrengstwaarde altijd een discutabel punt te zijn. Aangezien de probleemstelling van deze publicatie niet gericht is op de berekening van de indirecte opbrengstwaarde zal aan deze discussie voorbij worden gegaan en wordt een disconteringspercentage van 5% gehanteerd, welk percentage op het LEI in de periode van het schrijven van de publicatie gebruikt wordt.

In tabel 5.9 zijn de berekende gegevens, die nodig zijn voor het bepalen van de netto contante waarde van een melkkoe, opgenomen. De uitleg van de berekening van deze afzonderlijke bedragen is te vinden in de bijlagen bij de jaarrekening volgens de nieuwe situatie.

Tabel 5.9 *Uitgangsgegevens voor de berekening van de netto contante waarde van een melkkoe*

Gegevens	01-01-98	31-12-98
Melkprijs per 100 kg	74,66	75,08
Kosten per 100 kg	74,63	73,02
Verkoop kalveren	217,50	217,50
Slachtprijs per 100 kg	5,37	5,20
Gemiddeld gewicht in kg	320	320
Rekenrente	5%	5%
Productie per jaar	7.233,33	7.344,00

Uitkomst van deze 'netto constante waarde'-methode zijn de volgende twee bedragen:
 Waarde van de koe per 1-1-98: f 1.910,-
 Waarde van de koe per 31-12-98 f 2.075,-

Een weergave van de berekeningsmethodiek van de netto contante waarde is te vinden in bijlage 5.

Directe opbrengstwaarde

Dit alternatief lijkt bij het rundvee toegepast te kunnen worden. Indien echter de toevoeging die het IASC bij deze waarderingbasis gemaakt heeft in aanmerking wordt genomen, leidt dit tot een bijzondere toepassing van de directe opbrengstwaarde. De directe opbrengstwaarde dient volgens ED 65 met name toegepast te worden in agrarische systemen met een korte productiecycclus en als het grootste deel van de biologische groei heeft plaatsgevonden. Uit de interpretatie die in de nieuwe exposure draft wordt gegeven aan het begrip 'korte productiecycclus', waarbij gesproken wordt over 'consumable systems

such as broiler chickens or feedlot beef production', is af te leiden dat het rundvee daar niet ondervalt. Aangezien de directe opbrengstwaarde geen rekening houdt met het contant maken van toekomstige kasstromen, kan bij agrarische systemen met een lange productiecyclus geen gebruik worden gemaakt van deze methode, maar moet bij die systemen gebruikgemaakt worden van de indirecte opbrengstwaarde.

Historische kostprijs

Deze optie zou in het geval van het rundvee, gezien de voorwaarden die ED 65 aan deze waarderingsmogelijkheid stelt, alleen van toepassing zijn op de kalveren, waarvan reeds bij stap 1 is vastgesteld dat voor dit soort rundvee een actieve markt aanwezig is.

Samenvattend zijn de in tabel 5.10 weergegeven waarden toe te kennen aan de diverse categorieën vee.

Tabel 5.10 Samenvatting waardering rundvee

	Situatie per 1 januari			Situatie per 31 december		
	aantal	prijs (gld.)	waarde	aantal	prijs (gld.)	waarde
Kalveren	22	605	13.310	22	540	11.880
Pinken	25	1.278	31.950	25	1.088	27.200
Melkkoeien	56	1.910	106.960	56	2.075	116.200
Fokstier	1	1.710	1.710	1	2.460	2.460
Totaal			153.930			157.740

5.3.5 Verwerking van de verandering

Indien de waarde van het rundvee zowel per 1 januari als per 31 december bekend is, kan op basis van het verschil tussen deze beide bedragen de verandering van de fair value van het huidige boekjaar bepaald worden.

De verandering kan worden gezien als de vervanging van de afschrijvingen en aanwas van de biologische activa. Ten opzichte van de oude situatie dienen dus de aanwas van het vee en de afschrijving op de levende activa geëlimineerd te worden. Ter vervanging hiervan komt het verschil tussen de beide bedragen uit bovenstaande tabel:

Fair value per 1-1-98	f 153.930,-
Per 31-12-98	f 157.740,-
Verandering	f 3.810,-

5.3.6 Splitsing in prijs component en fysieke component

Aangezien in deze casus uitgegaan wordt van een gelijk aantal dieren aan het begin en aan het einde van de verslagperiode en er tevens een ideaalcomplex wordt verondersteld heeft dit tot gevolg dat er in principe geen verandering als gevolg van fysieke componenten heeft

plaatsgevonden. De enige wijziging van de fair value die het gevolg van fysieke oorzaken is, betreft de *fair value*-verandering van de fokstier. Zoals reeds bij de bepaling van de waarde van deze fokstier naar voren is gekomen, is het niet mogelijk om tot de bepaling van een marktprijs te komen. Als gevolg hiervan moet de verandering van de waarde van de fokstier volledig toegeschreven worden aan fysieke componenten.

Het resterende deel van de verandering van de fair value kan worden beschouwd als prijscomponent.

Wijziging van de fair value van de fokstier: $2.460 - 1.710 = 750$ (fysieke component)
Wijziging van het overige vee: $3.810 - 750 = 3.060$ (prijscomponent)

5.3.7 Fruitopstanden

De overwegingen zoals die reeds bij het rundvee aan de orde zijn geweest, zijn ook van toepassing op de waardering van de fruitopstanden en zullen om die reden niet opnieuw uitgebreid aan de orde komen.

Voor de waardering van de fruitopstanden komen we uit bij de paragrafen 21 tot en met 31. Volgens de ED 65 dienen de fruitopstanden gewaardeerd te worden op de fair value.

Stap 1: waardering tegen de marktprijs van een actieve markt

Binnen deze stap zijn er twee mogelijkheden: of het actief wordt verkocht in de lokale markt, waarbij de marktprijs van die markt geldt, of het actief wordt verkocht in een externe, niet lokale markt, waarbij de fair value dan bestaat uit de marktprijs van die markt verminderd met bepaalde verkoopkosten.

Geconstateerd kan worden dat er in Nederland voor de fruitopstanden geen actieve markt ¹ aanwezig is, zodat er van verkoop op een lokale markt geen sprake kan zijn. Vanwege de incurantheid van de fruitopstanden ² is er tevens geen vorm van een actieve externe markt voor fruitopstanden aanwezig.

Stap 2: waardering afgeleid van een of meer van de volgende waarderingbases

Indien er geen actieve markt aanwezig is dient gewerkt te gaan worden met de alternatieven zoals die in paragraaf 26 van ED65 zijn aangedragen.

Meest recente marktprijs van dit soort activa

Aangezien er nauwelijks handel plaatsvindt in fruitopstanden behoort ook dit alternatief niet tot de mogelijkheden. De enige verkoop van fruitopstanden betreft veelal de verkoop van het gehele bedrijf, waarbij de verkoop van de fruitopstanden dan als onderdeel van het te verkopen bedrijf worden aangemerkt. Vaststaat dat er in ieder geval geen afzonderlijke markt voor de fruitopstanden aanwezig is.

---

¹ Zie definitie in paragraaf 1.5.

² Na inplant van de fruitbomen is het economisch veelal niet interessant om deze te rooien en opnieuw te verkopen; het kopen van volledig nieuwe bomen blijkt een optie die aantrekkelijker is.

Marktprijzen van gelijke of gerelateerde activa

Er zijn geen gelijke of gerelateerde activa aan fruitopstanden die wel een marktwaardering hebben.

Branchenormen

Gezien de geringe relevantie van normen voor de waardering van fruitopstanden en het reeds aanwezig zijn van de fiscale landbouwnormen zijn er geen andere branchenormen aanwezig. Aangezien deze fiscale landbouwnormen echter bij de waardering van de fruitopstanden volgens de oude situatie al zijn meegenomen zal er in de nieuwe situatie, mede gezien de eis van het IASC, geen aandacht aan deze landbouwnormen worden besteed.

Netto contante waarde

Deze methode kan in principe te allen tijde uitgevoerd worden. Belangrijkste vraag hierbij is de betrouwbaarheid van de waardering.

De volgende gegevens zijn nodig voor het bepalen van de netto contante waarde:

- toekomstige kasstromen:
  - opbrengsten per jaar;
  - kosten per jaar;
  - aantal jaren van nog te verwachten opbrengsten;
  - restwaarde c.q. rooikosten;
- disconteringspercentage.

De toekomstige opbrengsten van de fruitopstanden bestaan uit de opbrengsten van het fruit die tijdens de levensduur van de fruitopstanden wordt geoogst. De berekening van deze opbrengst vindt plaats door de gemiddelde productie per hectare te vermenigvuldigen met de gemiddelde opbrengstprijis per kilo fruit. Evenals bij de waardering van het rundvee komt de vraag naar voren of uitgegaan moet worden van individuele gegevens van een onderneming of dat aansluiting moet worden gezocht bij landelijke gemiddelde gegevens. De landelijke gemiddelde gegevens bij fruitopstanden zijn echter minder eenduidig toe te passen dan bij het rundvee. Terwijl de ene fruitteler zich nadrukkelijk richt op de kwaliteit kan een andere fruitteler zich juist meer richten op de kwantiteit. Tevens zijn allerlei factoren van invloed op de hoogte van de productiehoeveelheid per hectare:

- soort grond;
- weersomstandigheden;
- ligging van het perceel;
- kwaliteit van de fruitopstanden;
- teeltwijze van de fruitteler;
- dichtheid van de beplanting.

Omdat in deze casus echter uit wordt gegaan van een gemiddeld fruitteeltbedrijf, is aansluiting gezocht bij de gegevens van het gemiddelde fruitteeltbedrijf en de gemiddelde marktprijzen van het fruit.

Voor deze gemiddelde marktprijis is het landelijke gemiddelde genomen over een periode van drie jaar. Deze landelijke gemiddelde prijs is berekend op basis van de totale

aanvoer op de Nederlandse veilingen, vermenigvuldigd met de behaalde veelprijzen per kwaliteitssoort.

Voor wat betreft de levensduur van de bomen en de gemiddelde oogst per hectare is aansluiting gezocht bij de ervaringsgegevens zoals die op het LEI worden gehanteerd.

Met betrekking tot de toe te rekenen kosten aan de fruitopstanden spelen dezelfde vragen een rol als bij het rundvee, namelijk:

1. het opnemen van vaste kosten;
2. het toepassen van de 'berekende rente';
3. het toepassen van de 'berekende pacht';
4. het toepassen van het 'berekend loon ondernemer(s)';
5. de verdeling van de totale kosten.

De beantwoording van de vragen 1 tot en met 4 is voor de fruitopstanden gelijk aan die van het rundvee (zie paragraaf 5.3.4) en wordt hier dan ook niet verder uitgediept.

De verdeling van de totale kosten over de diverse categorieën biologische activa (vraag 5) speelt bij de fruitopstanden geen expliciete rol. Terwijl er bij het rundvee duidelijke categorieën vee zijn aan te wijzen, is er bij de fruitopstanden geen duidelijk onderscheid tussen de diverse soorten fruitopstanden. Door het LEI wordt dan bij de verdeling van kosten geen expliciet onderscheid tussen soorten fruitopstanden gemaakt en wordt er vanuit gegaan dat aan ieder perceel een evenredige hoeveelheid van de kosten toegerekend kan worden. In deze publicatie wordt bij deze zienswijze aangesloten, aangezien duidelijke gegevens over kostenverdeling over diverse percelen fruitopstanden niet aanwezig bleken te zijn.

Resumerend kan gesteld worden dat voor de invulling van de toe te rekenen kosten de berekeningswijze van het LEI gevolgd zal worden, uitgezonderd het 'berekend loon ondernemer' en 'berekend loon gezinsleden', met een correctie voor het aandeel van andere categorieën rundvee in de totale kosten.

Evenals bij het rundvee wordt bij de berekening van indirecte opbrengstwaarde van de fruitopstanden een disconteringspercentage van 5% gehanteerd.

In tabel 5.11 zijn de gegevens, die nodig zijn voor het bepalen van de netto contante waarde van de fruitopstanden, opgenomen. De uitleg van de berekening van deze afzonderlijke bedragen is te vinden in bijlagen bij de jaarrekeningen volgens de nieuwe situatie.

Uitkomst van deze 'netto constante waarde'-methode zijn de volgende twee bedragen:
Waarde van de fruitopstanden per 01-01-98: f 371.430,-
Waarde van de fruitopstanden per 31-12-98: f 661.690,-

Een weergave van de berekeningsmethodiek van de netto contante waarde is te vinden in bijlage 5. Zoals ook bij het melkvee is gebeurd, is de verwachting van de opbrengstprijzen gebaseerd op de gemiddelde prijs in de 3 voorafgaande jaren. Dit leidt echter bij de fruitopstanden in het jaar 1998 tot een sterke wijziging in de waardering. Blijkbaar is een periode van 3 jaar bij het fruit te kort om een betrouwbare inschatting van de toekomstige opbrengsten te verkrijgen.

Tabel 5.11 *Uitgangsgegevens voor de berekening van de netto contante waarde van fruitopstanden*

Gegevens	Elstar	Jonagold	Conference	Doyenne
Kilo's fruit per hectare	40.000	40.000	40.000	25.000
Prijs per kilo 1995-1997 in gld.	0,91	0,61	1,03	0,98
Prijs per kilo 1996-1998 in gld.	0,96	0,74	1,19	1,16
Levensduur boom	12	12	25	25
Kosten per ha 1997 in gld.	30.510			
Kosten per ha 1998 in gld.	29.800			
Rooikosten per hectare in gld.	500			
Rekenrente (%)	5			

Directe opbrengstwaarde

Dit alternatief is, gezien de bepalingen die er in ED 65 bij gegeven worden, niet van toepassing op de fruitopstanden. Zoals reeds aangegeven bij de bepaling van de directe opbrengstwaarde bij het rundvee, kan bij agrarische systemen met een lange productiecycclus geen gebruik worden gemaakt van deze methode, aangezien de directe opbrengstwaarde geen rekening houdt met het contant maken van toekomstige kasstromen. Bij deze systemen moet gebruikgemaakt worden van de indirecte opbrengstwaarde.

Historische kostprijs

De voorwaarde die ED 65 erbij stelt moeten wel in acht worden genomen, zodat na een korte periode na het inplanten dit alternatief als nog vervalt. Bij de fruitopstanden zou er bijvoorbeeld een korte periode na de aanplant (waarin sprake is van een geringe biologische transformatie) de aanplantkosten als fair value aangemerkt kunnen worden. In deze publicatie zouden de fruitopstanden in dat geval een fair value van f 25.000 per hectare hebben.

5.3.8 Verwerking van de verandering van de fair value

Indien deze waarde zowel per 1 januari als per 31 december bekend is, kan op basis van het verschil tussen deze beide bedragen de verandering van de fair value van het huidige boekjaar bepaald worden.

De verandering kan worden gezien als de vervanging van de afschrijvingen en aanwas van de biologische activa in de oude situatie. Ten opzichte van de oude situatie dienen dus de aanwas van het opstanden en de afschrijving op de levende activa geëlimineerd te worden. Ter vervanging hiervan komt het verschil tussen de beide uitkomsten van de berekening van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen:

Waarde van de fruitopstanden per 01-01-98: f 371.430,-
 Waarde van de fruitopstanden per 31-12-98: f 661.690,-
 Verandering van de fair value: f 290.260,-

5.3.9 Splitsing in een prijscomponent en fysieke component

De vraag die bij deze splitsing een rol speelt is wat als prijs component en fysieke component moet worden aangemerkt. In paragraaf 52 van de exposure draft wordt aangegeven dat de prijsveranderingen ontstaan als gevolg van marktfactoren. Nu er voor de fruitopstanden geen actieve markt aanwezig is en de waarde van de fruitopstanden wordt afgeleid van andere waarderingsbases dan de marktprijs, lijken marktfactoren dus afwezig te zijn. Bij de berekening van de indirecte opbrengstwaarde worden de opbrengsten echter berekend met een kiloprijs die tot stand komt op de Nederlandse veilingen, die conform de definiëring van de nieuwe exposure draft aangemerkt kunnen worden als actieve markten. Voor de vraag of de verandering van deze kiloprijzen aangemerkt moeten worden als prijscomponent van de verandering van de fair value van de fruitopstanden blijkt de nieuwe exposure draft geen afdoend antwoord te geven.

Bij de uitwerking van de splitsing van prijscomponent en fysieke component wordt er mijns inziens onvoldoende rekening gehouden met het splitsen van de verandering van de fair value bij andere waarderingsbases dan de waardering tegen de fair value op een actieve markt. Ook de gegeven voorbeelden bij dit onderdeel van de exposure draft gaan slechts in op de splitsing van verandering van de fair value van biologische activa waarvoor een actieve markt aanwezig is. De enige kanttekening die de exposure draft plaats bij de splitsing is dat deze op een betrouwbare wijze bepaald moet kunnen worden (paragraaf 54).

In deze publicatie zal de invloed van de prijswijziging van de kiloprijs van het fruit als prijscomponent worden aangemerkt, waarna het overige deel van de verandering van de fair value van de fruitopstanden aangemerkt zal worden als verandering die het gevolg is van fysieke veranderingen.

Hieronder wordt de invloed van de opbrengstprijs volgens bovenstaande berekening weergegeven. Deze berekeningswijze is gelijk aan de eerdere berekening van de fair value van de fruitopstanden, met als enige onderscheid dat nu voor de berekening van de fair value aan het einde van de periode, de fysieke toestand aan het begin van de periode als uitgangspunt genomen wordt. In formulevorm luidt de berekening als volgt:

Prijscomponent: $(P_{eind} - P_{begin}) * H_{begin}$

Waarbij: P = prijs;

H = hoeveelheid.

Fair value per 01-01-98: $f\ 371.430,-$

Fair value per 31-12-98 bij gelijke fysieke toestand: $f\ 644.515,-$

Prijscomponent van de verandering van de fair value: $f\ 273.085,-$

De fysieke component van de verandering van de fair value dient volgens deze berekening te bedragen: $290.260 - 273.085 = 17.175$.

De vraag is echter of dit positieve bedrag correct is, aangezien dit positieve verschil wordt veroorzaakt door een daling van de kosten per hectare van eind 1998 ten opzichte

van eind 1997. Indien deze kostendaling geëlimineerd wordt komt de totale verandering van de fair value op f 249.320,- in welk geval de fysieke component negatief is.

De verandering van de fair value als gevolg van marktfactoren wordt in deze berekening tevens vertekend door het aantal jaren waarover de toekomstige kasstromen worden berekend. Door de fysieke toestand aan het einde van 1998 gelijk te stellen aan die van het begin van 1998, wordt bij de berekening van de fair value per 31-12-98 een extra jaar aan toekomstige kasstromen meeberekend. Het een en ander wordt verduidelijkt in het volgende voorbeeld:

Voorbeeld

Stel:

1 ha appels die geplant is per 1 januari 1995

Verwachte levensduur van de opstanden is 12 jaar

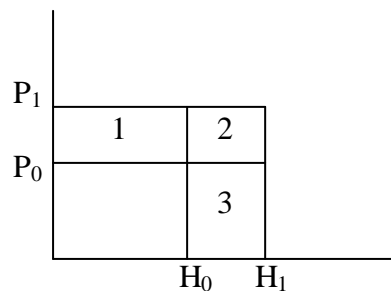
Resterende levensduur per 01-01-98: $12 - 3 = 9$

Resterende levensduur per 31-12-98: $12 - 4 = 8$

Door bij de berekening van de prijscomponent uit te gaan van een gelijke fysieke toestand, met de situatie per 01-01-98 als uitgangspunt, heeft dat per 31-12-98 een extra jaar aan verwachte toekomstige kasstromen, namelijk geen 8 maar 9 jaren, tot gevolg.

Ter voorkoming van dit probleem zou bij de berekening van de prijscomponent per 31-12-98 wel uitgegaan kunnen worden van 8 jaren. De bepaling van het aantal jaren te verwachte toekomstige kasstromen is echter gekoppeld aan de fysieke toestand van de fruitopstanden, zodat dit alternatief (theoretisch) strijdig is met inhoud van de nieuwe exposure draft.

De problematiek van de splitsing van de fair value in een prijs- en fysiekcomponent is in figuur 5.2 grafisch weergegeven.

Waarbij: P = prijs;
H = Hoeveelheid.

Figuur 5.2 Splitsing van verandering fair value in een prijs- en hoeveelheidsverschil

De problematiek van deze splitsing richt zich op gebied 2. Het gebied 1 wordt gezien als prijscomponent en het gebied 3 als fysiekcomponent. In gebied 2 is er zowel sprake van prijsinvloeden als van fysieke invloeden en het is niet eenduidig aan te geven wat de grote van beide invloeden is. In het bovenstaande voorbeeld van de fruitopstanden vindt er een bijzondere verschuiving in de hoeveelheid (H) plaatst, die tevens gekoppeld is aan de prijscomponent van de diverse jaren.

Gezien de problematische berekening van de beide componenten van de verandering van de fair value en het feit dat de nieuwe exposure draft een splitsing slechts aanmoedigt, wordt volstaan met het schetsen van het probleem en zal een splitsing van de verandering van de fair value niet opgenomen worden in de jaarrekening van het fruitteeltbedrijf.

5.4 Presentatie en toelichting

5.4.1 Inleiding

In deze paragraaf zal ingegaan worden op de presentatie en toelichting zoals die in de nieuwe situatie vereist is. Deze informatie is te vinden in paragraaf 2.8. In paragraaf 5.4.2 komt het melkveebedrijf aan de orde en in 5.4.3 het fruitteeltbedrijf.

5.4.2 Rundvee

De biologische activa dienen afzonderlijk op de balans te worden weergegeven en gesplitst te worden naar rijp en niet-rijp. De melkkoeien en de fokstier kunnen aangemerkt worden als rijpe biologische activa, terwijl de kalveren en pinken als niet-rijp gepresenteerd worden.

De berekening van de waarde van de melkkoeien is in de jaarrekening volgens de nieuwe situatie opgenomen in een aparte bijlage, waarin de diverse aannames en uitgangspunten uiteengezet worden.

Aangezien er sprake is van een ideaalcomplex en het stuks vee per 1 januari en per 31 december gelijk is, is het mogelijk om bij het rundvee en splitsing te maken tussen een prijs- en een fysieke component. Doordat het aantal kalveren, pinken en melkkoeien gelijk wordt verondersteld, zijn de veranderingen in deze soorten rundvee aan te merken als prijsveranderingen. De verandering van de waarde van de fokstier kan volledig als fysieke verandering worden aangemerkt, aangezien voor de fokstier, vanwege zijn unieke karakter, geen marktprijs voorhanden is. Ook is door de waarderingbasis van deze fokstier de invloed van eventuele marktprijzen nagenoeg nihil. Slechts in bijzondere omstandigheden kunnen er prijsinvloeden worden aangemerkt, bijvoorbeeld wanneer als gevolg van technische ontwikkelingen de services van de fokstieren minder waard worden.

5.4.3 Fruitopstanden

De biologische activa dienen afzonderlijk op de balans te worden weergegeven en gesplitst te worden naar rijp en niet-rijp. Als omslagpunt van niet-rijp naar rijp met betrekking tot de fruitopstanden wordt in deze publicatie het jaar gehanteerd waarin een volle productie

gerealiseerd kan worden. Voor de appels is dit vanaf het derde jaar en voor peren vanaf het vijfde jaar.

Er is voor gekozen om de berekening van de verwachte toekomstige kasstromen in een aparte bijlage bij de jaarrekening te voegen, om zo de overzichtelijkheid van de toelichting bij de jaarrekening niet door een vrij ingewikkelde berekening van de netto contante waarde teniet te doen.

Aangezien de verandering van de fair value niet op betrouwbare wijze gesplitst kan worden in een fysiek- en prijscomponent (zie paragraaf 5.3.9), is deze splitsing in de jaarrekening achterwege gelaten.

In het overzicht materiele vaste activa (bijlage 1 van de jaarrekeningen) komt de problematiek met betrekking tot twee verschillende waarderingsmethoden naar voren. Doordat de activa die aan de biologische activa verwant zijn tegen de actuele waarde zijn gewaardeerd en de overige activa tegen historische kostprijs is het niet mogelijk deze beide verschillende waarderingsgrondslagen in één tabel (overzicht) weer te geven. In de bijlage is een splitsing gemaakt tussen enerzijds de aan de biologische activa verwante activa die tegen actuele waarde zijn gewaardeerd en anderzijds de overige activa die tegen historische kosten zijn gewaardeerd.

Aangezien de biologische activa in de balans afzonderlijk zijn gerubriceerd, zijn deze activa in het overzicht van materiële vaste activa achterwege gelaten en is er voor deze activa een afzonderlijk overzicht opgenomen. De in bijlage 1 bij de jaarrekeningen weergegeven overzichten dienen gezien te worden als de invulling van het verloopoverzicht van de veranderingen in de boekwaarde van de biologische activa zoals dit ter sprake komt in paragraaf 61 van exposure draft 65 en zoals behandeld in paragraaf 2.8.2 van deze publicatie.

5.5 Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk is de derde deelvraag behandeld, namelijk de praktische toepassing van het invullen van de jaarrekening. Allereerst is ingegaan op het opstellen van de jaarrekening volgens de oude situatie. Hiervoor is met betrekking tot de biologische en de daaraan aanverwante activa gebruikgemaakt van de landelijke landbouwnormen.

In de nieuwe situatie is geprobeerd een concrete toepassing te maken van de uitgangspunten van het IASC zoals deze zijn verwoord in exposure draft 65. Bij het rundvee blijkt voor de ene categorie wel een actieve markt aanwezig (kalveren en pinken), terwijl voor de melkkoeien en de fokstier de alternatieve waarderingsbases toegepast moeten worden. Voor de fokstier blijkt er in de praktijk echter moeilijk een jaarlijkse fair value bepaald te kunnen worden, zodat er voor gekozen is om dit probleem slechts te schetsen en verder de waarde die de stier in de oude situatie heeft (landbouwnormen), over te nemen in de nieuwe situatie. De waarde van melkkoeien is bepaald door het berekenen van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van deze categorie rundvee. Ook voor de fruitopstanden blijkt alleen een *fair value*-waardering mogelijk op basis van de 'netto constante waarde'-methode.

Voor het berekenen van de netto contante waarde zijn de volgende gegevens nodig:

- toekomstige kasstromen:

- opbrengst per jaar;
- kosten per jaar;
- aantal jaren van nog te verwachten opbrengsten;
- restwaarde;
- disconteringspercentage.

Het voornaamste struikelblok bij de bepaling van de indirecte opbrengstwaarde wordt gevormd door de toe te rekenen kosten aan de melkkoe.

Allereerst komt hierbij de vraag naar voren of uitgegaan moet worden van de kosten van het gemiddelde melkvee- of fruitteeltbedrijf of dat uitgegaan moet worden van het kostenniveau van de individuele onderneming. De waardering tegen het gemiddelde kostenniveau zal naar verwachting het dichtst de marktwaarde benaderen want dit is immers de waarde die het gemiddelde bedrijf met het actief kan behalen (de evenwichtsprijs).

Het tweede probleem dat bij de toe te rekenen kosten naar voren komen is wat onder deze kosten moet worden verstaan. Hierbij spelen de volgende discussiepunten:

1. Opnemen van afschrijvingen
Met behulp van afschrijvingen worden investeringen verdeeld over een aantal jaren. Theoretisch dient bij de berekening van de netto contante waarde van de werkelijke kasstromen te worden uitgegaan, wat inhoudt dat niet uitgegaan dient te worden van de afschrijvingen, maar van de werkelijke geïnvesteerde bedragen. Eenvoudigheidshalve wordt uitgegaan van de afschrijvingen, waarbij wel bedacht dient te worden dat zodoende een rentevoordeel wordt gecreëerd;
2. Toepassen van de 'berekende rente'
Hoewel het niet gebruikelijk is om bij de 'netto constante waarde'-methode rentekosten op te nemen, wordt in deze publicatie de vermogenskosten toch onder de kosten opgenomen. Dit in verband met het rentevoordeel dat onder punt 1 wordt gecreëerd. Deze vermogenskosten zijn opgenomen door de op het LEI gehanteerde berekende rentekosten als kosten op te nemen. De op deze manier berekende rentekosten zijn bij benadering gelijk aan het bij punt 1 genoemde rentevoordeel;
3. Toepassen van de 'berekende pacht'
In plaats van de werkelijke kosten voor oude gebouwen en grond, worden eenvoudigheidshalve pachtkosten opgenomen voor alle bedrijven. Evenals bij punt 2 gelden deze kosten ook hier om het rentevoordeel van de afschrijvingen te compenseren;
4. Toepassen van het 'berekend loon ondernemer(s)'
In de berekening van het LEI van de gemiddelde agrarische onderneming wordt uitgegaan van berekend loon voor een ondernemer en zijn gezinsleden die werkzaam zijn op het bedrijf. Dit loon ligt echter aanzienlijk boven het werkelijk door een agrariër verdiende uurloon, zodat deze kostenpost bij de berekening van de netto contante waarde wordt geëlimineerd;
5. Verdeling van de totale kosten over de diverse categorieën biologische activa
Dit punt geldt in deze publicatie alleen voor het melkveebedrijf. De totale kosten dienen verdeeld te worden over de kalveren, pinken, melkkoeien en de fokstier. Op

basis van vergelijking van diverse opbrengsten en kostensoorten is een verdeling van de totale kosten gemaakt.

Aangezien bij de fruitopstanden niet expliciet sprake is van verschillende categorieën zijn bij de fruitopstanden de kosten gelijkmatig over de diverse soorten fruitopstanden verdeeld.

Resumerend kan gesteld worden dat voor de invulling van de toe te rekenen kosten de berekeningswijze van het LEI gevolgd kan worden, uitgezonderd het 'berekend loon ondernemer' en 'berekend loon gezinsleden', met een correctie voor het aandeel van andere categorieën rundvee in de totale kosten.

Het hier gebruikte disconteringspercentage van 5% werd ten tijde van het schrijven op het LEI gehanteerd.

Samenvattend zijn de in tabel 5.12 toe te kennen aan de diverse categorieën vee.

Tabel 5.12 Samenvatting waardering rundvee

	Situatie Per 1 januari			Situatie per 31 december		
	aantal	prijs (gld.)	waarde	aantal	prijs (gld.)	waarde
Kalveren	22	605	13.310	22	540	11.880
Pinken	25	1.278	31.950	25	1.088	27.200
Melkkoeien	56	1.910	106.960	56	2.075	116.200
Fokstier	1	1.710	1.710	1	2.460	2.460
Totaal			153.930			157.740

Voor de fruitopstanden gelden de volgende twee bedragen:

Waarde van de fruitopstanden per 01-01-98: f 371.430,-

Waarde van de fruitopstanden per 31-12-98: f 661.690,-

Een gedetailleerde weergave van de berekening van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van zowel de melkkoeien als de fruitopstanden is te vinden in bijlage 5.

Op basis van de in dit hoofdstuk uitgevoerde praktische toepassing van de nieuwe exposure draft blijkt dat deze met inachtneming van bovengenoemde problemen wel toepasbaar is. De vraag is wel in hoeverre de hierboven uitgevoerde berekeningen betrouwbaar zijn.

Verwerking van de verandering van de fair value

Van de hierboven genoemde waarden van de biologische activa zijn de verschillen tussen 1 januari 1998 en 31 december 1998 als opbrengst in de jaarrekening verwerkt. Voor het rundvee bedraagt deze opbrengst f 3.810,- en voor de fruitopstanden f 290.260,-. Beide bedragen zijn opgenomen onder de post 'opbrengst rundvee' respectievelijk 'opbrengst fruit'. Deze beide posten zijn in de toelichting bij de winst- en verliesrekening uitgesplitst,

waarbij de opbrengst als gevolg van de verandering van de fair value afzonderlijk is weergegeven.

Presentatie en toelichting

De biologische activa zijn afzonderlijk op de balans weergegeven. Bij het rundvee worden de melkkoeien en de fokstier als rijpe biologische activa aangemerkt en de kalveren en pinken als niet-rijp. Bij de fruitopstanden geldt het omslagpunt voor appelbomen na het tweede jaar en voor perenbomen na het vierde jaar.

De berekening van de waarde van de biologische activa is in een aparte bijlage opgenomen, waarbij de onderliggende waarden zijn weergegeven en toegelicht.

De splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component blijkt voor het rundvee wel mogelijk, maar voor de fruitopstanden als gevolg van de 'netto constante waarde'-berekening niet.

In het overzicht materiële vaste activa bij de jaarrekening komt de problematiek van toepassing van twee waardingsgrondslagen naar voren. Doordat de activa die aan de biologische activa verwant zijn tegen fair value zijn gewaardeerd en de overige materiële vaste activa tegen historische kosten, zijn deze niet in één overzicht samen te voegen.

6. Leren leven met

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de gehouden interviews worden weergegeven. De resultaten zullen eerst per interview afzonderlijk worden weergegeven met daarbij een korte samenvatting, waarna aan het einde van het hoofdstuk een geïntegreerde samenvatting en conclusies gegeven zal worden. Achtereenvolgens komen de meningen van de volgende personen naar voren: de accountant (6.2), de bankmedewerker (6.3), de DLV-adviseur (6.4) en de fruitteler (6.5). Paragraaf (6.6) bevat een integrale samenvatting en conclusies van de diverse interviews.

6.2 De accountant

6.2.1 Inleiding

Dit interview was voornamelijk gericht op het traject van de opstelling van de jaarrekening en de jaarrekening als 'product' van de accountant. Aangezien de jaarrekening volgens de oude situatie overeenkwam met de verslaggeving zoals deze door de desbetreffende accountant wordt uitgevoerd, is tijdens het interview met name ingegaan op de vraag in hoeverre de nieuwe situatie relevanter en betrouwbaarder is dan de oude situatie. In de volgende paragrafen zal eerst een algemeen overzicht worden gegeven (paragraaf 6.2.2) en daarna zullen de resultaten die betrekking hebben op de drie probleemgebieden worden weergegeven in de paragrafen 6.2.3, 6.2.4 en 6.2.5. Deze paragraaf wordt besloten met een samenvatting (6.2.6).

6.2.2 Algemeen

Bij de klanten van de geïnterviewde accountant wordt vaak alleen een fiscaal verslag (jaarrekening volgens de oude situatie) opgesteld. Hierop maken alleen BV's een uitzondering, waarvoor zowel een fiscaal als bedrijfseconomisch verslag opgesteld wordt.

De jaarrekening blijkt voor de klant van belang om in eniger mate inzage te krijgen in de bedrijfsvoering. Nadeel is echter wel dat de historische waarde zoals die in het fiscale verslag naar voren komt, niet overeenkomt met de economische waarde van de onderneming. In het geval van waardering tegen fair value weet de ondernemer dus wat zijn onderneming werkelijk waard is en dat is positief voor de begrijpelijkheid en de relevantie van de jaarrekening.

Voor de relatie met de bank lijkt waardering tegen fair value een duidelijke toegevoegde waarde te hebben. Nu neemt de bank de gegevens uit het fiscale verslag over en rekent deze om naar een eigen gewenste waardering. Indien deze gewenste waardering

in grote mate reeds door de klant zelf wordt uitgevoerd bespaart dat voor de bank tijd en dus geld. Waarschijnlijk zullen de kengetallen die uit de jaarrekening voortvloeien door de bank wel op een andere wijze berekend worden.

Het opstellen van een bedrijfseconomische jaarrekening (gewaardeerd tegen fair value) leidt per definitie tot een tweetal jaarrekeningen, aangezien fiscaal altijd tegen historische kosten gewaardeerd dient te worden. Dit opstellen van twee jaarrekeningen zal leiden tot hogere kosten en is dus vaak niet acceptabel voor de agrariër.

Hoewel waardering tegen fair value misschien minder betrouwbaar is dan waardering volgens de fiscale normen, mag er een balansafwijking van 5% plaatsvinden voordat sprake is van een niet-materieel verschil.

6.2.3 Waardering

Immateriële vaste activa

Fiscaal bezien is het wenselijk om zo snel mogelijk af te schrijven (de te betalen belasting zo lang mogelijk uit stellen), dit in tegenstelling tot de bedrijfseconomische poging om de werkelijke waarde weer te geven. De oude situatie is zeer betrouwbaar, omdat uitgegaan wordt van werkelijk betaalde bedragen.

Hoewel de nieuwe situatie aanzienlijk relevanter is, heeft de waardering tegen fair value alleen toegevoegde waarde als de jaarrekening vrij snel na balansdatum wordt opgesteld, aangezien de waardering niet meer actueel is. Voorkomen moet worden dat er een te hoge waarde wordt weergegeven, aangezien dit niet strookt met de doelstelling van de jaarrekening (getrouw beeld).

Bij de betrouwbaarheid van de fair value van het melkquotum speelt het vetgehalte een belangrijke rol ¹. Aangezien een geringe verandering van het vetpercentage een grote invloed op de hoogte van het melkquotum heeft, zal ter voorkoming van een subjectieve vaststelling van het vetpercentage van normen uitgegaan moeten worden. In deze publicatie is overigens reeds van normen zoals deze bij het LEI aanwezig zijn, uitgegaan.

Agrarische gronden

Het waarden van agrarische gronden tegen fair value is voor de accountant relevanter dan de waardering van het melkquotum tegen actuele waarde. Ook hier moet met diverse variabelen (ligging perceel, soort grond, uitweg aanwezig, enzovoort) gewerkt worden en om die reden kan het in verband met de betrouwbaarheid van de waardering niet anders dan dat van normen uit gegaan wordt. Individuele waardering is in deze situatie te subjectief en het jaarlijks uit laten voeren van een taxatie te duur.

Rundvee

De bedrijfseconomische waarde is belangrijk voor agrariërs. Hierbij is wel de hantering van goede normen en standaarden van belang, waarbij met name de goede afgrenzing tussen de diverse soorten vee en de leeftijdsduur belangrijk zijn.

Voor de juistheid van de waardering volgens de 'netto contante waarde'-methode zou er eigenlijk wel uitgegaan dienen te worden van de kosten voor eigen arbeid, aangezien

---

¹ Marktprijzen voor het melkquotum worden weergegeven per procent; voor de berekening van de literprijs van het melkquotum moet dus eerst het percentage vet per liter vastgesteld worden.

deze een wezenlijk onderdeel van de kosten uitmaken. Doordat de fair value van het rundvee dan negatief wordt, kunnen er vragen bij de betrouwbaarheid van deze methode gesteld worden. Aan deze problematiek kan enigszins tegemoetgekomen worden door bij de berekening van de fair value de marktprijs (van het minder goede rundvee) in het achterhoofd te houden. Het is namelijk niet aannemelijk dat een goede melkkoe een lagere waarde heeft dan een mindere goede melkkoe.

De vraag in hoeverre bij de berekening van de fair value uitgegaan dient te worden van centrale normen voor de opbrengsten- en kostenstructuur, of dat er van de individuele opbrengsten- en kostenstructuur uitgegaan dient te worden, zal bij de behandeling van de fruitopstanden naar voren komen, aangezien de gevolgen van de beantwoording van deze vraag daar beter zichtbaar zijn.

Fruitopstanden

Met name bij de fruitopstanden komen de gevolgen tussen de keuze voor het hanteren van gemiddelde opbrengsten- en kostenstructuren of individuele opbrengsten- en kostenstructuren naar voren. Bij hantering van centraal geregistreerde (gemiddelde) opbrengsten- en kostenprijzen zou een algemeen geldende marktprijs kunnen worden verkregen, maar zo wordt geen inzicht gegeven in de waarde die de ondernemer met zijn fruitopstanden nog kan realiseren. Met name bij deze biologische activa speelt dit een rol, aangezien er significante verschillen tussen fruittelers zijn te constateren. Dit vindt zijn oorzaken in soort fruitopstand (onderstam, boomstructuur) en toegepaste teelttechnieken. Tevens leidt kostenbewustzijn vaak tot vermeerdering van de opbrengsten. Van belang is bijvoorbeeld ook het afzetkanaal waarlangs het fruit wordt afgezet.

Voor de opbrengstprijs zou uitgegaan dienen te worden van de gemiddelde opbrengstprijzen van de individuele onderneming over een aantal jaren.

Door het hanteren van individuele opbrengsten- en kostenstructuren wordt voorkomen dat een ondernemer die slordig met zijn fruitopstanden omgaat een gemiddelde waarde kan vermelden, wat in zijn geval namelijk een te hoge waarde is. Naar de mening van de accountant komt bij toepassing van centrale gegevens de betrouwbaarheid van de waardering van de fruitopstanden in gevaar. Hoewel deze kritiek terecht lijkt, kan dit probleem verminderd worden door de centrale normen uit te splitsen. De centrale gegevens kunnen bijvoorbeeld gekoppeld worden aan de kwaliteit van het fruit dat door de individuele onderneming wordt geleverd. Zo worden van een onderneming die een mindere kwaliteit levert de fruitopstanden lager gewaardeerd dan van een onderneming die topkwaliteit levert.

Kenmerkend is dat bij de berekening van de indirecte opbrengstwaarde duidelijk naar voren komt dat deze berekening in belangrijke mate marktconform is, met name doordat er een duidelijk onderscheid naar voren komt tussen rendabele en niet-rendabele rassen. Een dergelijke berekening is uitermate relevant, omdat zo beleidsbeslissingen van uitbreiding en herinplanting worden beïnvloed.

Toepassing van de indirecte opbrengstwaarde op basis van individuele gegevens is alleen toepasbaar als:

- er een gedetailleerde gegevensverwerking plaatsvindt; en
- de informatie die voor de berekening nodig is, volledig is, aangezien anders de betrouwbaarheid van deze berekening in gevaar komt.

Het waarden tegen fair value zou dan ook niet verplicht gesteld moeten worden, omdat sommige ondernemers geen behoefte hebben aan extra informatie en er soms tevens geen adequate gegevensverwerking binnen de desbetreffende onderneming plaatsvindt.

6.2.4 Verwerking

Omzet en resultaat

Of de verandering van de fair value in de winst- en verliesrekening verwerkt dient te worden is voor een belangrijk deel afhankelijk van de presentatie. Het verwerken van de verandering van de fair value is wel relevanter, maar deze verandering moet dan wel duidelijk zichtbaar worden onderscheiden van de overige opbrengstsoorten. In de nieuwe exposure draft waarin deze splitsing wordt voorgeschreven wordt aan deze voorwaarde voldaan.

Ongerealiseerde winsten zijn acceptabel mits ze goed uit de balans en de winst- en verliesrekening zijn te halen. De accountant verwijst hiervoor naar een zinsnede uit het Stramien waar in het kader van de betrouwbaarheid wordt aangegeven dat

'om betrouwbaar te zijn, informatie een getrouw beeld dient te geven van de transacties en andere gebeurtenissen die zij in redelijkheid verwacht mag worden weer te geven.'

De landelijke landbouwnormen die nu worden toegepast bevatten overigens ook ongerealiseerde winsten.

Het waarden van biologische en aanverwante activa tegen fair value leidt bij de verwerking echter wel tot problemen. Doordat de overige activa niet tegen fair value worden gewaardeerd ontstaat er een onoverzichtelijke toelichting bij de balans en de winst- en verliesrekening en dit komt de begrijpelijkheid niet ten goede.

Eigen Vermogen

Door de waardering tegen fair value weet de ondernemer hoeveel zijn onderneming werkelijk waard is. Deze waardering beïnvloedt zeker de economische beslissingen van de ondernemer en is dus zeer relevant. Indien de juiste waarderingsgrondslagen worden toegepast zou de betrouwbaarheid geen probleem moeten vormen.

6.2.5 Splitsing

De accountant vindt deze splitsing zeer aanbevelenswaardig omdat zo duidelijk de verhoudingen tussen prijs- en niet-prijsinvloeden zichtbaar worden. Met name de prijsschommelingen moeten goed zichtbaar zijn. Zoals reeds in de publicatie is aangegeven, is de prijscomponent bij de NCW-methode moeilijk te bepalen, zodat het verplicht stellen van deze splitsing naar de mening van de accountant niet mogelijk is. Hij pleit dan ook voor het aanmoedigen van het opnemen van deze splitsing als deze voldoende betrouwbaar gemaakt kan worden.

6.2.6 Samenvatting

Uit dit interview blijkt dat de accountant toepassing van de fair value relevanter vindt dan de waardering volgens de fiscale waarderingsgrondslagen. Belangrijke voorwaarde blijft echter wel dat dit op voldoende betrouwbare wijze moet gebeuren. Zo zullen voor bepaalde activa, zoals agrarische gronden, de basis voor de waardering gelegd moet worden door centraal opgestelde normen, terwijl voor de biologische activa de waardering op basis van de fair value van de individuele agrarische onderneming beduidend relevanter en betrouwbaarder is.

Om de volgende redenen zou de waardering tegen fair value niet verplicht gesteld worden:

- het opmaken van een bedrijfseconomisch verslag (waardering tegen fair value) brengt extra kosten met zich mee;
- sommige agrarische ondernemers hebben geen behoefte aan een dergelijk verslag;
- op sommige agrarische ondernemingen vindt een onvoldoende gedetailleerde gegevensverwerking plaats om een betrouwbare *fair value*-waardering te kunnen garanderen.

Het verwerken van ongerealiseerde resultaten in de winst- en verliesrekening vormt voor de accountant geen probleem, mits deze zodanig worden gepresenteerd dat deze duidelijke onderscheiden zijn van de overige opbrengsten.

Het presenteren van een eigen vermogen dat gebaseerd is op de fair value beïnvloedt naar de mening van de accountant in belangrijke mate de economische beslissingen van een agrariër en is om die reden dus zeer beslist relevant.

Het feit dat biologische en aanverwante activa tegen fair value worden gewaardeerd en de overige activa tegen historische kosten leidt tot een onoverzichtelijke toelichting op de balans en de winst- en verliesrekening en komt de begrijpelijkheid van de jaarrekening dan ook niet ten goede.

Het splitsen van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component dient te worden aangemoedigd aangezien zo de verhouding tussen prijs- en niet-prijsinvloeden zichtbaar worden.

6.3 De bankmedewerker

6.3.1 Inleiding

De vraag die bij dit interview centraal stond was wat naar de mening van de bankmedewerker de meest juiste weergave van vermogen en resultaat is en in hoeverre de nieuwe exposure draft voldoet aan de wensen van de bank. Doordat de bankmedewerker de gegevens van de diverse jaarrekeningen ingevoerd had in het systeem van de bank, kon aan de hand van de daaruit voortgekomen gegevens de positie van beide situaties besproken worden. Om die reden is enigszins afgeweken van de vooraf opgestelde structuur van het interview en zijn de diverse probleemgebieden tijdens het doornemen van de diverse uitdraaien impliciet aan de orde geweest. In paragraaf 6.3.2 zal eerst de positie van de

geïnterviewde bankmedewerker wordt toegelicht, waarna in paragraaf 6.3.3 de resultaten van het interview weergegeven zullen worden. Aan de hand van deze resultaten zal in de laatste subparagraaf 6.3.4 vanuit deze resultaten een aantal conclusies per probleemgebied worden gegeven.

6.3.2 Positie van de bankmedewerker

De functie die de bankmedewerker ten opzichte van de agrariër vervult is die van relatiebeheerder. Belangrijkste werkzaamheden zijn het risico en kredietbeheer van de diverse ondernemingen. Hieruit vloeien de volgende deelgebieden voort:

- verzorgen van diverse financieringen;
- (actieve) begeleiding van de klant;
- algemeen aanspreekpunt.

Deze functie wordt op een vrij autonome wijze uitgevoerd.

6.3.3 Resultaten interview

Bij de kredietbeoordeling spelen de volgende aspecten een belangrijke rol:

1. ondernemer;
2. rentabiliteit (terugbetalingscapaciteit);
3. solvabiliteit (bancair aansprakelijk vermogen);
4. dekking (onderpand/zekerheden).

ad 1. Ondernemer

De beoordeling van het eerste aspect vindt plaats door het contact dat de bankmedewerker met de ondernemer heeft en krijgt om die reden een vrij subjectieve invulling. Voor de berekening van de overige aspecten wordt gebruikgemaakt van de jaarrekening van de agrarische onderneming. In de praktijk blijkt wel dat de punten 1 en 2 een nauwe verwantschap vertonen. Een ondernemer die zijn vak goed 'in de vingers' heeft, is meestal ook in staat een goede rentabiliteit te realiseren.

De aspecten 2 tot en met 4 zijn in volgorde van belangrijkheid opgenomen, waarmee dus aangegeven wordt dat de terugbetalingscapaciteit voor de bank een belangrijke graadmeter is voor de kredietwaardigheid van een onderneming.

Bij de berekening van de punten 2 tot en met 4 wordt uitgegaan van de fiscale jaarrekening, voornamelijk als gevolg van het verplichte karakter, de redelijke standaardindeling en de conservatieve insteek van het verslag. Het bedrijfseconomische verslag is vaak niet aanwezig en wordt dan ook nauwelijks gebruikt; indien dit verslag wel aanwezig is, wordt dit als gemakkelijk ervaren.

De gegevens van dit fiscale verslag worden ingevoerd in het kredietbeoordelingsprogramma van de bank, waarbij met name de balans en de winst- en verliesrekening van belang zijn.

Vooraf wordt de onderneming ingedeeld in een bepaalde categorie (bedrijfstak) waar dan door het kredietbeoordelingsprogramma een aantal consequenties aan worden

verbonden, voornamelijk als gevolg van de specifieke risico's van de bedrijfstak waarin de onderneming opereert.

ad 2. Rentabiliteit (terugbetalingscapaciteit)

De betalingsverplichtingen (met name rente en aflossing) moet de onderneming kunnen voldoen uit de kasstromen die uit de normale bedrijfsexploitatie komen. Deze kasstromen worden vanuit de winst- en verliesrekening berekend. Omdat de kasstromen van een onderneming voor de bank van belang zijn, wordt er een omrekening gemaakt van het bedrijfsresultaat zoals deze uit de winst- en verliesrekening blijkt naar de terugbetalingscapaciteit.

De terugbetalingscapaciteit (toekomstige marge) wordt als volgt berekend:

	Bedrijfsresultaat
Plus	Afschrijvingen en betaalde rente
	Betalingscapaciteit (beschikbaar voor rente/aflossing/vervangingsinvestering)
	Toekomstige rente na financiering
	Toekomstige aflossing na financiering
Min	Toekomstige vervangingsinvestering (snellere afschrijving dan aflossing)
	Toekomstige marge

Uit de betalingscapaciteit moeten de toekomstige rente en aflossingen gefinancierd worden. Door de reeds bekende toekomstige verplichtingen te verminderen op de betalingscapaciteit kan vastgesteld worden wat de toekomstige marge is voor het aantrekken van eventueel aanvullend krediet.

Indien deze toekomstige marge positief is, is er mogelijkheid voor aanvullende financiering. Dit bedrag geeft, populair gezegd, aan in welke mate de ondernemer in staat is eventuele klappen op te vangen.

De invloed van de verwerking van de verandering van de fair value komt vooral sterk naar voren bij de terugbetalingscapaciteit, aangezien de verandering van de fair value van de biologische activa in de winst- en verliesrekening wordt verwerkt. Indien er grote fluctuaties in de fair value van de biologische activa plaatsvinden, fluctueert de terugbetalingscapaciteit in even grote mate.

Hoewel de fair value misschien een reëler beeld geeft van de betalingscapaciteit van een onderneming, is toepassing van een (sterk fluctuerende) fair value voor een bank niet acceptabel. In dit geval kiest de bankmedewerker liever voor een conservatievere gelijkmatige waardering dan een waardering die een reëler beeld pretendeert te geven met enorme fluctuaties tot gevolg. Naar de mening van de bankmedewerker benadert met betrekking tot de doorberekening van de rentabiliteit het fiscale rapport toch meer de realiteit.

De bovenstaande mening zou te maken kunnen hebben met het feit dat de terugbetalingscapaciteit is gebaseerd op (een benadering van) gerealiseerde en verwachte kasstromen. Een wijziging in de balanswaardering leidt in ieder geval niet tot een verandering in de gerealiseerde kasstroom. Het zou kunnen dat de banken veronderstellen dat de verandering ook geen invloed heeft op de (gemiddelde) verwachte toekomstige kasstromen. Dit is overigens niet door de bankmedewerker genoemd.

ad 3. Solvabiliteit (bancair aansprakelijk vermogen)

Voor de bepaling van de vermogenspositie wordt uitgegaan van een gecorrigeerd vermogen, wat na correctie, het bancaire aansprakelijk vermogen wordt genoemd. Per bedrijfstak zijn normen vastgesteld ten aanzien van de (relatieve) hoogte van het bancaire aansprakelijk vermogen.

Bij de totale activa worden de stille reserves die veelal in de materiële vaste activa aanwezig zijn, opgeteld. De aanwezige immateriële vaste activa worden uit het vermogen geëlimineerd, omdat zij voor de bank geen zekerheid kunnen bieden. Voor de kredietbeoordeling is de bank gericht op de kasstromen van een onderneming en worden immateriële vaste activa gezien als 'lucht'.

Het opvallende van deze correctie is dat bij vergelijking van de jaarrekening volgens de oude situatie met de jaarrekening volgens de nieuwe situatie er in beide gevallen een nagenoeg identiek bancaire aansprakelijk vermogen ontstaat. Bij de jaarrekening volgens de oude situatie wordt er een correctie gemaakt voor de stille reserves die met name in de agrarische gronden aanwezig zijn, zodat de agrarische gronden in feite gewaardeerd worden tegen actuele waarde.

Doordat het melkquotum in beide situaties aanzienlijk van waarde verschilt, ontstaat er in de jaarrekeningen een groot verschil in het Eigen Vermogen, maar door de eliminatie van de immateriële vaste activa is dit verschil in het bancaire aansprakelijk vermogen niet aanwezig.

Het verschil in bancaire aansprakelijk vermogen dat nu nog aanwezig is, ontstaat als gevolg van een verschillende waardering van de biologische activa. Met name bij het fruitteeltbedrijf waarbij het verschil tussen de waardering volgens de oude en de nieuwe situatie aanzienlijk is, blijken de biologische activa toch enige invloed uit te oefenen op het bancaire aansprakelijk vermogen.

ad 4. Dekking (onderpand/zekerheden)

Op basis van de aanwezige bankhypothe(e)k(en) kan de maximaal kredietcapaciteit bepaald worden. Voor de vraag of deze capaciteit benut zal worden, moet eerst vastgesteld worden of de onderneming aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen. Het onderpand is een extra zekerheid. Aangezien de biologische activa niet als onderpand dienen en de grond toch al wordt gecorrigeerd naar marktwaarde, heeft de invoering van de reële waarde geen invloed op de dekking.

Slotopmerkingen

De door het IASC voorgestelde splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en een fysieke component wordt minder relevant geacht, aangezien het bij de kredietbeoordeling van een onderneming met name gaat om de terugbetalingscapaciteit zoals deze uit de winst- en verliesrekening naar voren komt.

In de vermogensbepaling van de onderneming speelt voorzichtigheid een belangrijke rol, waardoor de conservatieve waarderingsmethodiek van de fiscale jaarrekening goed aansluit bij de wensen van de bank. Het weergeven van de economische waarde van een onderneming, die samen kan gaan met aanzienlijke fluctuaties blijkt in dit verband dan niet acceptabel.

Terwijl in de nieuwe situatie de huidige waarde in de jaarrekening wordt weergegeven, wordt in de huidige situatie bij de bank geprobeerd deze actuele waarde vast te stellen om het fiscale verslag heen. Zo vinden er bedrijfsbezoeken plaats om de huidige staat van de diverse activa te bezien en wordt door de omrekening van het 'normale' vermogen naar het bancaire vermogen de stille reserves meegenomen bij de beoordeling van de vermogenspositie van een onderneming.

Het overzicht materiële vaste activa is alleen belangrijk om te zien waar de afschrijvingen betrekking op hebben en tevens om inzicht te krijgen in de activa die in het bedrijf aanwezig zijn.

Het eigen vermogen van een onderneming is voor de bankmedewerker alleen interessant om (in eerste instantie) te bezien of er geld verdiend is, met andere woorden of het vermogen is toegenomen. De winst- en verliesrekening dient dan om inzicht te geven op welke wijze die toe- of afname van het vermogen heeft plaatsgevonden.

De bankmedewerker geeft nadrukkelijk aan dat de aanwezigheid van vermogen voor veel agrariërs geen probleem vormt, maar dat met name de (terug)betalingscapaciteit belangrijk is bij de beoordeling van de kredietwaardigheid van agrarische ondernemingen.

6.3.4 Samenvatting

Een bank zal bij de beoordeling van een agrarische onderneming een tamelijk risico averse positie innemen. De bankmedewerker prefereert dan ook een jaarrekening die een aanzienlijke betrouwbare minimumpositie weergeeft boven een jaarrekening die gewaardeerd is tegen een (sterk fluctuerende) fair value. Voor de bank zijn de volgende twee indicatoren van wezenlijk belang bij de beoordeling van de kredietwaardigheid van een onderneming:

- terugbetalingscapaciteit;
- bancaire aansprakelijk vermogen.

Hiernaast zijn de dekking (het onderpand) van de onderneming en de ondernemer zelf belangrijke indicatoren bij de kredietverstrekking.

De terugbetalingscapaciteit wordt opgebouwd vanuit de winst- en verliesrekening en geeft de capaciteit van de onderneming weer om eventueel aanvullend krediet te kunnen terugbetalen. Doordat de verandering van de fair value van de biologische activa in de winst- en verliesrekening wordt verwerkt, fluctueert de terugbetalingscapaciteit in even grote mate. Dit blijkt niet acceptabel (onvoldoende betrouwbaar) voor de bank te zijn.

Het bancaire aansprakelijk vermogen wordt berekend vanuit de balans. Bij gebruik van het fiscale verslag wordt hierop de immateriële vaste activa in mindering gebracht en de stille reserves bijgeteld. Door deze correcties bestaat het verschil in het bancaire aansprakelijk vermogen tussen de oude en de nieuwe situatie alleen uit de verschillende waardering van de biologische activa. Hoewel dit verschil bij het melkveebedrijf beperkt is, blijkt dit verschil bij het fruitteeltbedrijf te groot te zijn.

De splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component wordt door de bankmedewerker als niet relevant geacht.

Concluderend kan gesteld worden dat de waardering tegen fair value voor de bank niet betrouwbaar en minder relevant is. Hoewel het waarden tegen fair value een goede

indicatie geeft van de werkelijke waarde van een onderneming, en aan zou kunnen sluiten bij wat de bank in het geval van grond doet, is de bank met name geconcentreerd op de minimale terugbetalingscapaciteit en gezien het risico van kredietverstrekking is voorzichtigheid hierbij de voornaamste hoofdregel.

6.4 DLV-adviseur

6.4.1 Inleiding

Het interview met deze instantie ging in op de rol van de jaarrekening bij het financieel deskundige advies dat door hen aan agrariërs wordt verstrekt. Belangrijk hierbij is hun mening ten aanzien van de huidige en de nieuwe situatie, waarbij de uitkomsten van de eerste twee interviews een enigszins sturende rol speelden. Wegens tijdsdruk is vooral ingegaan op het onderscheid tussen de oude en nieuwe situatie en is een gedetailleerde behandeling achterwege gebleven. Nadat in paragraaf 6.4.2 een aantal algemene opmerkingen zijn gemaakt ten aanzien van de vragen die tijdens het interview centraal stonden, zal in paragraaf 6.4.3 de oude situatie en in paragraaf 6.4.4 de nieuwe situatie belicht worden. Paragraaf 6.4.5 bevat een samenvatting en conclusies.

6.4.2 Algemeen

De positie van de DLV is enigszins concurrerend met de accountant, maar het DLV biedt een meerwaarde voor wat betreft de technische kennis van de agrarische sector. Ten opzichte van de bank onderscheidt het DLV zich op het gebied van de onderbouwing van de economische begroting.

Ook door de DLV wordt nagenoeg alleen gebruikgemaakt van de fiscale jaarrekening, vooral vanwege het feit dat een bedrijfseconomische jaarrekening eigenlijk niet voorhanden is. Voor de DLV zijn de volgende grootheden van belang:

- liquiditeit;
- rentabiliteit;
- vermogenspositie.

De liquiditeit kan direct uit de fiscale jaarrekening worden gehaald; de rentabiliteit wordt berekend door de opbrengsten te verminderen met de toegerekende kosten. Voor de vermogenspositie is de actuele waarde weer wel van belang.

De biologische transformatie vormt naar de mening van de adviseur bij het rundvee geen probleem omdat er meestal in meer of mindere mate sprake is van een ideaalcomplex. Bij de fruitopstanden kan deze biologische transformatie echter wel tot waarderings- en verwerkingsproblemen leiden.

Vanuit de theoretische achtergrond van de adviseur stelt hij twee verschillende jaarrekeningen wel op prijs, maar een agrariër doet dat niet; voor de agrariër is het in zijn ogen zelfs storend en minder begrijpelijk om twee verschillende jaarrekeningen te ontvangen.

Naar de mening van de adviseur kan er beter één (foute) jaarrekening zijn die goed uitgelegd wordt dan twee verschillende jaarrekeningen. De rentabiliteit en de liquiditeit vallen toch wel uit de fiscale jaarrekening af te leiden.

6.4.3 Oude situatie

Naar de mening van de adviseur geeft de fiscale jaarrekening geen 'getrouw beeld'. Maar de agrariër is gespitst op de continuïteit en weinig gericht op de vermogenstoename. In de agrarische sector heeft men leren leven met het fiscale verslag en voor de berekening van de rentabiliteit en liquiditeit is de fiscale jaarrekening voldoende. Indien er inzicht in de vermogenspositie van de onderneming gewenst is, wordt de fiscale jaarrekening omgezet naar een bedrijfseconomische jaarrekening. Dit gebeurt dan op basis van de gegevens zoals deze ook bij het LEI aanwezig zijn ¹ en voor de overige noodzakelijke gegevens wordt dit 'naar eer en geweten' omgerekend.

6.4.4 Nieuwe situatie

De waarderings- en verwerkingswijze volgens de nieuwe situatie is wel begrijpelijk, maar het zal moeilijk zijn om een markt voor biologische activa te vinden.

De DLV-adviseur valt met name over de verschillende waarderingsgrondslagen die in één jaarrekening worden gehanteerd. Dit botst naar zijn mening met de kenmerken begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid.

Waardering

Voor de waardering van het rundvee kan naar de mening van de adviseur wel aangesloten worden bij de waarde van het gebruiksvee. De prijzen die gerealiseerd worden op de fokveeveilingen ² zijn weer aan de hoge kant voor de waardering van het gemiddelde rundvee. Volgens hem is het ook een goede optie om een panel van deskundigen de normen voor het rundvee te laten bepalen. Met betrekking tot bepaalde gegevens in de agrarische sector wordt nu al van deze optie gebruikgemaakt. Deze normen kunnen dan eventueel nog afhankelijk worden gemaakt van de gemiddelde melkproductie per koe, zodat een melkkoe die meer dan gemiddeld melk produceert ook een hogere waarde toegekend krijgt.

Voor de fruitteelt zal aansluiting gezocht moeten worden bij de kwaliteit van het fruit. Van belang bij de waardering van de biologische activa is ook dat er bedrijfsspecifiek gewaardeerd wordt.

Als er volgens de nieuwe methode gewaardeerd wordt, is de meest aantrekkelijke optie dat de biologische activa tegen individuele waarde gewaardeerd kunnen worden, omdat zo het beste de werkelijke waarde benaderd wordt. Indien waardering tegen fair value wordt toegepast dient de waardering een zo reëel mogelijk beeld van de werkelijkheid te geven. Als uitzondering op de waardering op basis van de individuele gegevens dienen bij immateriële vaste activa en agrarische gronden centrale normen juist een belangrijke rol te spelen.

---

¹ Kwantitatieve informatie (KWIN).

² Op deze veilingen wordt hoogwaardig fokvee verhandeld.

Naar de mening van de adviseur is de NCW-methode niet geschikt voor de bepaling van de waardering van activa, omdat deze berekening niet overeenkomt met de marktwaarde van een bepaald actief. Hij pleit in plaats van deze methode voor het hanteren van directe verkoopprijzen. Het probleem is echter dat deze directe verkoopprijzen of niet voorhanden zijn of dat deze bij eerdere stappen van het waarderingsproces zijn aangemerkt als een onjuiste weergave van de fair value van de biologische activa.

Verwerking

Indien er in de winst- en verliesrekening opbrengsten worden verwerkt die geen ontvangsten zijn moeten deze bedragen de werkelijkheid zo dicht mogelijk benaderen. Tevens moet een duidelijke splitsing worden aangebracht tussen wel en niet-gerealiseerde opbrengsten. Deze splitsing is met name voor de verandering van de vermogenspositie van belang.

De tijdigheid van publicatie van de jaarrekening vormt voor hem geen probleem. Aan iedere jaarrekening is een datum gekoppeld en indien deze wordt meegenomen bij de beoordeling van de jaarrekening, hoeft dit niet tot problemen te leiden.

Voor wat betreft de verhouding tussen nut en kosten geeft de adviseur aan dat extra kosten niet aanvaardbaar zullen zijn voor de klanten van DLV. Wel zou het goed zijn om in het fiscale verslag extra kengetallen op te nemen of bepaalde posten wat verder uit te splitsen. Het 'boervriendelijker' maken van de fiscale jaarrekening zal de bruikbaarheid (begrijpelijkheid, relevantie en vergelijkbaarheid) van deze jaarrekening zeker verhogen.

De splitsing tussen prijs component en fysieke component is wel nuttig, maar is niet noodzakelijk.

6.4.5 Samenvatting

De DLV-adviseur heeft leren leven met de fiscale jaarrekening, ondanks dat deze geen 'getrouw beeld' geeft. De grootheden liquiditeit en rentabiliteit, die voor hem voor zijn advisering van belang zijn, kunnen naar zijn mening uit de fiscale jaarrekening worden afgeleid. Indien de vermogenspositie van de onderneming van belang is, wordt een omrekening vanuit de fiscale jaarrekening naar de werkelijke waarde gemaakt.

Hoewel de waarderingsmethodiek in de nieuwe situatie begrijpelijk is, zal het moeilijk zijn een goede markt te vinden. Voornaamste bezwaar van de DLV-adviseur heeft betrekking op de verschillende waarderingsgrondslagen die in één jaarrekening worden toegepast.

Een goed alternatief voor de waardering van rundvee zou zijn om bepaalde normen voor deze waardering toe te passen en deze door een panel van deskundigen te laten opstellen. Deze normen kunnen eventueel nog afhankelijk gemaakt worden van de gemiddelde melkproductie per melkkoe.

Voor de waardering van de fruitopstanden zou aansluiting gezocht moeten worden bij het kwaliteit fruit dat met de fruitopstanden wordt gerealiseerd. Voor de waardering van immateriële vaste activa en agrarische gronden kunnen centrale normen gehanteerd worden.

Van belang bij een waardering die de werkelijke waarde weer wil geven is dat deze in hoge mate bedrijfsspecifiek (per individueel bedrijf) wordt berekend. Naar de mening

van de adviseur wordt de 'netto constante waarde'-methode ten onrechte gebruikt om de waardering van een actief te berekenen.

Als er in de winst- en verliesrekening opbrengsten worden verwerkt die nog niet tot ontvangsten hebben geleid, dienen deze de werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen.

Bij de verhouding tussen nut en kosten komt naar voren dat een agrariër een extra jaarrekening niet op prijs zal stellen. De adviseur is dan ook van mening dat er beter één (foute, fiscale) jaarrekening kan worden opgesteld die goed wordt uitgelegd, dan twee verschillende jaarrekeningen. Wel pleit hij er voor om de fiscale jaarrekening 'boervriendelijker' te maken.

De splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component is wel nuttig, maar niet noodzakelijk.

6.5 Fruitteler

6.5.1 Inleiding

In dit interview stond de vraag centraal naar de verwachte toegevoegde waarde van de waarderings- en verwerkingswijze zoals deze door het IASC is voorgesteld. Hoe beoordeelt de agrariër de verhouding tussen het nut van de nieuwe waarderings- en verwerkingswijze en de extra kosten die dit met zich meebrengt?

Tevens is tijdens dit interview ingegaan op de mening van de agrariër met betrekking tot de waardering van 'zijn' biologische activa, met name in hoeverre hij de voorgestelde waarderingsgrondslagen realistisch acht.

In verband met de MKZ-crisis is een interview met een melkveehouder achterwege gebleven. Hoewel de mening van een melkveehouder met betrekking tot de waardering over het rundvee om die reden niet in dit onderzoek is meegenomen, kan op basis van de resultaten van het interview met de fruitteler enigermate inzicht worden gegeven in de mening van de agrariër (in het algemeen) ten aanzien van de diverse waarderings- en verwerkingsmogelijkheden.

In paragraaf 6.5.2 zal kort ingegaan worden op de positie van de geïnterviewde fruitteler. In paragraaf 6.5.3 wordt de visie van de fruitteler ten aanzien van de oude situatie belicht, waarna in paragraaf 6.5.4 de nieuwe situatie belicht zal worden. Paragraaf 6.5.5 bevat een samenvatting en conclusies.

6.5.2 Positie van de fruitteler

De geïnterviewde fruitteler heeft ruim 11 ha fruit, waarop hij zowel appels als peren teelt. Het bijzondere aan de positie van deze fruitteler is dat hij, in tegenstelling tot de gemiddelde fruitteler, een biologische teeltwijze toepast. Voor het onderwerp van het interview heeft dit geen negatieve consequenties aangezien de visie van een biologische fruitteler ten aanzien van de jaarrekening niet hoeft te verschillen van de visie van een niet-biologische fruitteler. Door een andere teeltwijze worden er echter aanzienlijk minder kilo's per hectare geoogst, maar is door het bijzondere karakter van de biologische fruitteelt de kiloprijs van het fruit significant hoger. Om die reden zou er voor de biologische

fruitopstanden een aparte berekening gemaakt dienen te worden met gegevens die betrekking hebben op de biologische fruitteelt.

De hoge kiloprijs wordt mede gerealiseerd door het speciale afzetkanaal dat voor het biologische fruit aanwezig is. Doordat dit kanaal kort is en op deze wijze een gedeelte van de tussenhandel wordt gepasseerd kan een groter deel van de consumentenprijs ten goede komen aan de fruitteler.

6.5.3 Oude situatie

De fiscale jaarrekening wordt door de fruitteler vooral gebruikt om een kostenvergelijking tussen de verschillende jaren te maken en om de vermogensgroei te analyseren. De jaarrekening vormt een nauwkeurige en gedetailleerde weergave van het gevoel dat de fruitteler reeds over het afgelopen boekjaar had.

Voor wat betreft de begrijpelijkheid geeft de fruitteler aan dat hij het rapport wel een aantal keer moet doornemen alvorens enig verband en betekenis aan de diverse cijfers te kunnen toekennen.

De vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen van fruittelers onderling is naar zijn mening vrij laag. Ook vanwege het bijzondere karakter van de biologische fruitteelt is onderlinge vergelijking weinig zinvol.

De fruitopstanden in de oude situatie zijn aan de lage kant gewaardeerd en het zou beter zijn om deze meer in overeenstemming te brengen met de kosten die aan deze fruitopstanden zijn toe te rekenen.

6.5.4 Nieuwe situatie

Voor de waardering tegen fair value acht de fruitteler met name de marktprijs van de agrarische grond van belang, omdat deze aanzienlijk hoger ligt dan de waarde volgens de fiscale waardering. Gezien de marktomstandigheden in de fruitteeltsector is de actuele waarde van de meeste fruitopstanden nagenoeg gelijk aan nul. Op basis van de 'netto constante waarde'-methode kan er wel waarde aan de fruitopstanden worden toegekend, maar de vraag is in hoeverre deze waardering betrouwbaar kan worden geacht. Voornaamste bezwaar tegen deze methode is naar de mening van de fruitteler dat de prijs van ieder individueel ras sterk fluctueert doordat in een bepaald jaar een hogere kiloprijs voor een ras wordt betaald dan in een ander jaar. Het ene moment blijkt een fruitras erg geliefd te zijn, waardoor er veel geld voor de opstanden betaald zou kunnen worden, terwijl een periode later de marktomstandigheden zodanig gewijzigd zijn dat de desbetreffende fruitopstanden nagenoeg geen geld opbrengen. De vraag is in hoeverre deze fluctuatie acceptabel is. Bij de 'netto constante waarde'-methode wordt echter door het hanteren van gegevens van meerdere jaren geprobeerd deze fluctuaties te verminderen. Over een lange termijn zijn er altijd hoge en lage prijzen, zodat voor een juist beeld van de waarde van de fruitopstanden van meerdere jaren uitgegaan dient te worden. De termijn van drie jaar zoals die in deze publicatie is toegepast, blijkt voor de fruitteler dus een te korte termijn.

Bij de berekening van de netto contante waarde blijkt de fruitteler moeite te hebben met de hoogte en de fluctuatie van de kiloprijs per kilo fruit. Voor niet-biologisch geteeld

fruit is de fluctuatie van de kiloprijs naar zijn mening te sterk om een betrouwbare waardering te kunnen krijgen.

De toegevoegde waarde van de waardering tegen fair value is zeer gering, voornamelijk als gevolg van het feit dat de bank deze *fair value*-waardering niet accepteert.

In de winst- en verliesrekening is het resultaat van grote betekenis voor de fruitteler. De omzet zegt niet altijd wat over het gerealiseerde resultaat. Het verwerken van ongerealiseerde resultaten in de winst- en verliesrekening is niet verstandig omdat het slechts 'papiergeld' is, met als belangrijke reden dat de bank deze ongerealiseerde resultaten niet zal accepteren.

De fruitopstanden worden door de fruitteler meer als productiemiddel gezien waar inkomsten uit ontstaan doordat er uitgaven voor zijn gemaakt, dan als onderdeel van het vermogen waarin eenmalig wordt geïnvesteerd en dan voortdurend geld mee wordt verdiend.

De tijdigheid van de jaarrekening is van significant belang. Nu ontvangt de fruitteler het rapport in april, terwijl de voorkeur uitgaat naar januari of februari.

Bij de verhouding tussen het nut van de bedrijfseconomische jaarrekening en de extra kosten die dit met zich meebrengt, heeft met name de waardering van het vermogen (met name als gevolg van het onroerend goed) tegen fair value een toegevoegde waarde, maar dat kan in de jaarrekening volgens de oude situatie worden bijgevoegd.

Bij investeringen is de waardering tegen fair value van belang, maar ook dan worden de fruitopstanden door de bank niet meegenomen bij de waardering.

De splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component heeft voor de fruitteler geen enkele toegevoegde waarde en kan dan dus ook achterwege blijven.

6.5.5 Samenvatting

Het bijzondere van de geïnterviewde fruitteler is dat deze een biologische teeltwijze toepast. Dit heeft tot gevolg dat de geogste kilo's per hectare aanzienlijk lager liggen dan de gemiddeld geogste kilo's, maar dat de kiloprijs daarentegen weer significant hoger liggen. Dit heeft als gevolg dat de berekening van de netto contante waarde van de fruitopstanden met betrekking tot de biologische fruitteelt niet strookt met de berekening van de waarde van de fruitopstanden van de niet-biologische fruittelers. Tevens is de biologische fruitteelt een apart marktsegment met een eigen afzetkanaal en om die reden is het enigszins discutabel om een vergelijking met de 'normale' markt te maken.

De fiscale jaarrekening wordt door de fruitteler met name gebruikt voor de vergelijking van de kosten en om de vermogensgroei te analyseren.

Voor de waardering van de fruitopstanden zou er naar de mening van de fruitteler een nauwere band gelegd moeten worden met de kosten die voor deze fruitopstanden worden gemaakt.

Indien er gewaardeerd wordt tegen fair value is vooral de marktprijs van de agrarische grond van belang. Gezien de marktomstandigheden in de fruitteeltsector is de waarde van de meeste fruitopstanden nagenoeg nihil.

Het verwerken van ongerealiseerde resultaten in de winst- en verliesrekening is niet verstandig, omdat het slechts 'papiergeld' is en de bank dit niet accepteert.

De fruitteler stelt het op prijs het rapport zo snel mogelijk na balansdatum te ontvangen.

Hoewel de fair value van met name het onroerend goed (agrarische gronden en woonhuis) een toegevoegde waarde heeft, kan dit ook in de jaarrekening volgens de oude situatie worden bijgevoegd.

De splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component heeft voor de fruitteler geen enkele toegevoegde waarde.

6.6 Samenvatting en conclusies

Dit hoofdstuk is het resultaat van de interviews die voor deze publicatie zijn gehouden en vormt de beantwoording van de vierde deelvraag, namelijk beoordeling in de praktijk van de diverse waarderingsmethoden. Achtereenvolgens zijn de volgende personen geïnterviewd: een accountant, een medewerker van de Rabobank, een adviseur van de DLV en een fruitteler. Hieronder wordt per probleemgebied een samenvatting van de diverse interviews gegeven.

Waardering tegen fair value

Van de vier geïnterviewde personen blijkt alleen de accountant een groot voorstander van de waardering tegen fair value te zijn, en dan vooral om op basis van een bedrijfseconomische jaarrekening zijn klanten op een goede manier te kunnen adviseren. De overige drie zijn gewend om met de fiscale jaarrekening te werken en op basis daarvan hun werkzaamheden in de agrarische sector te verrichten. Vooral voor de medewerker van de bank is de zekerheid een dusdanig belangrijke factor dat hij de fair value vooral afwijst vanwege de fluctuaties die ontstaan bij de waardering tegen fair value.

De bankmedewerker gebruikt de jaarrekening voor de berekening van de terugbetalingscapaciteit en het bancaire aansprakelijk vermogen en deze gegevens zijn naar zijn mening goed uit de fiscale jaarrekening af te leiden. Ook de DLV-adviseur is van mening dat de informatie die hij nodig heeft bij de advisering (liquiditeit en rentabiliteit) op afdoende wijze uit de fiscale jaarrekening is samen te stellen.

Uit de interviews komt naar voren dat men gewend is aan de fiscale jaarrekening en dat alleen in bepaalde gevallen een berekening van de fair value plaatsvindt. Bij deze berekening blijkt dan vooral de agrarische grond een belangrijke factor te zijn. Geen van de geïnterviewden heeft moeite met een waardering van de agrarische grond tegen fair value.

Bij de waardering van de immateriële vaste activa komt de vraag naar de realiteit van een dergelijke waardering sterk naar voren. Met name voor de bankmedewerker is de waarde van immateriële vaste activa zo onzeker dat deze niet meegenomen worden bij de berekening van het bancaire aansprakelijk vermogen.

Bij de waardering van de biologische activa pleit de accountant voor de berekening op basis van de gegevens van de individuele onderneming en niet op basis van centrale normen. Als belangrijke kanttekening bij de waardering op basis van individuele gegevens geeft de accountant aan dat deze gegevens wel op voldoende betrouwbare wijze moeten kunnen worden vastgesteld. De DLV-adviseur stelt voor om tot een centrale normering te

komen die wel per biologisch actief kan verschillen. Zo zou in het geval van het rundvee de normering afhankelijk gemaakt moeten worden van de melkproductie per koe en zou bij de fruitopstanden een relatie gelegd kunnen worden met de kwaliteit van het fruit dat van de fruitopstanden wordt geoogst.

Verwerking van de verandering van de fair value

Bij de verwerking van ongerealiseerde resultaten in de winst- en verliesrekening is met name de accountant en in mindere mate de DLV-adviseur positief gestemd. Voor de bankmedewerker en de fruitteler is het verwerken van ongerealiseerde resultaten niet acceptabel. Zowel de accountant als de DLV-adviseur stellen als voorwaarde dat deze ongerealiseerde resultaten op duidelijke onderscheiden wijze van de overige resultaten gepresenteerd moeten worden.

Splitsing van de verandering van de fair value in een prijs component en fysieke component

Hoewel de splitsing van de verandering in de fair value nuttig is, zou deze niet verplicht gesteld moeten worden.

Toegevoegde waarde

De algehele mening van de geïnterviewde personen is dat de toegevoegde waarde van een bedrijfseconomische jaarrekening niet opweegt tegen de kosten die een extra jaarrekening met zich meebrengt.

Slotconclusie

Vooraf op basis van de meningen over de toegevoegde waarde van het bedrijfseconomische verslag kan geconcludeerd worden dat de vraag naar de beste waarderings- en verwerkingsmethode voor de geïnterviewde personen een stap te ver is. In de Nederlandse praktijk heeft men inmiddels leren leven met de (verplichte) fiscale jaarrekening en de toegevoegde waarde van een bedrijfseconomische jaarrekening lijkt niet op te wegen tegen de extra kosten die dat met zich meebrengt. De accountant ziet de relevantie van de waardering tegen fair value vooral op het vlak van de advisering.

7. Conclusie

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de probleemstelling beantwoord. Deze conclusie vloeit voort uit de beantwoording van de deelvragen in de voorgaande hoofdstukken. In paragraaf 7.2 wordt de slotconclusie van deze publicatie behandeld, waarna in paragraaf 7.3 enkele aanbevelingen worden gedaan.

De tussen haakjes geplaatste paragraafnummers zijn bedoeld als verwijzing naar de paragraaf in de publicatie waarop het desbetreffende onderwerp wordt ingegaan.

7.2 Slotconclusie

De probleemstelling die in deze publicatie behandeld werd, luidt:

Op welke wijze kunnen biologische productiemiddelen met een transformatieproces langer dan een jaar die uitsluitend agrarisch product voortbrengen (A.1.b) en biologische productiemiddelen waarvan als resultaat van het transformatieproces zowel agrarisch product als vermeerdering van het productiemiddel plaatsvindt (A.2), het beste gewaardeerd en verwerkt worden?

De uitkomst van deze publicatie als beantwoording van de probleemstelling is tweeledig. Allereerst is in hoofdstuk 5 naar voren gekomen dat er verschillende waarderingsbases toegepast moeten worden voor verschillende soorten biologische activa. Met name voor het rundvee zou dit tot verwarring kunnen leiden, aangezien de kalveren en pinken gewaardeerd worden tegen de marktprijs van een actieve markt, de melkkoeien gewaardeerd worden tegen de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen en voor de fokstier een waarderingsbasis niet direct voorhanden blijkt. Bij de waardering van een melkkoe, die van een kalfje opgroeit naar een pink en tenslotte een melkkoe wordt, vindt er dus een omslagpunt in de waarderingsbasis plaats. Door de onderverdeling in categorieën heeft dit omslagpunt bij het uitwerken van de publicatie niet tot problemen geleid, maar in de praktijk zouden deze verschillende waarderingsbases tijdens het opgroeien van een melkkoe merkwaardig over kunnen komen wanneer er sprake zou zijn van (grote) verschillen in waardering tussen de verschillende methoden.

Ook de fruitopstanden dienen gewaardeerd te worden op basis van de verwachte toekomstige kasstromen die met deze fruitopstanden nog gerealiseerd kunnen worden. De vraag naar de betrouwbaarheid van de netto contante waarde van deze fruitopstanden blijkt gezien de sterk wisselende marktprijzen moeilijk te beantwoorden. Tevens leidt deze waarderingsmethodiek bij fruitrassen met een lage marktprijs tot een forse negatieve fair value. Hoewel deze berekening op basis van de marktverwachtingen realistisch geacht zou

kunnen worden, kan deze negatieve *fair value*-waarde van die fruitopstanden leiden tot het vragen naar de juistheid van de waarderingsmethodiek.

Als tweede uitkomst van deze publicatie zijn de resultaten van de interviews aan te merken. Hieruit komt naar voren dat men in de Nederlandse praktijk heeft leren leven met de fiscale jaarrekening en dat de toegevoegde waarde van een bedrijfseconomische jaarrekening gering wordt geacht. Hoewel de fiscale jaarrekening niet als meest optimale verslaggeving wordt gezien, corrigeert men in de praktijk de zwakke punten in de fiscale jaarrekening zodat de fiscale jaarrekening in redelijke mate de gegevens weergeeft die in de praktijk gewenst blijken te zijn. Er wordt van die correcties dus geen meerwaarde toegekend aan een berekening en verklaring dan de accountant. Uit de interviews komt dus naar voren dat men de waardering volgens exposure draft 65 beter vindt dan de waardering volgens de fiscale normen, maar dat als gevolg van de extra kosten die de waardering volgens ED 65 met zich meebrengt men vooralsnog geen behoefte heeft aan deze extra (bedrijfseconomische) jaarrekening.

Op basis van deze gegevens kan geconcludeerd worden dat de nieuwe exposure draft in grote lijnen praktisch toepasbaar is, maar dat men in de Nederlandse praktijk weinig behoefte heeft aan een implementatie van deze (ontwerp)richtlijn.

7.3 Aanbevelingen

Evenals de tweeledige uitkomst van deze publicatie kunnen de aanbevelingen uitgesplitst worden, waarbij allereerst ingegaan wordt op de praktische toepasbaarheid van de exposure draft en het tweede deel ingaat op de resultaten vanuit de Nederlandse praktijk.

In deze publicatie is alleen ingegaan op het rundvee en de fruitopstanden. In een vervolgonderzoek kan aandacht besteed worden aan de overige categorieën biologische activa, waarbij gebruikgemaakt kan worden van de analyses en berekeningen die in deze publicatie speciek op het rundvee en de fruitopstanden zijn gericht.

Voor wat betreft de praktische toepasbaarheid blijkt dat voor de fruitopstanden en de melkkoeien een berekening van de *fair value* gemaakt moet worden op basis van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. In het bijzonder zal verder nagedacht moeten worden over de betrouwbaarheid van de diverse aannames die bij de berekening van deze netto contante waarde zijn gemaakt. Met name het verschil van bijna f 300.000,- tussen de waarde van de fruitopstanden per 1 januari en per 31 december 1998 dient nader onderzocht te worden. Belangrijke vraag hierbij is of door het reduceren van de fluctuaties van de *fair value* recht wordt gedaan aan de betrouwbaarheid van de waardering. Het hanteren van gemiddelden over meerdere jaren mag dan een geringere fluctuatie tot gevolg hebben, maar door de veranderende marktsituatie in de agrarische sector kan het toepassen van gemiddelden op basis van meerdere jaren leiden tot niet-realistische waarderungen voor de fruitopstanden. Deze problematiek houdt verband met de vraag hoe de toekomstige prijzen op een betrouwbare wijze ingeschat kunnen worden.

Tevens kan de vraag gesteld worden over voor de verwachting van de toekomstige kasstromen uitgegaan moet worden van gegevens over de afgelopen jaren. Wellicht is het ook mogelijk om met behulp van andere bases een redelijk betrouwbare inschatting van de

toekomstige kasstromen te maken (bijvoorbeeld het hanteren van bandbreedtes bij prijsfluctuaties, enzovoorts).

Ook de negatieve uitkomst van de fair value van bepaalde fruitrassen zou verder uitgediept kunnen worden. In hoeverre is in dit verband de berekening van de fair value op basis van de netto contante nog realistisch als dit tot gevolg heeft dat bepaalde fruitrassen voor een fors negatieve waarde op de balans worden opgenomen?

Bij de resultaten van de gehouden interviews komt naar voren dat in de Nederlandse praktijk men in hoge mate gebruik maakt van de fiscale jaarrekening. De vraag is echter in hoeverre men het belang van de bedrijfseconomische jaarrekening inziet. Hoewel men zich heeft aangepast aan de fiscale jaarrekening, die een conservatieve (minimum)positie weergeeft, geeft de jaarrekening op basis van bedrijfseconomische grondslagen een beter beeld ('getrouw beeld') van de positie van een agrarische onderneming. Door de accountant wordt het belang van de bedrijfseconomische jaarrekening vooral gezien in het kader van de advisering aan de klant. En ondanks het gebruik van de fiscale jaarrekening blijken de bankmedewerker en de DLV-adviseur beide een omrekening te maken naar een meer bedrijfseconomisch getinte waardering. Voor de implementatie en acceptatie van de nieuwe exposure draft in Nederland lijkt het dus van belang om met name de toegevoegde waarde van een (extra) bedrijfseconomische jaarrekening te benadrukken. In aansluiting hierop zullen tevens de meningen die vanuit de praktijk komen serieus genomen moeten worden. Zo is de reactie van de bankmedewerker dat een fluctuatie van de fair value van bijna f 300.000,- voor de bank niet acceptabel is, een vrij logische reactie die verband houdt met de voorzichtigheid als belangrijk uitgangspunt van de bank.

Uit de gehouden interviews komt naar voren dat de vraag naar de toegevoegde waarde van de bedrijfseconomische jaarrekening een belangrijke rol blijkt te spelen. Voor een verder onderzoek naar de problematiek met betrekking tot de toegevoegde waarde zou dit onderzoek geconcentreerd kunnen worden op personen en instanties in de agrarische sector die wel reeds gebruik maken van een bedrijfseconomische jaarrekening. Belangrijke vraag hierbij is wat voor hen de reden is om wel gebruik te maken van een bedrijfseconomische jaarrekening.

Voor een goede acceptatie van deze toekomstige richtlijn is het van belang dat enerzijds geluisterd wordt naar de opmerkingen vanuit de praktijk en anderzijds het belang van deze nog enigszins onbekende, bedrijfseconomische waardering in de praktijk wordt aangetoond.

Literatuurlijst

Geraadpleegde literatuur

Australian Accounting Standards Board, AASB 1037: *Self-Generating and Regenerating Assets*. Australian Accounting Standards Board, Victoria, 1998.

Belastingdienst, *Landelijke landbouwnormen*. Uitgave van Belastingdienst, Directie ondernemingen Zuid, 1999.

Hoogendoorn, M.N., *Botsende beginselen in de externe verslaggeving*. Amsterdam University Press, Amsterdam, 1993.

International Accounting Standards Committee, IAS 1: *Presentation of Financial Statements*. International Accounting Standards Committee, London, 1998.

International Accounting Standards Committee, IAS 16: *Property Plant and Equipment*. International Accounting Standards Committee, London, 1998.

International Accounting Standards Committee, IAS 38: *Intangible Assets*. International Accounting Standards Committee, London, 1998.

International Accounting Standards Committee, *Exposure Draft 65*. Agriculture, International Accounting Standards Committee, London, 1999.

Keys, R., 'Live Assets'. In: *AARF Research*. oktober 1998, pag. 74-78.

Keys, R., Looking to SGARAs: new standards for 'self-generating and regenerating assets'. In: *Australian CPA*. oktober 1998, pag. 56-58.

Keys, R., 'Accounting for Self-Generating and Regenerating Assets (SGARAs)'. In: *Issue No. 4*. 1999, pag. 12-14.

Klaassen, J., 'Algemene grondslagen van externe verslaggeving'. In: *Externe verslaggeving in theorie en praktijk* (redactie: Hoogendoorn, M.N.; Klaassen, J.; Krens, F.). Delwel uitgeverij B.V., 's-Gravenhage, 1997, pag. 80-106.

Kirton, I, 'Breaking new ground'. In: *Accountancy International edition*. mei 1997, pag. 60.

Landbouw Economisch Instituut, Centraal Bureau voor de Statistiek, *Land- en tuinbouwcijfers*. diverse jaargangen, Landbouw Economisch Instituut (LEI), 's-Gravenhage.

Offeren, D.H. van, 'Schets van de samenhang van de kwalitatieve eigenschappen in Stramien'. In: *de Accountant*. februari 1999, pag. 396-399.

Poppe, K.J., 'Agrarische bedrijven'. In: *Externe verslaggeving in theorie en praktijk* (redactie: Hoogendoorn, M.N.; Klaassen, J.; Krens, F.). Delwel uitgeverij B.V., 's-Gravenhage, 1997, pag. 1049-1068.

Poppe, K.J., 'Actualiteiten uit de agrarische sector: controleerbaarheid en reële waarde'. In: *Actualiteiten in Accountancy*. 1998/1999, pag 179-192.

Praktijkonderzoek rundvee, schapen en paarden, *Kwantitatieve Informatie Veehouderij*. diverse jaargangen, Cabri B.V. Lelystad.

Raad voor de Jaarverslaggeving, 'Stramien voor de opstelling en vormgeving van jaarrekeningen'. In: *Richtlijnen voor de jaarverslaggeving*. Kluwer, Deventer, jaareditie 1999.

Geraadpleegde commentaren op Exposure Draft 65 'Agriculture'

American Institute of Certified Public Accountants.

Australian Accounting Standards Board.

Deloitte Touche Tohmatsu International.

Ernst & Young.

Europese Commissie.

Raad voor de Jaarverslaggeving.

Geraadpleegde internetsites

www.iasc.org.uk

www.lei.dlo.nl

www.nivra.nl

www.nvm.nl

www.veemarkt.nl

Bijlage 1   Jaarrekening melkveebedrijf (nieuwe situatie)

Handleiding

Deze bijlagen zijn een uitwerking van de materie die in dit rapport wordt besproken. De eerste vier bijlagen betreffen twee verschillende jaarrekeningen van zowel een melkveebedrijf als van een fruitteeltbedrijf. Het onderscheid tussen beide jaarrekeningen is te vinden in de toegepaste waarderings- en verwerkingsmethoden. In de oude situatie wordt aangesloten bij de waarderings- en verwerkingsmethoden die in Nederland fiscaal zijn toegestaan en in de nieuwe situatie wordt de zienswijze van de nieuwe exposure draft weergegeven.

Volledigheidshalve wordt nog aangegeven dat de betreffende jaarrekeningen niet compleet zijn, maar dat slechts die gegevens zijn opgenomen die in het kader van dit rapport relevant zijn.

Bijlage 5 behandelt de berekening van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Ingegaan wordt op de berekeningsmethodiek, de aannames die er zijn gemaakt en worden de bronnen genoemd waaruit de gehanteerde gegevens zijn overgenomen.

Tabel B1.1 Balans per 31 december 1998

	31 december 1998		31 december 1997	
	f	f	f	f
<i>Activa</i>				
Vaste activa				
Immateriële vaste activa		1.667.300		1.389.500
Materiële vaste activa				
grond	1.183.600		1.025.200	
overig	469.000		500.000	
	-----	1.652.600	-----	1.525.200
Financiële vaste activa				
deelneming	33.260		31.230	
leningen	1.380		1.400	
	-----	34.640	-----	32.630
Biologische activa				
rundvee (rijp)	118.660		108.670	
rundvee (niet-rijp)	39.080		45.260	
	-----	157.740	-----	153.930
Vlottende activa voorraden				
vleesvee	3.370		4.820	
ov. voorraden	33.450		32.950	
	-----	36.820	-----	37.770
Vorderingen				
vorderingen	28.480		23.120	
overige vorderingen en overlopende activa	4.730		3.860	
	-----	33.210	-----	26.980
Effecten		22.180		15.530
Liquide middelen		97.750		66.360
		-----		-----
Totaal		3.702.240		3.247.900

Tabel B1.1 Balans per 31 december 1998 (vervolg)

	31 december 1998		31 december 1997	
	f	f	f	f
<i>Passiva</i>				
Ondernemingsvermogen		3.078.460		2.654.860
Langlopende schulden (looptijd meer dan één jaar)				
lening fin. instelling	507.250		466.060	
lening overheid	20.470		21.030	
lening familie	77.400		83.150	
lening particulier	1.240		1.880	
	-----		-----	
		606.360		572.120
Kortlopende schulden (ten hoogste één jaar)				
rek. courant	5.350		2.280	
handelscrediteuren	10.430		13.980	
overige schulden en overlopende passiva	1.640		4.660	
	-----		-----	
		17.420		20.920
		-----		-----
Totaal		3.702.240		3.247.900

Tabel B1.2 Winst- en verliesrekening over 1998

	1998	
	<i>f</i>	<i>f</i>
Brutobedrijfsresultaat		
opbrengst vee		368.720
toegerekende kosten vee		92.210

Saldo		273.450
Overige opbrengsten		7.230

Brutowinst		283.740
Bedrijfslasten		
lonen en salarissen	3.220	
afschrijvingen	31.000	
overige bedrijfskosten	165.080	

Som der kosten		199.300

Bedrijfsresultaat		84.440
rentebaten		
rentelasten	31.640	

		31.640

Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening		52.800
Buitengewone baten		
Buitengewone lasten	0	

Nettoresultaat		52.800

Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten, met uitzondering van de biologische en daaraan aanverwante activa, welke tegen fair value/actuele waarde gewaardeerd zijn. De activa en passiva zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen voor de nominale waarde.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de op basis van de geschatte levensduur bepaalde afschrijvingen, met inachtneming van een

eventuele restwaarde. De afschrijvingen bedragen een percentage van deze verkrijgingsprijs. Met uitzondering van de agrarische grond die tegen actuele waarde is gewaardeerd.

Levende have

Het vee is gewaardeerd volgens de internationale richtlijnen van het IASC zoals opgenomen in exposure draft 65 'Agriculture'.

Voorraden

De voorraad grond- en hulpstoffen is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of, indien lager, tegen de marktwaarde per balansdatum. De door de onderneming zelf-geproduceerde voorraden zijn gewaardeerd volgens de actuele waarde ten tijde van de eerste waardering of, indien lager, tegen de marktwaarde per balansdatum.

Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva

De vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde; waardering van vorderingen geschiedt onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid, gebaseerd op een individuele beoordeling van de vorderingen.

Grondslagen van bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de netto-omzet en alle hiermee verbonden kosten en andere aan het verslagjaar toe te rekenen lasten, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

Verliezen welke hun oorsprong vinden vóór het einde van het boekjaar worden in aanmerking genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Netto-omzet

De netto-omzet is gevormd door de opbrengst van de in het verslagjaar geleverde goederen /verrichte diensten, onder aftrek van kortingen en de over de omzet geheven belastingen en tevens door de veranderingen van de actuele waarde van de biologische activa.

Buitengewone baten en lasten

De buitengewone baten en lasten betreffen winsten en verliezen, welke niet uit de normale bedrijfsvoering voortkomen en van incidentele aard zijn.

Toelichting op de balans

Tabel B1.3 Immateriële vaste activa

	1998 <i>f</i>
Boekwaarde per 1 januari	1.389.500
Boekwaarde per 31 december	1.667.300

Toename van de actuele waarde	277.800
Investing in 1998	65.400
Verandering van de actuele waarde	212.400

Tabel B1.4 Materiële vaste activa

	Andere vaste bedrijfs- middelen <i>f</i>
Boekwaarde per 1 januari	500.000
Investeringen	-----
	500.000
Afschrijvingen	31.000

Boekwaarde per 31 december	469.000

Aanschaffingswaarde	1.500.000
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	1.031.000

Boekwaarde per 31 december	469.000

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages:

- bedrijfsgebouw 4-7%;
- andere vaste bedrijfsmiddelen 20%.

Tabel B1.5 Waardering grond en vee

	31-12-1998 <i>f</i>	21-12-1997 <i>f</i>
Agrarische gronden	1.183.600 -----	1.025.200 -----
Levende have rundvee	157.740	153.930

De waarde van het rundvee is op een verschillende wijze tot stand gekomen. De waarde van de kalveren en pinken zijn bepaald aan de hand van de marktprijzen per balansdatum. De waarde van de fokstier is bepaald met behulp van de fiscale normering, zoals weergegeven in de fiscale landbouwnormen voor de inkomstenbelasting. De waarde van de melkkoeien is berekend op basis van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen die betrekking op deze melkkoeien hebben.

Voor een nadere specificatie van de materiële vaste activa en voor de berekening van de netto contante waarde van de melkkoeien wordt u verwezen naar het einde van deze jaarrekening

Eigen vermogen

Tabel B1.6 Het verloop van het eigen vermogen

	1998 <i>f</i>
Eigen vermogen per 1 januari	2.654.860
Resultaat	52.800
Waardeverandering van de immateriële vaste activa	212.400
Waardeverandering van de agrarische gronden	158.400 -----
Eigen vermogen per 31 december	3.078.460

Tabel B1.7 Toelichting op de winst- en verliesrekening

	1998
	<i>f</i>
<i>Brutobedrijfsresultaat</i>	
Opbrengst vee	
De specificatie van de opbrengst vee kan als volgt worden weergegeven:	
Melkopbrengsten	318.170
Verandering van de fair value van het rundvee	3.810
Omzet verkoop rundvee	47.690

	369.670
Voorraadmutatie	-950

	368.720

Overige bedrijfsopbrengsten	
De specificatie van de overige bedrijfsopbrengsten kan als volgt worden weergegeven:	
Akkerbouw	880
Overige bedrijfsopbrengsten	6.350

	7.230

Splitsing van de verandering van de fair value van het rundvee

De verandering van de fair value van het rundvee kan gesplitst worden in een prijscomponent, verandering als gevolg van een verandering van de marktprijs en een fysiek component, verandering als gevolg een fysieke verandering van het melkvee.

Prijscomponent	3.060
Fysieke component	750

	3.810

Tabel B1.8 Overzicht materiële vaste activa

	Aanschaffingswaarde			
	31-12-1997	31-12-1998	31-12-1998	31-12-1998
	Stand per 01-01-1998 f	Investe- ringen f	Desinves- teringen f	Stand per 31-12-1998 f
Overig	1.500.000	0	0	1.500.000

	Actuele waarde			
	31-12-1997	31-12-1998	31-12-1998	31-12-1998
	Stand per 01-01-1998 f	Verandering f	Stand per 31-12-1998 f	Jaar van aanschaf
Grond				
15 ha	699.000	108.000	807.000	1978
7 ha	326.200	50.400	376.600	1993
	-----	-----	-----	
	1.025.200	158.400	1.183.600	

Afschrijvingen					
Stand per 01-01-1998 f	1998 f	Desinves- teringen f	Stand per 31-12-1998 f	Boekwaarde 31-12-1998 f	Jaar van aanschaf
1.000.000	31.000	0	1.031.000	469.000	

Tabel B1.9 Veemutaties over het boekjaar 1998

	Balans per 01-01-1998			Gekocht	
	aantal	f	geb.	aantal	f
<i>Rundvee</i>					
Koeien	56	106.960		5	8.100
Pinken	25	31.950			
Kalveren	22	13.310	50		
Stieren	1	1.710			
	-----	-----	----	---	-----
Totaal rundvee	104	153.930	50	5	8.100

Tabel B1.9 Veemutaties over het boekjaar 1998 (vervolg)

	Waarde						
	doorfok		verkocht		verandering	Balans per 31-12-98	
	bij	af	aantal	f	f	aantal.	f
<i>Rundvee</i>							
Koeien	15		20	22.460	9.240	56	116.200
Pinken	25	15	10	14.580	-4.750	25	27.200
Kalveren	25	25	10.650	-1.430	22	11.880	
Stieren					750	1	2.460
	----	----	----	-----	-----	----	-----
Totaal rundvee	40	40	30	47.690	3.810	104	157.740
	----	----	----	-----	-----	----	-----

Berekening waardering rundvee

Voor de waardering van het rundvee zijn diverse waarderingsbases gebruikt. Voor de kalveren en pinken is gebruikgemaakt van de marktprijs zoals die geldt op de Nederlandse veemarkten en voor de fokstier is uitgegaan van een waardering tegen kostprijs.

De waarde van de melkkoeien is berekend op basis van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, waarop hieronder een toelichting wordt gegeven.

Van toepassing zijnde variabelen

In het onderstaande overzicht zijn de variabelen opgenomen die van belang zijn bij de berekening van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van de melkkoeien. Voor de berekening is gebruikgemaakt van gegevens van het LEI.

Tabel B1.10 Variabelen voor berekening NCW melkkoeien

	1-1-98	31-12-98
Melkprijs per 100 kg	74,66	75,08
Kosten per 100 kg	74,63	73,02
Verkoop stierkalf	275	275
Verkoop vaarskalf	155	160
Slachtprijs per kg	5,37	5,20
Gem. gewicht in kg	320	
Rekenrente	0,05	
Productie per jaar	7.223,33	7.344,00

Toelichting op de variabelen

De melkprijs is een gemiddelde van de melkprijs over de afgelopen drie jaren. Deze melkprijs komt niet volledig overeen met de fabriekprijs, aangezien melk voor eigen consumptie wordt gebruikt, er verkoop aan huis plaatsvindt en er melk in de onderneming wordt gebruikt.

De kosten per 100 kg zijn bepaald aan de hand van de gegevens van het gemiddelde melkveebedrijf zoals deze worden geregistreerd door het LEI. De berekende kosten voor eigen arbeid en die van gezinsleden zijn geëlimineerd, aangezien uitgegaan wordt van de werkelijke kasstromen.

Aangezien er gemiddeld genomen door iedere melkkoe eenmaal per jaar een kalfje wordt voortgebracht, zijn deze meegenomen bij het bepalen van de waarde van de melkkoe. De prijs van de kalveren de gemiddelde prijs van een nuchter kalf, zoals deze geregistreerd wordt door het LEI.

De 'restwaarde' van de melkkoe is bepaald aan de hand van de slachtprijs en het gemiddelde gewicht. De slachtprijs betreft een gemiddelde van de slachtprijzen over de afgelopen drie jaren en het gemiddelde gewicht betreft een gemiddelde op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

Zoals gebruikelijk op het LEI ten tijde van het schrijven van dit rapport is voor het contant maken van toekomstige geldstromen een rekenrente gehanteerd van 5%.

De melkproductie per jaar is berekend op basis van een gemiddelde van de melkproductie van de afgelopen drie jaren.

Concrete invulling van de gegevens

Hieronder volgt een toepassing van de hierboven genoemde variabelen op het aantal melkkoeien die de onderneming in bezit heeft. Deze aantallen overeen met de gegevens zoals weergegeven in de veestaat in bijlage 2.

Tabel B1.11 NCW berekening voor waardering melkkoe

	1997	1998
Melkopbrengst	7.799,90	7.844,13
Kalveren	310,91	314,53
Restw koe	1.596,14	1.546,57
Kosten	7.796,69	7.629,05
Waarde per koe	1.910,26	2.076,18
Aantal koeien	56	56
Totaal	106.974,56	116.266,08

De waarde van een melkkoe wordt bepaald door de melkopbrengst, de waarde van de kalveren en de restwaarde van de koe bij elkaar op te tellen minus de contante waarde van de verwachte toekomstige kosten.

Bijlage 2   Jaarrekening melkveebedrijf (oude situatie)

Tabel B2.1   Balans per 31 december 1998

	31 december 1998		31 december 1997	
	f	f	f	f
Activa				
<i>Vaste activa</i>				
Immateriële vaste activa		131.820		93.250
<i>Materiële vaste activa</i>				
grond	922.150		922.150	
levende have	113.260		112.510	
overig	469.000		500.000	
	-----		-----	
		1.504.410		1.534.660
<i>Financiële vaste activa</i>				
deelneming	33.260		31.230	
leningen	1.380		1.400	
	-----		-----	
		34.640		32.630
<i>Vlottende activa</i>				
<i>Voorraden</i>				
vleesvee	3.370		4.820	
ov. voorraden	33.450		32.950	
	-----		-----	
		36.820		37.770
<i>Vorderingen</i>				
vorderingen	28.480		23.120	
overige vorderingen en overlopende activa	4.730		3.860	
	-----		-----	
		33.210		26.980
Effecten		22.180		15.530
Liquide middelen		97.750		66.360
		-----		-----
Totaal		1.860.830		1.807.180

Tabel B2.1 Balans per 31 december 1998 (vervolg)

	31 december 1998		31 december 1997	
	f	f	f	f
<i>Passiva</i>				
Ondernemingsvermogen		1.237.050		1.214.140
Langlopende schulden (looptijd meer dan één jaar)				
lening fin. instelling	507.250		466.060	
lening overheid	20.470		21.030	
lening familie	77.400		83.150	
lening particulier	1.240		1.880	
	-----		-----	
	606.360		572.120	
Kortlopende schulden (ten hoogste één jaar)				
rek. Courant	5.350		2.280	
handelscrediteuren	10.430		13.980	
overige schulden en overlopende passiva	1.640		4.660	
	-----		-----	
	17.420		20.920	
Totaal		-----		-----
		1.860.830		1.807.180

Tabel B2.2 Winst- en verliesrekening over 1998

	1998	
	f	f
<hr/>		
<i>Brutobedrijfsresultaat</i>		
opbrengst vee		365.660
toegerekende kosten vee		92.210

Saldo		273.450
Overige opbrengsten		7.230

Brutowinst		280.680
Bedrijfslasten		
Lonen en salarissen	3.220	
Afschrijvingen	57.830	
Overige bedrijfskosten	165.080	

Som der kosten		226.130

Bedrijfsresultaat		54.550
Rentebaten		
Rentelasten	31.640	

		31.640

Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening		22.910
Buitengewone baten		
Buitengewone lasten	0	

Nettoresultaat		22.910
<hr/>		

Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten. De activa en passiva zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen voor de nominale waarde.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de op basis van de geschatte levensduur bepaalde afschrijvingen, met inachtneming van een eventuele restwaarde. De afschrijvingen bedragen een percentage van deze verkrijgingsprijs.

Levende have

Het vee is gewaardeerd volgens de fiskale landbouwnormen voor de inkomstenbelasting.

Voorraden

De voorraad grond- en hulpstoffen is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of, indien lager, tegen de marktwaarde per balansdatum.

Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva

De vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde; waardering van vorderingen geschiedt onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid, gebaseerd op een individuele beoordeling van de vorderingen.

Grondslagen van bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de netto-omzet en alle hiermee verbonden kosten en andere aan het verslagjaar toe te rekenen lasten, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

insten zijn verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten zijn verricht. Verliezen welke hun oorsprong vinden vóór het einde van het boekjaar worden in aanmerking genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Netto-omzet

De netto-omzet is gevormd door de opbrengst van de in het verslagjaar geleverde goederen /verrichte diensten, onder aftrek van kortingen en de over de omzet geheven belastingen.

Buitengewone baten en lasten

De buitengewone baten en lasten betreffen winsten en verliezen, welke niet uit de normale bedrijfsvoering voortkomen en van incidentele aard zijn.

Toelichting op de balans

Immateriële vaste activa

Tabel B2.3 *Het verloop van het totaal der immateriële vaste activa*

	1998 <i>f</i>
Boekwaarde per 1 januari	93.250
Investerings	65.400

	158.650
Afschrijvingen	26.830

Boekwaarde per 31 december	131.820

Materiële vaste activa

Tabel B2.4 *Het verloop van het totaal der materiële vaste activa*

	Gronden <i>f</i>	Andere vaste be- drijfs- middelen <i>f</i>	Totaal <i>f</i>
Boekwaarde per 1 januari	922.150	500.000	1.422.150
Investerings	-----	-----	-----
	922.150	500.000	1.422.150
Afschrijvingen	-----	31.000	31.000
	-----	-----	-----
Boekwaarde per 31 december	922.150	469.000	1.391.150
	-----	-----	-----
Aanschaffingswaarde	922.150	1.500.000	2.422.150
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	0	1.031.000	1.031.000
	-----	-----	-----
Boekwaarde per 31 december	922.150	469.000	1.391.150

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages:

- bedrijfsgebouw 4-7%;
- andere vaste bedrijfsmiddelen 20%.

Tabel B2.5 Waardering vee

	31-12-1998 <i>f</i>	31-12-1997 <i>f</i>
Levende have rundvee	113.260	112.510
	-----	-----
	113.260	112.510

Voor een nadere specificatie van de materiële vaste activa wordt u verwezen naar het eind van dit verslag.

Tabel B2.6 Toelichting op de winst- en verliesrekening

	1998 <i>f</i>
<i>Brutobedrijfsresultaat</i>	
Opbrengst vee	
De specificatie van de opbrengst vee kan als volgt worden weergegeven:	
Melkopbrengsten	318.170
Omzet en aanwas vee	48.440

Voorraadmutatie	366.610
	-950

	365.660
<i>Overige bedrijfsopbrengsten</i>	
De specificatie van de overige bedrijfsopbrengsten kan als volgt worden weergegeven:	
Akkerbouw	880
Overige bedrijfsopbrengsten	6.350

	7.230

Tabel B2.7 Overzicht materiële vaste activa

	<i>Aanschaffingswaarde</i>			
	stand per 01-01-1998	investe- ringen	desinves- teringen	stand per 31-12-1998
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Gronden				
15 ha	614.850			614.850
7 ha	307.300			307.300
	-----	-----	-----	-----
Totaal gronden	922.150			922.150
Overig	1.500.000	0	0	1.500.000
	-----	-----	-----	-----
Totaal materiële vaste activa	2.422.150			2.422.150

<i>Afschrijvingen</i>					
stand per 01-01-1998	1998	desinves- teringen	stand per 31-12-1998	boekwaarde 31-12-1998	jaar van aanschaf
<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	
			0	614.850	1978
			0	307.300	1993
			-----	-----	
				922.150	
			-----	-----	
1.000.000	31.000	0	1.031.000	469.000	
			-----	-----	
1.000.000	31.000	0	1.031.000	1.391.150	

Tabel B2.8 Veemutaties over het boekjaar 1998

	Balans per 01-01-1998			Gekocht	
	aantal	f	geb.	aantal	f
<i>Rundvee</i>					
Koeien	56	77.000		5	8.100
Pinken	25	25.000			
Kalveren	22	8.800	50		
Stieren	1	1.710			
	-----	-----	----	--	-----
Totaal rundvee	104	112.510	50	5	8.100

Tabel B2.8 Veemutaties over het boekjaar 1998 (vervolg)

	doorfok		verkocht		gest.	gesl.	Balans per 31-12-98	
	bij	af	aantal	f			aantal.	f
<i>Rundvee</i>								
Koeien	15		20	22.460			56	77.000
Pinken	25	15	10	14.580			25	25.000
Kalveren		25	25	10.650			22	8.800
Stieren							1	2.460
	---	----	---	-----			-----	-----
Totaal rundvee	40	40	55	47.690			104	113.260

Bijlage 3   Jaarrekening fruitteeltbedrijf (nieuwe situatie)

Balans per 31 december 1998

Tabel B3.1   Balans per 31 december 1998

	31 december 1998		31 december 1997	
	f	f	f	f
<i>Activa</i>				
Vaste activa				
Materiële vaste activa				
grond	442.460		421.510	
overige activa (inclusief woonhuis)	339.300		347.300	
	-----		-----	
	781.760		768.810	
Financiële vaste activa				
deelnemingen	3.900		3.360	
leningen u/g op l.termijn	2.500		2.150	
	-----		-----	
	6.400		5.510	
Biologische activa				
fruitopstanden (rijp)	550.640		289.340	
fruitopstanden (niet-rijp)	111.050		73.090	
	-----		-----	
	661.690		371.430	
<i>Vlottende activa</i>				
Vorraden				
voorraad fruit		93.300		104.500
Vorderingen				
vorderingen afgeleverde prod	15.900		18.060	
kortlopende vorderingen	3.000		2.520	
	-----		-----	
		18.900		20.580
Liquide middelen				
		150.700		147.470
Totaal				
	-----		-----	
	1.712.750		1.418.300	

Tabel B3.1 Balans per 31 december (vervolg)

	31 december 1998		31 december 1997	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Passiva</i>				
Eigen vermogen		1.383.990		1.043.680
Langlopende schulden (looptijd meer dan één jaar)				
leningen van fin. instellingen	201.460		239.050	
leningen van de overheid	4.700		4.990	
leningen van familieleden	102.500		108.740	
	-----		-----	
		308.660		352.780
Kortlopende schulden (ten hoogste één jaar)				
crediteuren	17.400		19.080	
rek crt.bij banken	100		180	
overige schulden en overlopende passiva	2.600		2.580	
	-----		-----	
		20.100		21.840
Totaal		1.712.750		1.418.300

Tabel B3.2 Winst- en verliesrekening over 1998

	1998	
	f	f
Brutobedrijfsresultaat		
opbrengst fruit		527.160
toegerekende kosten fruit		45.400

Saldo		481.760
overige opbrengsten		14.900

Brutowinst		496.660
Bedrijfslasten		
arbeid	46.500	
afschrijvingen	25.500	
onderhoud	9.900	
andere kosten dpm	13.300	
werk door derden	6.400	
afleveringskosten	37.900	
overige bedrijfskosten	20.500	

Som der kosten		160.000

Bedrijfsresultaat		336.660
rentebaten		
rentelasten	17.300	

		17.300

Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening		319.360
buitengewone baten		
buitengewone lasten		0

Nettoresultaat		319.360

Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten, met uitzondering van de biologische en daaraan aanverwante activa die tegen fair value/actuele waarde gewaardeerd zijn. De overige activa en passiva zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen voor de nominale waarde.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de op basis van de geschatte levensduur bepaalde afschrijvingen, met inachtneming van een eventuele restwaarde. De afschrijvingen bedragen een percentage van deze verkrijgingsprijs.

Met uitzondering van de agrarische grond die tegen actuele waarde is gewaardeerd.

Fruitopstanden

De fruitopstanden zijn gewaardeerd volgens de internationale richtlijnen van het IASC zoals opgenomen in exposure draft 65 'Agriculture'.

Voorraden

De voorraad grond- en hulpstoffen is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of, indien lager, tegen de marktwaarde per balansdatum. De door de onderneming zelf-ontwikkelde voorraden zijn gewaardeerd volgens de actuele waarde ten tijde van de eerste waardering of, indien lager, tegen de marktwaarde per balansdatum.

Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva

De vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde; waardering van vorderingen geschiedt onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid, gebaseerd op een individuele beoordeling van de vorderingen.

Grondslagen van bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de netto-omzet en alle hiermee verbonden kosten en andere aan het verslagjaar toe te rekenen lasten, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

Verliezen welke hun oorsprong vinden vóór het einde van het boekjaar worden in aanmerking genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Netto-omzet

De netto-omzet is gevormd door de opbrengst van de in het verslagjaar geleverde goederen/verrichte diensten, onder aftrek van kortingen en de over de omzet geheven belastingen en tevens door de veranderingen van de actuele waarde van de biologische activa.

Buitengewone baten en lasten

De buitengewone baten en lasten betreffen winsten en verliezen, welke niet uit de normale bedrijfsvoering voortkomen en van incidentele aard zijn.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa

Het verloop van het totaal der materiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Tabel B3.3 Materiële vaste activa

	Overig <i>f</i>
Boekwaarde per 1 januari	347.300
Investeringsen	17.500

	364.800
Afschrijvingen	25.500

Boekwaarde per 31 december	339.300

Aanschaffingswaarde	767.500
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	428.200

Boekwaarde per 31 december	339.300

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages:

- bedrijfsgebouwen 4-7%;
- andere vaste bedrijfsmiddelen 20%

Tabel B3.4 Waardering grond en fruitopstanden

	31-12-1998 <i>f</i>	31-12-1997 <i>f</i>
Agrarische gronden	442.460 -----	421.450 -----
Fruitopstanden		
Appels (niet-rijp)	111.050	73.090
Appels (rijp)	116.435	50.875
Peren (rijp)	434.205 -----	247.465 -----
	661.690	371.430

De fair value is bepaald op basis van de verwachte toekomstige netto kasstromen van de fruitopstanden. Voor de berekening van deze kasstromen is gebruikgemaakt van de gegevens van de afgelopen drie jaar. De kasstromen worden beïnvloed door de volgende factoren:

- productie per jaar in aantal kilo's per hectare;
- jaarlijkse kosten per hectare;
- kilo-prijs;
- rooikosten van de fruitopstanden per hectare;
- aantal jaren van nog te verwachten opbrengsten;
- disconteringspercentage.

Voor een nadere specificatie van de materiële vaste en voor de berekening van de verwachte toekomstige netto kasstromen van de fruitopstanden wordt u verwezen het eind van dit verslag

Tabel B3.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

	1998 <i>f</i>
<i>Brutobedrijfsresultaat</i>	
Opbrengst fruit	
De opbrengst fruit is als volgt te specificeren:	
Verkoop fruit veiling	248.100
Voorraadmutatie	-11.200
Verandering van de fair value van de fruitopstanden	290.260 -----
	527.160
Overige bedrijfsopbrengsten	14.900

Splitsing van de verandering van de fair value van de fruitopstanden.

De verandering van de fair value van de fruitopstanden met een omvang van f 290.260,- kan niet op betrouwbare wijze gesplitst worden in een prijscomponent en een fysiekcomponent.

Tabel B3.6 Overzicht materiële vaste activa en biologische activa

		<i>Aanschaffingswaarde</i>				
		stand per 01-01-1998 <i>f</i>	investe- ringen/aanwas <i>f</i>	desinves- teringen <i>f</i>	stand per 31-12-1998 <i>f</i>	
Overig materiële vaste activa		750.000	17.500		767.500	
		<i>Actuele waarde</i>				
		stand per 01-01-1998 <i>f</i>	verandering <i>f</i>	stand per 31-12-1998 <i>f</i>	jaar van aanschaf	
Grond		421.450	20.950	442.460	1975	
<i>Fruitopstanden</i>						
<i>Eigendom</i>						
Jonagold	3,66 ha	-40.020	41.050	1.030	1988	
Conference	1,52 ha	173.190	103.680	276.870	1988	
Doyenne	0,32 ha	-24.160	21.050	-3.110	1993	
<i>Pacht</i>						
Elstar	2,52 ha	90.895	24.510	115.405	1993	
Elstar	1,6 ha	73.090	37.965	111.055	1997	
Conference	0,7 ha	98.435	62.005	160.440	1994	
Totaal fruitopstanden		371.430	290.260	661.690		
		<i>Afschrijvingen</i>				
%	Stand per 01-01-1998 <i>f</i>	1998 <i>f</i>	Desinves- teringen <i>f</i>	Stand per 31-12-1998 <i>f</i>	Boekwaarde 31-12-1998 <i>f</i>	Jaar van aanschaf
	402.700	25.500		428.200	339.300	

Berekeningswijze waardering fruitopstanden

In het onderstaande overzicht zijn de variabelen opgenomen die van belang zijn bij de berekening van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van de fruitopstanden. Voor de berekening is gebruikgemaakt van gegevens van het Landbouw Economisch Instituut (LEI).

Tabel B3.7 Variabelen voor berekening NCW fruitopstanden

	Elstar	Jonagold	Conference	Doyenne
Kilo's fruit per ha	40.000	40.000	40.000	25.000
Prijs per kilo 1997	0,91	0,61	1,03	0,98
Prijs per kilo 1998	0,96	0,74	1,19	1,16
Levensduur boom	12	12	25	25
Kosten per ha 1997	30.510			
Kosten per ha 1998	29.800			
Rooikosten per ha	500			
Rekenrente	0,05			

Toelichting op de variabelen

Het aantal kilo's fruit per hectare betreft een globale schatting op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

De prijs per kilo is een gemiddelde prijs die berekend is op basis van de totale aanvoer op de Nederlandse veilingen vermenigvuldigd met de behaalde veelprijzen per kwaliteitssoort. Voor het bepalen van deze gegevens is gebruikgemaakt van informatie over de afgelopen drie jaren.

De levensduur van de boom betreft een globale schatting op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

De kosten per hectare zijn bepaald aan de hand van de gegevens van het gemiddelde fruitteeltbedrijf zoals deze worden geregistreerd door het LEI. De berekende kosten voor eigen arbeid en die van gezinsleden zijn geëlimineerd, aangezien uitgegaan wordt van de werkelijke kasstromen.

De rooikosten zijn gebaseerd op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

Zoals gebruikelijk op het LEI ten tijde van het schrijven van dit rapport is voor het contant maken van toekomstige geldstromen een rekenrente gehanteerd van 5%.

Concrete invulling van de gegevens

Hieronder is een toepassing van de hierboven genoemde gegevens op de percelen fruit die de onderneming in bezit heeft, weergegeven. Deze percelen komen overeen met de gegevens zoals weergegeven in het Overzicht materiële vaste activa.

Tabel B3.8 NCW berekening voor waardering fruitopstanden

	Plant- Jaar	Hectare	Rest. jaren		Waarde per hectare		Rooikosten		Totaal (incl. hectares)	
			1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998
Appels										
Elstar	1993	2,52	7	6	35.713,96	45.422,39	355,34	373,11	90.894,64	115.404,65
Jona	1988	3,66	2	1	-11.387,51	-195,18	453,51	476,19	-40.018,44	-1.028,50
Elstar	1997	1,6	11	10	45.389,68	69.101,83	292,34	306,96	73.091,23	111.054,07
Peren										
Confer	1988	1,52	15	14	113.698,67	181.899,39	240,51	252,53	173.187,56	276.870,92
Doyenne	1993	0,32	20	19	-75.683,33	-9.907,02	188,44	197,87	-24.158,36	-3.106,93
Confer	1994	0,7	21	20	140.442,78	229.008,05	179,47	188,44	98.435,58	160.437,55
Totaal									371.432,20	661.688,75

Het soort fruit, het jaar van aanplant en het aantal hectares zijn vaste gegevens. Het aantal resterende jaren is berekend op basis van de levensduur van de boom en het jaar van aanplant. Belangrijk in dit verband is er voor appels de eerste 2 jaar en voor peren de eerste 4 jaar geen productie wordt verwacht, zodat het perceel Elstar dat in 1997 is aangeplant per 31 december 1997 nog 11 jaren zal blijven staan, maar slechts 10 jaren appels voortbrengt.

De waarde per hectare en de rooikosten betreffen de verwachte inkomsten en uitgaven over een aantal jaren, die contant gemaakt zijn tegen een rekenrente van 5%. De totale waarde van de percelen betreffen dan de waarde per hectare en de rooikosten vermenigvuldigd met het aantal hectares dat het desbetreffende perceel groot is.

Zoals blijkt uit de uitkomsten van deze methode kan een perceel fruit een negatieve contante waarde hebben, wat (theoretisch) impliceert dat met het desbetreffende perceel geen positief rendement behaald zal gaan worden.

Bijlage 4   Jaarrekening fruitteeltbedrijf (oude situatie)

Tabel B4.1   Balans per 31 december 1998

	31 december 1998		31 december 1997	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Activa</i>				
Vaste activa				
Materiële vaste activa				
grond	158.130		158.130	
levende have	175.470		199.900	
overige activa (incl woonhuis)	339.300		347.300	
	-----		-----	
		672.900		705.330
Financiële vaste activa				
deelnemingen	3.900		3.360	
leningen u/g op l.termijn	2.500		2.150	
	-----		-----	
		6.400		5.510
<i>Vlottende activa</i>				
Vorraden				
voorraad fruit		93.300		104.500
Vorderingen				
vorderingen afgeleverde prod	15.900		18.060	
kortlopende vorderingen	3.000		2.520	
	-----		-----	
		18.900		20.580
Liquide middelen				
		150.700		147.470
		-----		-----
Totaal		942.200		983.390

Tabel B4.1 Balans per 31 december 1998 (vervolg)

	31 december 1998		31 december 1997	
	f	f	f	f
<i>Passiva</i>				
Eigen vermogen		613.440		608.770
Langlopende schulden (looptijd meer dan één jaar)				
leningen van fin. instellingen	201.460		239.050	
leningen van de overheid	4.700		4.990	
leningen van familieleden	102.500		108.740	
	-----		-----	
		308.660		352.780
KORTLOPENDE SCHULDEN				
(ten hoogste één jaar)				
crediteuren	17.400		19.080	
rek crt.bij banken	100		180	
overige schulden en overlopende passiva	2.600		2.580	
	-----		-----	
		20.100		21.840
		-----		-----
Totaal		942.200		983.390

Tabel B4.2 Winst- en verliesrekening over 1998

	1998	
	f	f
Brutobedrijfsresultaat		
opbrengst fruit		236.900
toegerekende kosten fruit		45.400

Saldo		191.500
overige opbrengsten		19.700

Brutowinst		211.200
Bedrijfslasten		
arbeid	46.500	
afschrijvingen	54.730	
onderhoud	9.900	
andere kosten dpm	13.300	
werk door derden	6.400	
afleveringskosten	37.900	
overige bedrijfskosten	20.500	

Som der kosten		189.230

Bedrijfsresultaat		21.970
rentebaten		
rentelasten	17.300	

		17.300

Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening		4.670
buitengewone baten		
buitengewone lasten	0	

Nettoresultaat		4.670

Grondslagen van waardering en van bepaling van het resultaat

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kosten. De activa en passiva zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen voor de nominale waarde.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de op basis van de geschatte levensduur bepaalde afschrijvingen, met inachtneming van een eventuele restwaarde. De afschrijvingen bedragen een percentage van deze verkrijgingsprijs.

Fruitopstanden

De fruitopstanden zijn gewaardeerd volgens de fiscale landbouwnormen voor de inkomstenbelasting.

Voorraden

De voorraad grond- en hulpstoffen is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of, indien lager, tegen de marktwaarde per balansdatum.

Vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva

De vorderingen, liquide middelen, schulden en overlopende activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde; waardering van vorderingen geschiedt onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid, gebaseerd op een individuele beoordeling van de vorderingen.

Grondslagen van bepaling van het resultaat

Algemeen

Het resultaat is bepaald als het verschil tussen de netto-omzet en alle hiermee verbonden kosten en andere aan het verslagjaar toe te rekenen lasten, met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

Winsten zijn verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten zijn verricht. Verliezen welke hun oorsprong vinden vóór het einde van het boekjaar worden in aanmerking genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Netto-omzet

De netto-omzet is gevormd door de opbrengst van de in het verslagjaar geleverde goederen/verrichte diensten, onder aftrek van kortingen en de over de omzet geheven belastingen.

Buitengewone baten en lasten

De buitengewone baten en lasten betreffen winsten en verliezen, welke niet uit de normale bedrijfsvoering voortkomen en van incidentele aard zijn.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa

Tabel B4.3 Materiële vaste activa

	Gronden <i>f</i>	Overig <i>f</i>	Totaal <i>f</i>
Boekwaarde per 1 januari	158.130	347.300	505.430
Investerings	0	17.500	17.500
	-----	-----	-----
Afschrijvingen	158.130	364.800	522.930
	0	25.500	25.500
	-----	-----	-----
Boekwaarde per 31 december	158.130	339.300	497.430
Aanschaffingswaarde	158.130	767.500	925.630
Cumulatieve afschrijvingen per 31 december	0	428.200	428.200
	-----	-----	-----
Boekwaarde per 31 december	158.130	339.300	497.430

De afschrijvingen zijn berekend op basis van de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages:

- bedrijfsgebouwen 4-7%;
- zndere vaste bedrijfsmiddelen 20%.

Tabel B4.4 Waardering fruitopstanden

Fruitopstanden	31-12-1998 <i>f</i>	31-12-1997 <i>f</i>
Appels	98.420	117.570
Peren	77.050	82.330
	-----	-----
	175.470	199.900

Voor een nadere specificatie van de materiële vaste activa wordt u verwezen naar het eind van dit verslag

Tabel B4.5 Toelichting op de winst- en verliesrekening

	1998 <i>f</i>
<i>Brutobedrijfsresultaat</i>	
Opbrengst fruit	
De opbrengst fruit is als volgt te specificeren:	
Verkoop fruit veiling	248.100
Voorraadmutatie	-11.200

	236.900

Overige bedrijfsopbrengsten	
De specificatie van de overige bedrijfsopbrengsten kan als volgt worden weergegeven:	
Omzet en aanwas opstanden	4.800
Overige bedrijfsopbrengsten	14.900

	19.700

Tabel B4.6 Overzicht materiële vaste activa

		<i>Aanschaffingswaarde</i>				
		stand per 01-01-1998 <i>f</i>	investe- ringen/aanwas <i>f</i>	desinves - teringen <i>f</i>	stand per 31-12-1998 <i>f</i>	
Gronden		158.130			158.130	
Totaal gronden		158.130			158.130	
Overig		750.000	17.500		767.500	
<i>Fruitopstanden</i>						
<i>Eigendom</i>						
	Jonagold 3,66 ha	113.460			113.460	
	Conference 1,52 ha	62.320			62.320	
	Doyenne 0,32 ha	13.120			13.120	
<i>Pacht</i>						
	Elstar 2,52 ha	78.120			78.120	
	Elstar 1,6 ha	44.800	4.800		49.600	
	Conference 0,7 ha	28.700			28.700	
Totaal fruitopstanden		340.520	4.800		345.320	
Totaal materiële vaste activa		1.248.650	22.300		1.270.950	
<i>Afschrijvingen</i>						
%	stand per 01-01-1998 <i>f</i>	1998 <i>f</i>	desinves - teringen <i>f</i>	stand per 31-12-1998 <i>f</i>	boekwaarde 31-12-1998 <i>f</i>	jaar van aanschaf
				0	158.130	1975
					158.130	
	402.700	25.500		428.200	339.300	
	99.280	14.180		113.460	0	1988
	21.810	4.360		26.170	36.150	1988
	0	920		920	12.200	1993
	19.530	9.770		29.300	48.820	1993
	0	0		0	49.600	1997
	0	0		0	28.700	1994
	140.620	29.230		169.850	175.470	
	543.320	54.730			598.050	672.900

Bijlage 5   Berekeningswijze van de netto contante waarde

In dit rapport is voor de berekening van de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen gebruik gemaakt van de gegevens over de afgelopen drie jaren voorafgaand aan de berekeningsdatum. Deze gegevens zijn voornamelijk verzameld op het LEI waarbij een groot deel van de gegevens aansluit bij het gemiddelde melkvee- of fruitteeltbedrijf, een deel uit andere bronnen op het LEI is overgenomen en een deel van de gegevens is bepaald op basis van ervaringsgegevens van de experts die op het LEI werkzaam zijn.

De cijfers die uit deze gegevens van de afgelopen drie jaren voortvloeien zijn ongewogen gemiddelden van deze gegevens.

Van de bedragen die jaarlijks de onderneming in- en uitstromen is verondersteld dat deze gelijkmatig over het jaar verspreid worden ontvangen c.q. betaald. Zodoende kan bij de berekening van de netto contante waarde een bedrag dat in een bepaald jaar wordt ontvangen c.q. betaald, verdisconteerd worden op basis van het exacte midden van het desbetreffende jaar (bijvoorbeeld een bedrag dat in jaar 2 wordt ontvangen, wordt gedeeld door de rente tot de macht 1,5).

Hieronder wordt aangegeven waarop de benodigde gegevens voor de berekening van de netto contante waarde van de melkkoeien en de fruitopstanden zijn gebaseerd.

Tabel B5.1   Bronnen voor gebruikte data NCW berekening

Melkkoeien	Bron
Melkprijs per 100 kg	binternet
Kosten per 100 kg	binternet
Verkoop stierkalf	kwantitatieve info. veehouderij
Verkoop vaarskalf	kwantitatieve info. veehouderij
Slachtprijs per kg	veemarktgegevens bewerkt door het LEI
Gem. gewicht in kg	expert
Rekenrente	expert (conform LEI-gebruik)
Productie per jaar	binternet
Fruitopstanden	
Kilo's fruit per hectare	expert
Prijs per kilo	veilinggegevens bewerkt door het LEI
Levensduur boom	expert
Kosten per hectare	binternet
Rooikosten per hectare	expert
Rekenrente	expert (conform LEI-gebruik)

Melkkoeien

De netto contante waarde van de melkkoeien bestaat uit de melkopbrengsten, toegerekende opbrengsten als het gevolg van het voortbrengen van kalveren en de restwaarde van de melkkoe verminderd met de totale kosten van een bepaald jaar.

Toelichting op de gebruikte variabelen

De melkprijs is een gemiddelde van de melkprijs over de afgelopen drie jaren. Deze melkprijs komt niet volledig overeen met de fabriekprijs, aangezien melk voor eigen consumptie wordt gebruikt, er verkoop aan huis plaatsvindt en er melk in de onderneming wordt gebruikt.

De kosten per 100 kg zijn bepaald aan de hand van de gegevens van het gemiddelde melkveebedrijf zoals deze worden geregistreerd door het LEI. De berekende kosten voor eigen arbeid en die van gezinsleden zijn geëlimineerd, aangezien uitgegaan wordt van de werkelijke kasstromen. Tevens is een correctie gemaakt voor kosten die niet toe te rekenen zijn aan de melkkoe, maar aan de overige categorieën rundvee. Deze correctie is gemaakt door de helft van de *opbrengsten anders dan melk* van de totale kosten af te halen. Voor deze opbrengsten wordt namelijk een nagenoeg identieke hoeveelheid kosten verondersteld. Eenvoudigheidshalve wordt uitgegaan van deze *opbrengsten anders dan melk* aangezien niet op andere wijze inzicht in de kostenverdeling verkregen kon worden. Na overleg met een expert op het LEI is besloten om de helft van de *opbrengsten anders dan melk* toe te rekenen aan de melkkoeien en de andere helft aan de overige categorieën vee.

Aangezien er gemiddeld genomen door iedere melkkoe eenmaal per jaar een kalfje wordt voortgebracht, zijn deze meegenomen bij het bepalen van de waarde van de melkkoe. De prijs van de kalveren is de gemiddelde prijs van een nuchter kalf, zoals deze wordt vermeld in de Kwantitatieve Informatie Veehouderij van het Praktijkonderzoek rundvee, schapen en paarden.

De 'restwaarde' van de melkkoe is bepaald aan de hand van de slachtprijs en het gemiddelde gewicht. De slachtprijs betreft een gemiddelde van de slachtprijzen over de afgelopen drie jaren en het gemiddelde gewicht betreft een gemiddelde op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

Zoals gebruikelijk op het LEI ten tijde van het schrijven van dit rapport is voor het contant maken van toekomstige geldstromen een rekenrente gehanteerd van 5%.

De melkproductie per jaar is berekend op basis van een gemiddelde van de melkproductie van de afgelopen drie jaren.

Op basis van de hierboven genoemde variabelen is de volgende berekening op te stellen:

Netto contante waarde van het rundvee =

$$\frac{? (\text{Melkopbrengsten jaar } n)}{(1+r)^{n-0,5}} +$$

$$\frac{(0,75 * \text{verkoop stierkalf} + 0,75 * \text{verkoop vaarskalf})}{(1+r)^{0,75}} +$$

$$\text{Gem gewicht} * \text{slachtprijs per kilo} - \frac{}{(1+r)^{1,5}}$$

$$\frac{? (\text{kosten jaar } n)}{? (1+r)^{n-0,5}}$$

melkoprangsten jaar n = productie jaar n * (melkoprangsten jaar n per 100 kg/100)

kosten jaar n = productie jaar n * (kosten jaar n per 100 kg/100)

r = rekenrente

n = jaar waarin de desbetreffende verwachte kasstromen ontvangen zullen worden

Concrete uitwerking

De berekening van de netto contante waarde van een melkkoe per 1 januari 1998 leidt tot de volgende uitkomsten:

Tabel B5.2 Variabelen voor NCW berekening melkvee

Gegevens	1995	1996	1997	Gem per 1-1-98
Melkprijs per 100 kg	74,80	72,33	76,85	74,66
Kosten per 100 kg	75,65	76,65	71,59	74,63
Productie in kg	6.981	7.289	7.400	7.223,33
Slachtprijs per kg	5,80	4,95	5,35	5,37
Prijs stierkalf	275	275	275	275
Prijs vaarskalf	155	150	160	155

Melkoprangst:

$$\frac{7.223,33 * (74,66/100)}{(1+0,05)^{0,5}} + \frac{7.223,33 * (74,66/100) * 0,5}{(1+0,05)^{1,25}}$$

$$= 5.262,97 + 2.536,93 = 7.799,90$$

Opbrengst kalveren:

$$\frac{(0,75 * 275 + 0,75 * 155)}{(1+0,05)^{0,75}}$$

$$= 310,91$$

Restwaarde koe:

$$\frac{320 * 5,37}{(1+0,05)^{1,5}}$$

$$= 1.597,13$$

Kosten:

$$\frac{7.223,33 * (74,63/100)}{(1+0,05)^{0,5}} + \frac{7.223,33 * (74,63/100) * 0,5}{(1+0,05)^{1,25}}$$

$$= 5.260,85 + 2.535,91 = 7.796,76$$

Totale waarde melkkoe = 7.799,90 + 310,91 + 1.597,13 - 7.796,76 = 1.911,18

Het verschil met de waarde in de jaarrekening (1.910,26) bestaat uit afrondingsverschillen.

Fruitopstanden

De netto contante waarde van de fruitopstanden bestaat uit de opbrengsten van de verkochte kilo's fruit verminderd met de totale kosten van een bepaald jaar en de rooikosten¹.

Toelichting op de gebruikte variabelen

Het aantal kilo's fruit per hectare betreft een globale schatting op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

De prijs per kilo is een gemiddelde prijs die berekend is op basis van de totale aanvoer op de Nederlandse veilingen vermenigvuldigd met de behaalde veilprijzen per kwaliteitssoort. Voor het bepalen van deze gegevens is gebruik gemaakt van informatie over de afgelopen drie jaren. Deze gegevens worden dus constant verondersteld gedurende de levensduur van de fruitopstanden. Wellicht is er in de praktijk echter sprake van een verschuiving van de verhouding tussen prijs en aantal kilo's. Eenvoudigheidshalve is deze problematiek in dit rapport echter buiten beschouwing gelaten.

De levensduur van de boom betreft een globale schatting op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

De kosten per hectare zijn bepaald aan de hand van de gegevens van het gemiddelde fruitteeltbedrijf zoals deze worden geregistreerd door het LEI. De berekende kosten voor eigen arbeid en die van gezinsleden zijn geëlimineerd, aangezien uitgegaan wordt van de werkelijke kasstromen.

De rooikosten zijn gebaseerd op basis van ervaringsgegevens uit het verleden.

Zoals gebruikelijk op het LEI ten tijde van het schrijven van dit rapport is voor het contant maken van toekomstige geldstromen een rekenrente gehanteerd van 5%.

---

¹ Naar alle waarschijnlijkheid zijn deze rooikosten opgenomen onder de totale kosten. Aangezien de rooikosten in eerste instantie bij deze berekening afzonderlijk zijn opgenomen en gezien de geringe invloed op de eindwaarde van de fruitopstanden is er voor gekozen om deze onjuistheid niet te corrigeren.

Op basis van de hierboven genoemde variabelen is de volgende berekening voor ieder fruitsoort per hectare op te stellen. Na deze berekening moet de uitkomst worden vermenigvuldigd met het aantal hectares dat het desbetreffende perceel fruit groot is.

Netto contante waarde van de fruitopstanden per hectare per soort =

$$\frac{? \text{ (kilo's fruit per hectare jaar } n \text{ * prijs per kilo jaar } n \text{)}}{? (1+r)^{n-0,5}} -$$

$$\frac{? \text{ (kosten per hectare jaar } n \text{)}}{? (1+r)^{n-0,5}} -$$

rooikosten
 $(1+r)^{\text{restduur}}$

restduur = levensduur van de boom - aantal jaren reeds ingeplant

r = rekenrente

n = jaar waarin de desbetreffende verwachte kasstromen ontvangen zullen worden, n is maximaal de restduur

Concrete uitwerking

De berekening van de netto contante waarde per 1 januari 1998 van 2,52 hectare Elstar die in 1993 zijn ingeplant, leidt tot de volgende uitkomsten:

Tabel B5.3 Variabelen voor berekening NCW fruitopstanden

Gegevens	1995	1996	1997	Gem per 1-1-98
Fruitprijs per kg	0,86	1,03	0,85	0,91
Kosten per ha	31.025	29.450	31.050	30.510

Tabel B5.4 Variabelen voor berekening NCW fruitopstanden

Schattingen	Per 01-01-98
Productie per ha	40.000 kg
Levensduur	12
Rooikosten per ha	500

Restduur = levensduur - aantal jaren reeds ingeplant = 12 - 5 = 7 jaar
Fruitoopbrengst per jaar per hectare = 40.000*0,91 = 36.400

Fruitoopbrengst:

$$\frac{36.400}{(1+0,05)^{0,5}} + \frac{36.400}{(1+0,05)^{1,5}} \dots \frac{36.400}{(1+0,05)^{6,5}} =$$

$$35.522,76 + 33.831,20 \dots 26.507,63 = 215.825,36$$

Kosten:

$$\frac{30.510}{(1+0,05)^{0,5}} + \frac{30.510}{(1+0,05)^{1,5}} \dots \frac{30.510}{(1+0,05)^{6,5}} =$$

$$29.774,71 + 28.356,87 \dots 22.218,35 = 180.901,99$$

Rooikosten:

$$\frac{500}{(1+0,05)^7} =$$

$$355,34$$

Totale waarde van de fruitopstanden per hectare = 215.825,36 - 180.901,99 - 355,34 = 34.568,03.

Totale waarde perceel Elstar van 2,52 hectare = 34.568,03 * 2,52 ha = 87.111,44

Het verschil met de waarde in de jaarrekening (90.895) bestaat uit afrondingsverschillen.